

ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР

на 1966 рік

**ЗА ОБ'ЄДНАННЯ УСІХ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧ
НИХ ЗЕМЕЛЬ У ВІЛЬНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ!**

„ЛЕМКІВСЬКІ ВІСТІ“

**ОДИНОКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ
ЩИРОЛЕМКІВСЬКИЙ ЧАСОПИС**

ПИШЕ ПРАВДУ про зруйновану українську землю Лемківщину,

вчить пізнавати рідну землю, рідну історію та українське життя на княжій українській Лемківщині,

закликає до взаємної пошани, згоди й співпраці всіх уродженців скривавленої сьогодні Лемківщини,

бореться за права рідних Сестер і Братів на рідних землях і на виселенні.

ЧИТАЙТЕ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ТА ПОШИРЮЙТЕ
тільки свій щиролемківський часопис **„Лемківські Вісті“**.

Видає:

Головна Управа Організації Оборони Лемківщини

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА — \$3.00, ПІВРІЧНО — \$1.75

В усіх справах просимо писати:

LEMKO NEWS

240 Hope Ave.

Passaic, N. J., U.S.A.

LEMKO NEWS

P. O. Box No. 964

Toronto Adelaide St. P. O.

Toronto 1, Ont., Canada

ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР

1966

Зредагував ЮЛІАН БЕСКИД

ВИДАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ

Торонто

—

1966

—

Пассейк, Н. Дж.

LEMKO ALMANAC

1966

Edited by JULIAN BESKYD

Обкладинка роботи арт. М. Левицького

Publisher: Organization for O. D. Lemkivshchyna

PRINTED IN CANADA

Basilian Press — 286 Lisgar Street, Toronto 3, Ontario

ВЕЛИКОМУ КАМЕНЯРЕВІ

У 110-РІЧЧЯ НАРОДЖЕННЯ І 50-РІЧЧЯ СМЕРТИ
ІВАНА ФРАНКА

"Сорок років тяглася не-
всипуща праця Івана Фран-
ка для одної думки — для
якої він "і горів, і яснів, і
страждав, і трудився". Ця
думка це була наша кра-
ща доля, наше краще май-
бутнє. Ту кращу долю ма-
ла нам викувати сутужна
безнастанна праця, почут-
тя обов'язку, особиста гід-
ність, закинення рабських
почувань, безнастанна бо-
ротьба, любов до свого на-
роду, безмежна віра в кра-
ще майбутнє рідного краю.

Бо Франко був учителем
цілих поколінь нашого на-
роду, по-батьківськи брав
молодь за руку, вів її до
сонця. А коли з тієї моло-
ді мужі виростили і враз з
ним ставали до роботи, то
все ж над ними спочивало
люб'язне око батька, щоб
часом колишні його діти
не збилися зі шляху.

Франко це — частина на-
шої історії нашої землі.
Вийшов із неї, і для неї

віддав усе, що мав. А як відійшов від нас, на всьому, до чого він
своїх рук приклав, полишилася печать його духа".

Василь Сімович

Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, вперешся Бескидом,

Покотиш Чорним морем гомін волі,
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі.

Пам'ятник на могилі Івана Франка на Личаківському цвинтарі
у Львові (за проєктом скульптора Сергія Литвиненка).

БАТЬКІВЩИНА

— "Що це є батьківщина? — раз питалась Оля,
а батько радо відповів на це дитині:

— "Знай, батьківщина це ріка, що серед поля,
поза селом, ген, попід лісом, тихо плине;

це в саді нашому дерева, зілля, квіти;

це на ланах пишениця, злотоколосо;

це той, що віє з піль, пахучий, теплий вітер,

це на левадах скошена трава в покосах;

це наші всі пісні і молитви щоденні,

це рідна мова — скорб, якого ти не згубиш,

це небо, синє вдень, а серед ночі темне;

це, моя Олю, все, що ти так щиро любиш.

Юліян Бескид

ХЛІБЕЦ НАШ НАСУШНИЙ

Присвячую Леськові Біланюкові

(Лемківським говором)

Кріз воронку пнявся дим і не лягав по стрісі, лем ишов д-горі
и сонце ищи не прозрілося зпоза Кичери.

Свої пацерики одмовляв Гомзів Демко и сиви пасма волося
гралися з вітриком.

— То лем ний буде Царству Твому слава, — зяв г руки ле-
міш Демко и чудувався, — бо лем створив єс, Боже, світонько тот
наш найкращий, до серця поклав єс нашу сириньчу и г праці нас
благословиш.

А пак пішов до комірки и зо збаночком г руках — Демко
орданськом водичком свої очі промив, капнув на долоню и шиток
пацір довго шептав.

— Што хмари даєш, Господоньку, и росицу сієш обилницом;
од граду и тучи хорониш, пак смугу ставиш над лісом и землі да-
єш міц - тугу, што хлібец нам родит...

Спрібував ищи гтішно газда — ци як глядір и чепіги, и ко-
лечка не розосхлися; зиркнув на небо и зас таке повідав:

— Добрий єс, придобрий Вітче Небесний, што-с душу дав нам
чисту и твердоту рук наших гдячитися Тобі за гсяки чудеса з Де-
сници Твойой щедрой, бо лем за Твоем вольом з зеринця коло-
сок и зпід снігу травица ся прозябат, сади квітвом ся маят, медом
сіножати, добріст г серцю ся одзиват и блакит зорями повлечатся.

Істик задів Демко між берце, обернув зубами гдолину борони

и до студівки хутко пішов: — То таке сінце, што й Божа мушка могла го їсти — набрав повне наручко и конятам обрік зладив.

— То, почкай, ти свавільнику, будеш ся кусати — гласкав, як добрічка мати своє дітинча, Буланого и гриву му рівно розчесував, — шкрябнув бим тя батіжком, — кой ес робітник мій пильніцкій и хлібец за тобом родиться — лем гай зелений.

Демканя вишла з мирендьом и гамби тиж пацерик шептали, — Озми, газдо, проскурочку з паски и кошичок зеренце шмаряти.

— Бо ище Демків дідо од прадіда тото повідав, што зглянся на свого Отца Небесного, ний би лем сьвіт проти сьвіта поставани волосок ти не гпаде з голови, кет лем заедно Бога маш г своїм серци.

Одпочата земляца; рівніцко ишов плуг, коники лем з вітриком наперегін рвалися; питлювалася поперечница на перших стаянях и ніг своїх не чув плугатор Демко; легіцко — лем дакий цисарик; ишов си за плужком и серцьом си шептав:

— Хлібец наш насушний дай нам днес и слава, слава Тобі, Отче Боже нашенький...

НАД ЯРОМ РІКИ ВИСПЛІК

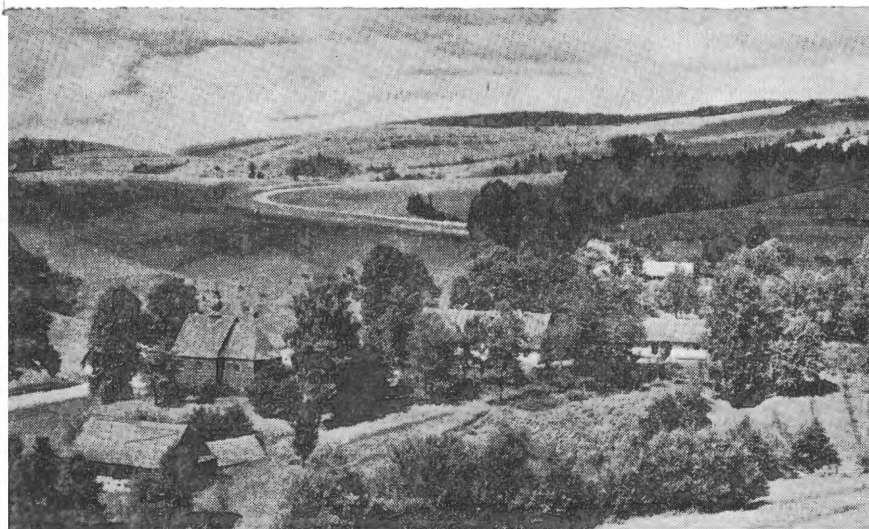
В українському селі Синів над Вислоком, коло Романова, з церквою Різдва Пресвятої Богородиці, збудованою в 1874 році, жило 1.144 українців — сьогодні тут поляки господарюють, перемінивши церкву на косяол.

ОГРАБИЛИ ПОЛЯКИ НАШУ РІДНУ ЛЕМКІВЩИНУ...

Учасники 5-ої Зустрічі уродженців Лемківщини, дня 30 травня 1965 року у Рочестері; зустріч була організована 17-тим Відділом ООЛ ім. Богдана Антоновича в Рочестері, Н. Й.

СВІТЕ ТИХИЙ, КРАЮ МИЛИЙ...

На нашій прекрасній Батьківщині.

Счень - January

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 19 С	Грудень 1965. Боніфатія	Н. Р. 1966. Обр. Г., Вас. В.
2 20 Н	Н. пер. Різдв. Ігнатія щмч.	Н. п. Просв. Сильв. папи
3 21 П	Юліяни	Малахії прор.
4 22 В	Анастасії мч.	Собор 70 Апостолів
5 23 С	10 мч. в Криті	Навечір'я Богоявлення
6 24 Ч	Навечір'я Різдва. Євгенії	Богоявлення Господнє
7 25 П	Різдво Христове ☺	Собор Івана Хрестителя
8 26 С	Собор Пр. Богор., Йосифа	Юрія і Еміліяна прп.
9 27 Н	Н. по Різд. Стефана первом.	Н. по Просв. Полієвкта п.
10 28 П	20.000 мч. в Никомидії	Григорія Нисійського
11 29 В	Дітей убитих у Вифлеємі	† Теодосія преп.
12 30 С	Анісії мч.	Татіани преп.
13 31 Ч	Меланії прп. ☸	Єрмила і Стратоніка м.
14 1 П	Н. Р. 1966. Обріз. Г. Вас. Вел.	Отців в Синаї і Р. убитих
15 2 С	Сильвестра папи	Павла Тив. і Івана Кущ.
16 3 Н	Н. пер. Просв. Малахії прор.	31 по С. Покл. ок. Ап. П.
17 4 П	Собор 70 Апостолів	† Антонія Вел. преп.
18 5 В	Навеч. Богоявл. Теопемпта	Атанасія і Кирила св.
19 6 С	Богоявлення Господнє	Макарія прп.
20 7 Ч	Собор св. Івана Хрестителя	† Євтимія Вел. прп.
21 8 П	Юрія і Еміліяна прп. ☸	Максима ісп.
22 9 С	Полієвкта прп.	Тимотея ап., Анаст. прпм.
23 10 Н	Н. по Просв. Григорія Нис.	32 по С. Клим. Анк. щмч.
24 11 П	† Теодосія прп.	Ксенії прп.
25 12 В	Татіани муч.	† Григорія Богослова
26 13 С	Єрмила і Стратилата	Ксенофонта і др.
27 14 Ч	Отців в Синаї і Р. убитих	† Пер. мощ. св. Ів. Золот.
28 15 П	Павла і Івана прп.	Єфрема прп.
29 16 С	Покл. оковам Ап. Петра ☸	Пер. м. св. Ігнатія Богон.
30 17 Н	Н. Мит. і Фар. † Антонія Вел.	Мит. і Фар. Трьох Святит.
31 18 П	Атанасія і Кирила св.	Кира й Івана безсребр.

Лютий - February

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 19 В	Макарія прп.	Трифона мч.
2 20 С	† Євтимія прп.	Стрітєння Господнє
3 21 Ч	Максима ісп.	Симеона й Анни прор.
4 22 П	Тимотея ап.	Ісидора прп.
5 23 С	Климентя сщмч.	Агафії мч.
6 24 Н	Бл. Сина. Ксенії прп.	Бл. Сина. Вукола прп.
7 25 П	† Григорія Богослова ☾	Партенія і Луки прп.
8 26 В	Ксенофонта і др. прп.	Теодора Стратилата вмч.
9 27 С	† Перен. м. св. Івана Зол.	Никифора мч.
10 28 Ч	Єфрема преп.	Харалампія мч.
11 29 П	Пер. мощ. Ігнатія Богоносця	Власія свщм.
12 30 С	Трьох Святителів ☾	Мелетія св.
13 31 Н	М'ясопуста. Кира й Ів. 6.	М'ясопуста. Мартиніяна
14 1 П	Лютець. Трифона мч.	Авксентія прп. † Пр. Кир.
15 2 В	Стрітєння Господнє	Онисима ап.
16 3 С	Симеона і Анни пр.	Памфила мч.
17 4 Ч	Ісидора прп.	Теодора Т. вмч.
18 5 П	Агафії пр.	Льва папи
19 6 С	Вукола прп.	Архіпа ап.
20 7 Н	Сироп. Партенія і Луки ☾	Сироп. Льва, еп. катан.
21 8 П	Теодора Стратилата вмч.	Тимотея пр., Євстахія св.
22 9 В	Никифора мч.	Найд. мощ. муч. в Євгенії
23 10 С	Харалампія мч.	Полікарпа сщм.
24 11 Ч	Власія сщм.	† 1 і 2 Найд. Г. Ів. Хрест.
25 12 П	Мелетія св.	Тарасія св.
26 13 С	Мартиніяна прп.	Порфірія св.
27 14 Н	1 Посту. † Прест. Кирила	1 Посту. Прокоп. прп. ісп.
28 15 П	Онисима ап. ☾	Василія прп. ісп.

Березень — March

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 16 В	Памфіла мч.	Євдокії прпмч.
2 17 С	Теодора Тир. вмч.	Теодота сщм.
3 18 Ч	Льва папи	Євтропія сщм.
4 19 П	Архіпа	Гарасима прп.
5 20 С	Льва еп. катан.	Конона мч.
6 21 Н	2 Посту. Тимотея прп. ☾	2 Посту. 42 мч. в Аморії
7 22 П	Найд. мощ. мч. в Євгенії	Василія і ін. сщмч.
8 23 В	Полікарпа сщмч.	Теофілакта ісп.
9 24 С	† 1 і 2 Найд. Гол. Івана Хр.	† 40 Муч. в Севастії
10 25 Ч	Тарасія св.	Контрата і ін. мч.
11 26 П	Порфірія св.	Софронія патр. єрусал.
12 27 С	Прокопія прп. ісп.	Теофана ісп.
13 28 Н	3 П. Хрестопокл. Вас. пр. ☿	3 П. Хрест. П. м. св. Ник.
14 1 П	Березень. Євдокії	Венедикта прп.
15 2 В	Теодота сщм.	Агапія і ін. мч.
16 3 С	Євтропія прп.	Савіна папи
17 4 Ч	Гарасима прп.	Олексія, чол. Божого прп.
18 5 П	Конона мч.	Кирила еп.
19 6 С	42 мч. в Амморії	Хризанта й Дарії мч.
20 7 Н	4 Посту. Василія і ін.	4 П. ОО. уб. в об. Сави
21 8 П	Теофілакта ісп. ☿	Якова ісп.
22 9 В	† 40 Муч. в Севастії	Василія сщм.
23 10 С	Кондрата і ін. мч. Поклони	Никона прпм. і ін. Покл.
24 11 Ч	Софронія патр.	Захарії і Якова
25 12 П	Теофана ісп.	Благовіщення Пр. Діви
26 13 С	Пер. м. св. Ніколая	Собор Гавриїла Арх.
27 14 Н	5 Посту. Венедикта прп.	5 Посту. Матрони мч.
28 15 П	Агапія і ін. мч.	Іларіона і Стефана прп.
29 16 В	Савіна папи ☿	Марка і Кирила сщм.
30 17 С	Олексія прп.	Івана Лівств. прп.
31 18 Ч	Кирила еп.	Іпатія прп.

Квітень - April

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 19 П	Хризанта й Дарії	Марії Єгипетської пуст.
2 20 С	ОО. убитих з обит. Сави	Тита прп.
3 21 Н	6 Посту. Квітна. Якова ісп.	6 П. Квітна. Никити преп.
4 22 П	Василія сщмч.	Йосифа і Георгія прп.
5 23 В	Никона прпм. і ін. ☺	Теодула і др. мч.
6 24 С	Захарії і Якова прп.	† Прест. Методія, уч. сл.
7 25 Ч	Благовіщення Пр. Діви	Вел. Четв. Георгія Мел. п.
8 26 П	Велика П'ятниця	Велика П'ятниця
9 27 С	Велика Субота.	Вел. Субота. Євсихія мч.
10 28 Н	Воскресіння Г.Н.І.Х.	Воскресіння Г.Н.І.Х.
11 29 П	Св. Понед. Марка і Кирила	Св. Понед. Антипи сщм.
12 30 В	Св. Вівт. Івана Ліст. прп. ☺	Св. Вівтор. Василія ісп.
13 31 С	Іпатія прп.	Артемона сщм.
14 1 Ч	Марії Єгипт.	Мартина прп.
15 2 П	Тита прп.	Аристарха і ін. ап.
16 3 С	Никити прп.	Агапії мч.
17 4 Н	1. Томина.	1. Томина. Симеона й Ак.
18 5 П	Теодула і др. мч.	Івана прп.
19 6 В	† Преп. Методія	Івана староп.
20 7 С	Георгія Мел. прп. ☺	Теодора Тріх.
21 8 Ч	Іродіона і ін. ап.	Януарія
22 9 П	Євсихія мч.	Теодора Сик.
23 10 С	Терентія	Юрія вмч. (на нед.)
24 11 Н	2. Мирон. Антипи свщм.	2. Мирон. Сави Стр. мч.
25 12 П	Василія ісп.	† Марка апост. і еванг.
26 13 В	Артемона сщм.	Василія сщмч.
27 14 С	Мартина ☺	Симеона сщмч.
28 15 Ч	Аристарха	Ясона і Сосипатра ап.
29 16 П	Агапії	9 муч. в Кизиці
30 17 С	Симеона й Акакія прп.	† Якова апост.

Травень - May

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 18 Н	3. Розслабл. Івана преп.	3. Розслабл. Єремії прор.
2 19 П	Івана Старопеч. прп.	Атанасія Вел. патр.
3 20 В	Теодора Тр.	† Теодосія Печ. прп.
4 21 С	Януарія сщм.	Пелагії прпм.
5 24 Ч	Теодора Сик.	Ірини многострад.
6 23 П	Юрія вмуч. (на нед.)	Йова многострад.
7 24 С	Сави Страт. мч.	Явлення Чесн. Хреста.
8 25 Н	4. Самар. † Марка ап.	4. Самар. Івана Богослова
9 26 П	Василія сщм.	† Пер. мощ. св. Николая
10 27 В	Симеона сщм.	† Симона Зилота ап.
11 28 С	† Якова ап.	† Кирила і Методія ап.
12 29 Ч	9 муч. в Кизиці	Єпіфанія і Германа св.
13 30 П	Ясона і Сосіпатра	Глікерії мч.
14 1 С	Травень. Єремії прор.	Ісидора мч.
15 2 Н	5. Сліпор. Атанасія В. патр.	5. Сліпор. Пахомія В. прп.
16 3 П	† Теодосія Печ. прп.	Теодора Осв. преп.
17 4 В	Пелагії прпм.	Андроніка і ін. мч.
18 5 С	Ірини мч.	Теодота мч.
19 6 Ч	Йова многострадального	Вознес. ГНІХ. Патрікія
20 7 П	Явлення Чесн. Хреста	Талалея мч.
21 8 С	Івана Богослова (на неділю)	† Константина і Єлени
22 9 Н	6. Св. Отців. † П. м. св. Ник.	Св. Отців. Василіска мч.
23 10 П	† Симеона Зилота ап.	Михайла ісп., Євфросинії
24 11 В	† Кирила і Методія, уч. слов.	Симеона прп.
25 12 С	Єпіфанія і Герм.	† 3 Найд. Гол. Ів. Хрест.
26 13 Ч	Глікерії мч.	Карпа ап.
27 14 П	Ісидора мч.	Терапонта
28 15 С	Пахомія	Никити прп.
29 16 Н	Сош. Св. Духа. Теодора Осв.	Сошествіє св. Духа
30 17 П	Пресв. Тройці. Андроніка	Пресв. Тройці. Ісаакія пр.
31 18 В	Теодора мч.	Ермія ап.

Червень - June

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 19 С	Патрикія сщм.	Юстина мч.
2 20 Ч	Талалея мч.	Никифора патр.
3 21 П	† Константина і Єлени ☺	Лукиліяна і ін. мч.
4 22 С	Василіска мч.	Митрофана патр.
5 23 Н	Всіх Святих	1 по С. Всіх Святих
6 24 П	Симеона прп.	Висаріона прп.
7 25 В	† з Найд. Голови Івана Хр.	Теодота Анк. сщм.
8 26 С	Карпа ап.	Теодора Тир. мч.
9 27 Ч	Терапонта	Пресв. Євх. (на н.) Кир. А.
10 28 П	Никити прп.	Тимотея сщм.
11 29 С	Теодосії прпмч. ☾	† Вартоломея і Варнави
12 30 Н	2 по С. Ісаакія прп.	2 по С. Онуфрія прп.
13 31 П	Єрмія ап.	Акилини
14 1 В	Червень. Юстина мч.	Єлисея пр., Методія патр.
15 2 С	Никифора патр.	Амоса пр., Єроніма
16 3 Ч	Лукиліяна мч.	Тихона
17 4 П	Пресв. Серця Ісуса	Пресв. Серця Ісуса
18 5 С	† Состр. Пр. Бог. Доротея ☿	Леонтія мч. † Сост. Пр. Б.
19 6 Н	3 по С. Висаріона	3 по С. † Юди Тадея ап.
20 7 П	Теод. сщм.	Методія сщм.
21 8 В	Теодора Тир. мч.	Юліяна Тарсійського
22 9 С	Кирила Алекс. св.	Євсевія сщм.
23 10 Ч	Тимотея сщм.	Агрипіни мч.
24 11 П	† Вартоломея і Варнави	Різдво св. Івана Хрест.
25 12 С	Онуфрія прп. ☾	Февронії прпмч.
26 13 Н	4 по С. Акилини мч.	4 по С. Давида прп.
27 14 П	Єлисея пр., Методія	Самсона прп.
28 15 В	Амоса прор.	Пер. м. Кира й Івана
29 16 С	Тихона св.	Петра й Павла ап.
30 17 Ч	Мануїла мч.	Собор 12 Апостолів

Липень - July

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 18 П	Леонтія мч.	Косми й Дам'яна безср.
2 19 С	† Юди Тадея ап. ☺	† Пол. Ризи Пр. Богород.
3 20 Н	5 по С. Методія сщм.	5 по С. Якова мч.
4 21 П	Юліяна Тарс. мч.	Андрея Критського св.
5 22 В	Євсевія сщм.	† Атанасія Атон. прп.
6 23 С	Агрипіни мч.	Сісоє Вел. прп.
7 24 Ч	Різдво Івана Хрестителя	Томи й Акакія прп.
8 25 П	Февронії прпм.	Прокопія вмч.
9 26 С	Давида прп.	Панкратія сщм.
10 27 Н	6 по С. Самсона прп. ☹	6 по С. † Антонія Печ. пр.
11 28 П	Пер. мощ. Кира й Івана	Євфимії, Ольги кн. укр.
12 29 В	Петра і Павла ап.	Прокла й Іларія мч.
13 30 С	Собор 12 Апостолів	Собор Гавриїла Арх.
14 1 Ч	Липень. Косми і Дам'яна	Акили ап.
15 2 П	† Полож. Ризи Пр. Діви	† Володимира Вел. кн. укр.
16 3 С	Якова мч.	Атиногена сщм.
17 4 Н	7 по С. Андрея Крит. св. ☼	7 по С. Отц. 6 С. Марини
18 5 П	† Атанасія Атон. прп.	Якinta й Еміліяна мч.
19 6 В	Сісоє прп.	Макрини прп., Дія прп.
20 7 С	Томи й Акакія прп.	Іллі прор. (на нед.)
21 8 Ч	Прокопія вмч.	Симеона й Івана прп.
22 9 П	Панкратія сщм.	Марії Магд., Фоки сщм.
23 10 С	† Антонія Печ. прп.	Трофима й ін. мч.
24 11 Н	8 по С. Євфимії, Ольги ☼	8 по С. † Бориса й Гліба
25 12 П	Прокла й Іларіона	† Успення св. Анни
26 13 В	Собор Гавриїла Арх.	Єрмолая і ін. сщмч.
27 14 С	Акили ап.	† Пантелеймона вмч.
28 15 Ч	† Володимира Вел. кн. укр.	Прохора й ін. ап.
29 16 П	Атиногена сщм.	Калініка мч.
30 17 С	Марини вмч.	Сили й ін. ап.
31 18 Н	9 по С. Отців 6 Собора	9 по С. Євдокіма прав.

Серпень - August

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 19 П	Макрини прп.	Проіск. Ч. Хр., 7 бр. Мак.
2 20 В	Ілії прор. (на неділю)	Пер. мощ. св. Стефана ар.
3 21 С	Симеона й Івана прп.	Ісаакія і ін. мч.
4 22 Ч	Марії Магдал.	7 молодців у Єфезі мч.
5 23 П	Трофима	Євсигнія мч.
6 24 С	† Бориса і Гліба мч.	Преображення Господнє
7 25 Н	10 по С. † Усп. св. Анни	10 по С. Дометія пр., Пас.
8 26 П	Єрмолая і ін. сщм.	Еміліяна ісп.
9 27 В	† Пантелеймона вмч.	† Матія ап.
10 28 С	Прохора ап.	Лаврентія мч.
11 29 Ч	Калініка мч.	Євпла мч.
12 30 П	Сили і ін. ап.	Фотія і Анікити
13 31 С	Євдокіма прав.	Максима ісп.
14 1 Н	11 по С. Проіск. Ч. Хр.	11 по С. Міх. пр., П.м.Т.П.
15 2 П	Пер. мощ. Стефана архид.	Успення Пр. Богородиці
16 3 В	Ісаакія і ін. мч.	Перен. Нерукотв. Образа
17 4 С	7 молодців в Єфезі	Мирона мч.
18 5 Ч	Євсигнія ісп.	Флора і Лавра
19 6 П	Преображення Господнє	Андрея Страт. мч.
20 7 С	Дометія ісп.	Самуїла прор.
21 8 Н	12 по С. Еміліяна ісп.	12 по С. Тадея ап., Васси
22 9 П	† Матія ап.	Агатоніка мч.
23 10 В	Лаврентія архидиякона мч.	Іриней свщм., Лупа мч.
24 11 С	Євпла мч.	Євтиха сщмч.
25 12 Ч	Фотія і Анікити	Возвр. м. Вартоломея
26 13 П	Максима ісп.	Адріяна і Наталії мч.
27 14 С	Міхей пр. Пер. м. Теодосія	Пімена прп.
28 15 Н	13 по С. Успення Пр. Богор.	13 по С. Мойсея Мур. Ар.
29 16 П	Перен. нерукотвор. Образа	Усікнов. Гол. І. Хр. (н. н.)
30 17 В	Мирона мч.	Александра і ін. патр.
31 18 С	Флора й Лавра мч.	† Полож. пояса Пр. Богор.

Вересень — September

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 19 Ч	Андрея Страт. мч.	† П. церк. р. Симеона пр.
2 20 П	Самуїла прор.	Маманта мч.
3 21 С	Тадея ап., Васси мч.	Антима сщм.
4 22 Н	14 по С. Агатоніка мч.	14 по С. Вавили сщм., М.
5 23 П	Іриней свщм., Лупа мч.	Захарії і Єлисавети
6 24 В	Євтиха сщм.	Чудо св. Михаїла Арх.
7 25 С	Возвр. м. Вартоломея	Созонта мч.
8 26 Ч	Адріана і Наталії	Різдво Пресв. Богородиці
9 27 П	Пімена прп.	Йоакима і Анни
10 28 С	Мойсея прп., Августина	Минодори і ін. мч.
11 29 Н	15 по С. Усіянов. Гол. Ів. Хр.	15 по С. Теодори прп.
12 30 П	Александра й ін. патр.	Автонома сщм.
13 31 В	† Полож. пояса Пр. Діви	Відн. Храма. Корнилія с.
14 1 С	Вер. † Поч. ц. року. Сим.	Воздвиж. Чесн. Хреста
15 2 Ч	Маманта мч.	Никити вчм.
16 3 П	Антима сщм.	Євфимії вчм.
17 4 С	Вавили сщм. Мойсея пр.	Софії і її дітей мч.
18 5 Н	16 по С. Захарії і Єлисавети	16 по С. Євменія вчм.
19 6 П	Чудо Арх. Михаїла	Трофима і ін. мч.
20 7 В	Созонта мч.	Євтихія вчм.
21 8 С	Різдво Пресв. Богородиці	Кондрата ап.
22 9 Ч	Йоакима й Анни	Фоки свщм.
23 10 П	Минодори й ін. мч.	Зачаття Івана Хрестителя
24 11 С	Теодори прп.	Теклі первомуч.
25 12 Н	17 по С. Автонома прп.	17 по С. Євфросини прп.
26 13 П	Відн. Храма. Корнилія	Предст. Ів. Богосл. (н. н.)
27 14 В	Воздвиження Чесн. Хреста	Калістрата мч.
28 15 С	Никити вчм.	† Харитона прп.
29 16 Ч	Євфимії вчм.	Киріяка отешльн. прп.
30 17 П	Софії і її дітей мч.	Григорія сщм.

Жовтень ~ October

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 18 С	Євменія прп.	Покров Пр. Діви (н. н.)
2 19 Н	18 по С. Трофима і ін. мч.	18 по С. Кипріяна сщм.
3 20 П	Євстахія вмч.	Дионисія Ареоп. сщм.
4 21 В	Кондрата ап.	Єротея сщм.
5 22 С	Фоки сщм.	Харитини мч.
6 23 Ч	Зачаття Івана Хрестителя	† Томи ап.
7 24 П	Теклі первомуч. ☉	Сергія і Вакха мч.
8 25 С	Євфросини прп.	Пелагії і Таїсії прп.
9 26 Н	19 по С. Предст. Івана Бог.	19 по С. † Якова ап.
10 27 П	Калістрата мч.	Євлампія і Євламπίї мч.
11 28 В	† Харитона прп.	Филипа ап.
12 29 С	Киріяка прп.	Прова
13 30 Ч	Григорія сщм. ☿	Карпа і ін. мч.
14 1 П	Покров Пр. Богор. (на нед.)	Параскевії прп.
15 2 С	Кипріяна сщм.	Євтимія прп.
16 3 Н	20 по С. Дионисія сщм.	20 по С. Остц. 7 Соб. Понг.
17 4 П	Єротея сщм.	Осії пр., Андрея Крит. п.
18 5 В	Харитини мч.	† Луки ап. і еванг.
19 6 С	† Томи ап.	Йоїла прор.
20 7 Ч	Сергія і Вакха мч.	Артемія вмч.
21 8 П	Пелагії і Таїсії прп. ☾	Іларіона Вел. прп.
22 9 С	† Якова ап.	Аверкія св.
23 10 Н	21 по С. Євлампія і Євламπίї	21 по С. Якова ап.
24 11 П	Филипа ап.	Арети мч.
25 12 В	Прова і ін. мч.	Маркіяна і Мартирія мч.
26 13 С	Карпа	Вмч. Димитрія
27 14 Ч	Параскевії прп.	Нестора мч.
28 15 П	Євтимія і Лук. прп.	Параскеви мч.
29 16 С	Лонгина сотника мч. ☺	Атанасії прпм. Авраамія
30 17 Н	22 по С. Хр. Царя. Осії прор.	22 по С. Пр. Христа Царя
31 18 П	† Луки ап. і еванг.	Стахія і ін. ап.

Листопад - November

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 19 В	Йоїла прор.	Косми і Дам'яна безср.
2 20 С	Артемія вмч.	Акиндима і ін. мч.
3 21 Ч	Іларіона В. прп.	Акепсима і ін. мч.
4 22 П	Аверкія св.	Йоанікія В. прп.
5 23 С	Якова ап. ☿	Галактіона мч.
6 24 Н	23 по С. Арети мч.	23 по С. Павла св.
7 25 П	Маркіяна і Мартирія	Єрона і ін. мч.
8 26 В	Димитрія вмч.	Собор св. Михаїла Арх.
9 27 С	Нестора мч.	Онисифора мч.
10 28 Ч	Параскеви прп.	Ераста і ін. ап.
11 29 П	Анастасії прпм.	Віктора і Вінкентія мч.
12 30 С	Зиновія і Зиновії мч. ☿	Йосафата сщм. (на нед.)
13 31 Н	24 по С. Стахія і ін. ап.	24 по С. † Івана Золот.
14 1 П	Листопад. Косми і Дам'яна	† Филипа ап.
15 2 В	Акиндини мч.	Гурія і ін. мч.
16 3 С	Акепсима й ін. муч.	† Матея ап. і сванг.
17 4 Ч	Йоанікія В. прп.	Григорія чудотв. св.
18 5 П	Галактіона	Платона і Романа мч.
19 6 С	Павла св. ☿	Авдія прор.
20 7 Н	25 по С. Єрона й ін. мч.	25 по С. Григорія пр. Пр.
21 8 П	Собор Михаїла Арх.	Введення в храм Пр. Діви
22 9 В	Онисифора мч.	Филимона і ін. ап.
23 10 С	Ераста ап.	Амфілохія і Григорія св.
24 11 Ч	Мини й ін. мч.	Катерини вмч.
25 12 П	Йосафата сщм. (на неділю)	Климент папи Рим.
26 13 С	† Івана Золот. св.	Аліпія прп.
27 14 Н	26 по С. † Филипа ап. ☿	26 по С. Якова перс. вмч.
28 15 П	Гурія і ін. мч.	Стефана прпм.
29 16 В	† Матея ап.	Парамона мч.
30 17 С	Григорія чудотворця св.	† Андрея ап.

Грудень - December

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 18 Ч	Платона й Романа мч.	Наума прор.
2 19 П	Авдія прор.	Авакума прор.
3 20 С	Григорія прп., Прокла св.	Софонія прор.
4 21 Н	27 по С. Введ. в храм Пр. Д.	27 по С. Варвари вмч.
5 22 П	Филимона й ін. ап. ☿	† Сави Осв. прп.
6 23 В	Амфілохія і Григорія св.	Св. Николая чудотворця
7 24 С	Катерини вмч.	Амвросія св.
8 25 Ч	Климентя Папи Римського	Патапія прп.
9 26 П	Алипія прп.	Непор. Зачаття Пр. Діви
10 27 С	Якова перс. вмч.	Мини і ін. мч.
11 28 Н	28 по С. Стефана прпм. ☿	Праотців. Даниїла Стовп.
12 29 П	Парамона мч.	Спиридїона прп.
13 30 В	† Андрея ап.	† Євстратія і ін. мч.
14 1 С	Грудень. Наума прор.	Тирса і Левкія мч.
15 2 Ч	Авакума прор.	Елевтерія сщм.
16 3 П	Софронія прор.	Аггея прор.
17 4 С	Варвари, Івана Дамаскина	Даниїла прор.
18 5 Н	29 по С. † Сави Осв. прп.	Пер. Різдв. Отців. Севаст.
19 6 П	Св. Николая чудотворця ☿	Боніфатія мч.
20 7 В	Амвросія св.	Ігнатія Богон. сщм.
21 8 С	Патапія прп.	Юліяни мч.
22 9 Ч	Непор. Зач. Пречистої Діви	Анастасії вмч.
23 10 П	Мини й ін. мч.	10 мч. на Криті
24 11 С	Даниїла Стовпника прп.	Навеч. Різдва. Євгенії пр.
25 12 Н	Праотц. Спиридїона прп.	Різдво Христове
26 13 П	† Євстратія і ін. мч.	Соб. Пр. Бог., св. Йос. Об.
27 14 В	Тирса й Левкія мч. ☿	Стефана первомуч.
28 15 С	Елевтерія сщм.	20,000 мч. в Никомидії
29 16 Ч	Аггея прор.	Дітей убитих у Вифлеємі
30 17 П	Даниїла прор.	Анісії мч.
31 18 С	Севастіяна мч.	Меланії прп.

Євка Барняк Бабець, жінка Івана
Нью Вестмінстер, Б. К.

З ЖИВОГО ПЕКЛА НА ВОЛЮ

Друга світова війна була страшна й жахлива, але найжорстокішими для населення Лемківщини були 1945-1947 роки, коли червоні займанці, польські й московські, почали насильно переселювати Лемків до ССРСР, або на Поморя. Почалося з пропаганди в 1945 р. "за щасливим" життям у ССРСР, що пропагандисти його називали "раєм". Цим облудним кличем повірило 12 родин, що добровільно переселилися у підсоветську Україну. Вони всі були з села Великого Вислока, повіт Сянік. Одна з тих родин, які навіть були американськими громадянами, були тільки один місяць у ССРСР. Пізнавши советсько-московські гаразди, ця родина ночами перекрадалася крізь кордони й повернулася до Вел. Вислока, щоб розказати людям про всяке лихо, якого зазнають такі від свого уряду советські громадяни. Розповідь бідних утікачів насторожила людей і коли прийшов "указ" переселюватись до ССРСР, ніхто не хотів їхати. Тоді т. зв. Переселенча Акція почала робити свою роботу на весні 1946 р. Хто не хотів бути насильно вивезений, утікав у Бескидські ліси, покидаючи свій дім і господарку на призволяще. Люди забирали тільки худобу й гнали та скривали її в лісах перед ненаситним оком ворога. Так за короткий час зібралося около 3,000 людей у лісі, головню з Вел. Вислока, та з сіл: Токарня, Горб, Ославиця і ін. Населення сіл: Мощанець, Суровиця, Яселко і Дарів не ховались по лісах, їх силою поляки погнали до ССРСР. Не маючи коней, багато мужчин і жінок запрягались до возів і тягнули свої бідні залишки туди, де треба було зазнати не тільки нужди, але й горя — "серп і молот — нужда й голод".

Ті, що повтікали й ховались по лісах, перекрадалися вночі до зруйнованих сіл й забирали, що тільки могли, з поживи до ліса.

Памятаю, що 10 березня 1946 ще лежав на полях і в лісах сніг. Вартові, що держали варту по довколишніх горбах, затрубили досвіта в роги. Як за давних княжих часів на Лемківщині, так і тоді Лемки виробляли труби з великих рогів биків. Голос труб вартових означав, що наступають червоні опричники, поляки й москалі! Те червоне військо їхало на конях дорогами, що вилися поміж горами та сполучували села з собою. Воно мало наказ забирати людей у ясир і насильно гнати до ССРСР. У селах не було майже нікого, хіба хворі, що лежали в постелях і не могли втікати до ліса. Їх ночами доглядали рідні, прокравшись до села. Ми обі з кумою Євкою були в тому часі в селі, щоб набрати харчів, які ще залишилися у пивниці. Кума прийшла ніччю відвідати

свого хворого стрийка, що лежав у хаті на постелі. Почувши звук труб, я рівночасно побачила куряву на дорозі на узбіччі гори. Не маючи де сховатись, я почала лізти стіною по бальках на стрих, перелізла через отвір і тільки засунула за собою дошку, а тут садом поза хатою уже йдуть червоні посіпаки. Я затремтіла зі страху й упала на коліна та почала молитися, бо грозила мені страшна смерть по тяжких знуцаннях за те, що я ховалася перед ними. Тоді я нагадала собі, як то колись Татари нападали на хрещений люд. Мою молитву Бог вислухав, мені нічого не сталося; в лісі я залишила свого самотнього сина Стефана, 16 літ, мою родину з роду Барняк і родину могого мужа Івана. Я чула, як опричники нищили наш дорібок, що був у хаті, як усе перевертало догори дном і при тому тяжко кляли соромітькими, польськими словами. Коли ж напасники вийшли, то пішли до моєї сусіди, куми Євки. За якийсь час я почула в сінях її голос, отворила дошку й допомгла їй видряпатися на стрих. Кума зі страхом оповідала, що вояки прийшли до хворого стрія і казали йому та їй збиратися. Стрийко тяжко стогнав, а я сказала, що тільки напечу паляниць і зараз будемо готові в дорогу. Вояки пішли, а моя кума до могого сховку. До вечора назбиралося на мійому стриху аж сім жінок і жовна з них розказувала свої пережиття. Увечері військо покинуло село, ми взяли в руки, що могли з харчів і вернулися до ліса, около три канадійські милі дороги.

В лісі втікачі жили по шаласах, побудованих з патикив і листя. Були старі німечні люди, були середнього віку, молодь і діти. Навіть немовлята при матірних грудях та жінки при надії мусіли зазнати того лиха, яке принесла нам післявоєнна "мирна виселенча акція", що проганяла людей з під рідних стріх. Всі ці люди сиділи на одному місці тільки 2-3 дні, бо ворог наступав, вартові трубили й знову треба було тікати далі в густий бір. Дикі звірята в лісах стали нам кращими приятелями, як люди, що нас переслідували. Коли декого військо допало, то всіх постріляно, а ранених покидали в корчах на призволяще. В лісі на примусових постоях ми виконували всяку конечну роботу, як колись у хаті, але тільки вночі, бо вдень усі мусіли бути приготовані до втечі. Отже варили на придушеному вогні, щоб ворог не побачив, зупу, шукали по корчах за яйцями, куди неслися наші кури, прали в потоці білля, доїли корови.

Зближався пропам'ятний Великдень у 1946 р. У Велику Суботу я прокралася до села, щоб спекти паску. На щастя у селі того дня, ані на другий день не було війська. З сльозами я відчинила двері моєї рідної хати й пішла до пивниці, щоб набрати бараболі. Робила я все дуже скоро, щоб мене ворог не приловив на роботі. Запаливши в печі, я нагріла води, щоб розмочити діжку й розчинити в ній паску. Підчас праці я увесь час наслухувала, чи не йде ворог. Потім я натерла бараболі разом з лупиною і поклала в піч, щоб розчина викисла, а сама почала молоти на жорнах зерно на паску. Як паска викисла, я її спекла й поклавши на плечі, я понесла свою радість уночі до ліса, щоб рано понести її ще три милі до місця, де наш священик з Вел. Вислока відправляв

під ялицею у лісі Великодню Службу Божу. Ідучи на ту пам'ятну відправу в лісі, я нагло почула голосіння дзвонів з далеких сіл, а в тому і з мого села. — Нарочно поляки вдарили в дзвони, щоб заманити нас нібито на Богослуження, та захопити всіх у ясир.

На Богослуженні в лісі було багато людей, але ніхто не мав до свячення паски, лиш ячмінні плячки й печені бараболі. Після Богослуження я вернулася до своїх у лісі; тут багато людей: усі ми тихенко заспівали "Христос Воскрес" і ковтаючи гіркі сльози, почали ділитися паскою. Аж тут грізно затрубили труби! Я крикнула: "Беріть кожний кусок паски і втікайте!..." Страхіттям лунали голосні московські вигуки й густі постріли гнались за нами. Того дня, найсумнішого мого Великодня за ціле моє життя, ми всі, втікаючи, опинилися аж за словацькою границею у лісах. Тут ми сиділи три тижні в голоді й холоді, живучи наче дикі звірять; та й звідси почало виганяти чехо-словацьке військо на наказ московських душоубів. Хто мав гроші, то викуплявся і такого на деякий час залишали в спокою, але таке вичікування в лісі не могло довго тривати. Під кінець третього тижня в лісі пішла вістка, що чехословацький уряд хоче допомогти людям і перевести їх на Мадярщину, де втікачі могли б поселитися на стало й одержати добре платну працю. Хоч усім нам була відома жорстокість мадярів, але вони — може інші — в порівнанні до московських і польських посіпак. Однак старшини й вояки УПА, яких криївки всюди були по лісах, радили нам не слухати брехливих обіцянок і з ліса не виходити. Після трьох тижнів прийшов наказ від місцевого чехословацького повітового уряду, щоб люди зголошувалися до канцелярії поставленій на одній з пограничних гір на виїзд на Мадярщину. Тоді втікачі чотири дні виходили з родинами з лісів і записувались у військовому уряді. На п'ятий день усі записані зібралися на великій полонині на узбіччі гори, а військо обступило людей і повело до гостинця, де була вся худоба й вози. На дорозі розставилося військо по обох боках густим кордоном і замість спрямувати людей на південь, на Мадярщину, казали всіх іти на північний схід до Польщі. Хто не хотів, того підігнали прикладами крісів. Зчинився плач і лямент, здавалося — серце трісне в грудях. Під штиками чесько-словацьких вояків оббріхані, докраю розчаровані та з жалю й тривоги півмертві люди прийшли до границі, де на них чекали вже опричники Польщі й СССР, що гнали людей як худобу до поїздів призначених для худоби й вивезли в невідоме до СССР... Ті, що послуhalи бійців УПА й залишилися в лісі, ще тієї весни вернулися до своїх сіл і там перебули рік, ждучи напасти кожної хвилини. Однак продовж року ніхто їх не зачіпав. Після року таки по них прийшли польські вандали й разом з іншими з західньої Лемківщини забрали на Поморя. До них належала і я з моїм сином Стефаном.

Я була теж призначена "до Мадярщини" і разом з іншими я перебула ту гегенну. Не було зі мною мого Стефанка, який наймився в одного словака в пограничному селі пасти худобу. Цей випадок мене врятував від виїзду до СССР. Коли ж людей

пакували до поїзду за границею, я втекла разом з родиною мого мужа та переховалася у stodolі одного господаря три дні. Потім я пішла горами до мого опустілого села Великого Вислока, щоб знайти дещо харчів і підкріпитися на дорогу до сина Стефана, бо з голоду мені було чорно в очах і опускали мене сили. Я застала мою хату без дверей і вікон. На щастя у пивниці була бараболя, а в бочці сира капуста. Я спекла бараболю, покріпилася та й переночувала. До схід сонця я пішла лісами, віднайшла господаря, у якого був мій син, перебула з ним там шість тижнів аж до закінчення "переселенчої акції", а тоді повернулась до рідного села. Поволі почали й люди вертатись до своїх зруйнованих хат, але їх було лише кілька родин. Продовж того літа, коли над'їхало на конях військо, люди далі кидали все й утікали до ліса. На весні 1947 р. почалася нова акція переселювання людей на піски Поморя. Мусіла поїхати і я з сином і звідти написала я до мого мужа Івана до Нью Вестмінстеру в Канаді, розказуючи йому де ми та в якому стані находимося, а жили ми під голим небом два тижні, на пустому полі біля розваленого війною села, яке ми мали відбудовувати. Не мали ми що їсти, ані одежі, сиділи ми, найбільш нещасні істоти, незабезпечені перед дощем і приморськими вітрами, залишені на ласку долі з тугою у серці за нашою рідною і дорогою Лемківщиною.

Якою ж радістю для мене й сина була негайна відповідь мого доброго мужа Івана, що він готовий нас забрати до Канади й почав старання на переїзд через уряд. Нашій радості не було кінця. Вижидаючи візи від польського й канадійського урядів, проминуло цілих два роки. Коли ж ми виїздили, то люди нас страшили, що сина не пустять до Канади, бо має 19 літ та находиться у поборовому віці. Але він, що стільки пережив, не виглядав на ці роки. Я поробила заходи, щоб усунути й цю перешкоду й ми, після комісії у Варшаві, полетіли до Ванкуверу літаком. Першого липня я уже була в Нью Вестмінстері завдяки Божій допомочі й опіки мого мужа Івана.

Сьогодні всі знущання і переслідування — це наче довгий, страшний, кошмарний сон, який однак мусіли ми пережити на нашій рідній несовій землі. З вдячності Богові, що мене з сином урятував від гіркого життя на Помор'ї, я пожертвувала \$1,000 на будову церкви в Нью Вестмінстері, які я собі прискладала з моєї праці. Я вдячна Богові, що звів мене знову з моїм мужем, що дав мені таку добру невістку, а мому синові жінку, Орису з Гавришів, що є секретаркою відділу ЛУКЖ у нашій парохії та вчителькою садочка при парохії та моїх дорогих троє внучат: Івана, Михайла й Христину. Як буду мати ще здоров'я і силу, то прискладаю ще одну тисячу й пожертвую на будову церкви, яку плянуємо всі з нашим парохом о. Богданом Ганушевським починати на весні 1966 р. Якраз сповниться 20 довгих літ від того пропам'ятного року, коли почалася польсько-московська акція, яка мала на меті вигнати населення Лемківщини з рідних сіл і міст та засимілювати їх з поляками й москалями.

Прийде час, що Лемки вернуться знову на рідні землі, що

КРОВ ЛЕМКІВЩИНИ КЛИЧЕ ДО НЕБА

В українському селі на Лемківщині, Карликів коло Буківська, з церквою св. Параскевії, збудованою в 1840 році, жило 459 українських душ. Молодь була вся згуртована в читальні "Просвіти", в аматорському гуртку, що давав вистави, вертеп, колядував і в 1938 році відбувся дуже успішно трикотарський курс. Душею села був. о. парох Олексій Малярчик (родж. 30 березня 1878 р., рукоположений 6 вересня 1903 р., замордований польськими християнами третього дня по Йордані 1946 року, разом з ним закатовано його дружину, доньку й 4-літню дитину - внучку; польське військо й цивільне польське населення з Буківська спалило село та замордувало 30 безборонних людей, між ними Степана Голоту — на фото сидить з правого боку від о. А. Малярчика) — церкву поляки обкрали, знищили всі цінніші речі, відтак її розібрали та на її фундаментах побудували "паньство-ві" стайні. Позрізували всі овочеві дерева в садах, щоб усіякі сліди затерти, що тут жили українські люди. — Нога безбожного польського руйніника топче на нашій святій Лемківській Землі!

ЧИТАЙТЕ І ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ОДИНОКИЙ ЛЕМКІВ-
СЬКИЙ ЧАСОПИС "ЛЕМКІВСЬКІ ВІСТІ"

будуть складовою частиною Української Самостійної і Незалежної Держави. Але тоді вже ніхто не посягне хижацькою рукою по лемківське добро, бо на сторожі цих прадідних українських земель стоятиме український вояк.

ПЕРЛИНА ЛЕМКІВЩИНИ – СЕЛО БОСЬКО

(В 25-річчя відродження Лемківщини й основання Пласту)

Українці під польською кормигою безнастанно працювали, щоб визволитися і ждали пригожої хвилини. В Галичині, а голов-но в її східній частині безнастанно поширювався рух спротиву. ОУН перейшла в маси напередодні II світової війни, щоб зрушити нарід до повстання наперед його освідомивши про користі, які дає свобода й незалежність. Ці змагання часто нарід окроплював во-

о. Б. Ганушевський

рожею, а то й своєю кров'ю, ма-рево шибениці було частим яви-щем, тисячі найкращих синів Ук-раїни сиділи по тюрмах, сотки найкращих дочок України коро-тали свої дівочі літа в казматах. Концентрак Картузька Береза був заповнений передусім українськи-ми націоналістами. Польща стара-лася вбити українського духа в народі, який могутнів з кожним днем; окупанти після ганебної па-цифікації почали нищити україн-ські православні храми на Холм-щині. Якщо б не війна, вони бу-ли б узялися винищувати україн-ські католицькі церкви в Галичи-ні. Однак невимоложно зближався 1939 рік, рік грози й надій та га-небної програної Польщі. В тому році розлетілося у пух і прах кро-вожадне, закохане в злочинах і уярмлюванні польське некороно-ване царство. Але війна не принесла українцям полекші. На зміну першому окупантові прийшов ще страшніший: Москва — ССРСР, що не тільки зовсім поневолив нарід і перетворив у колгоспних рабів, але змагає до того, щоб убити в душі української людини Бога Творця.

На землях України, що найдалше висунені на Захід, на По-сянні, в чудовому її кутку Лемківщині, поволі, але глибоко вко-рінювалася національна свідомість під проводом таких провідни-ків як о. Омелян Константинович, о. Степан Венгринович, д-р Ва-силь Блавацький. Всі вони мешкали в Сяноці, що є столицею Лем-ківщини. Коли ж червоні полчища новітнього Джінгіс-хана почали займати Галичину й оперлися на Сяні, сотки народніх провідни-ків, що працювали в різних політично-громадських і коопера-тивних організаціях Галичини, опинилися на Лемківщині, загрожені тортурами й смертю, або ув'язненням у концлагерах на довгі ре-ченці. Інші переходно осілися у Кракові, що став центром укр-їнського резистансу на тимчасовій дворічній еміграції. Однак Ся-

ТЕБЕ БОГА ХВАЛИМО!

Сл. пам. о. Микола Головач

Так виглядала українська церква в Боську над Вислоком, збудована в 1881 р. Стоять Всеч. Отці: о. Михайло Величко (родж. 1889 р., розстріляний в наслідок польської провокації німцями в 1939 р.) та о. катехит Микола Головач — приятель української молоді на Лемківщині, замордований місцевими поляками в 1939 р. (Фото Ю. Т.)

нік відіграв не менше важливу роль, як Краків, як центр провідників, що безпосередньо зустрілися з народом у мозольній освідомній праці. Одним з провідних кооператорів Галичини в тому часі (1939-1941) був о. Михайло Ганушевський, який разом з інж. Яцівом та д-ром Блавацьким переорганізував Лемківський Союз Кооператив у Сяноці в могутню інституцію з мільйоновими місячними оборотами. ЛСК примістився у модерному й великому будинку фабрики гуми і був знаменито зорганізованою інституцією, що відразу підніс життєвий стан лемківського населення, а організаторам і провідникам освідомної праці дав працю, з якої вони могли вижити. Кооперативні організатори за короткий час відновили й закріпили, або зорганізували цілу сітку споживчих кооператив. Кооперативи по селах сталися також інституціями для фінансової допомоги новоствореним національним організаціям, які в житті національного пробудження Лемківщини відіграли передову роль, у рр. 1939-1944.

Лемківщина мала в ті славні роки багато передових сіл, що освідомилися під впливом патріотів, що прибули з Східньої Галичини. Опинившись на селах богослови, священники, вчителі, інженери й студенти різних факультетів стали вчителями. Одним з найбільш передових сіл, найкраще зорганізованих і освідомлених було село Босько, Сяніцького повіту, положене 21 км. від Сянока на захід, при залізничному й битому шляхах Сянік-Коросно. В тому селі за часів Польщі жило кілька свідомих громадян, які тих-

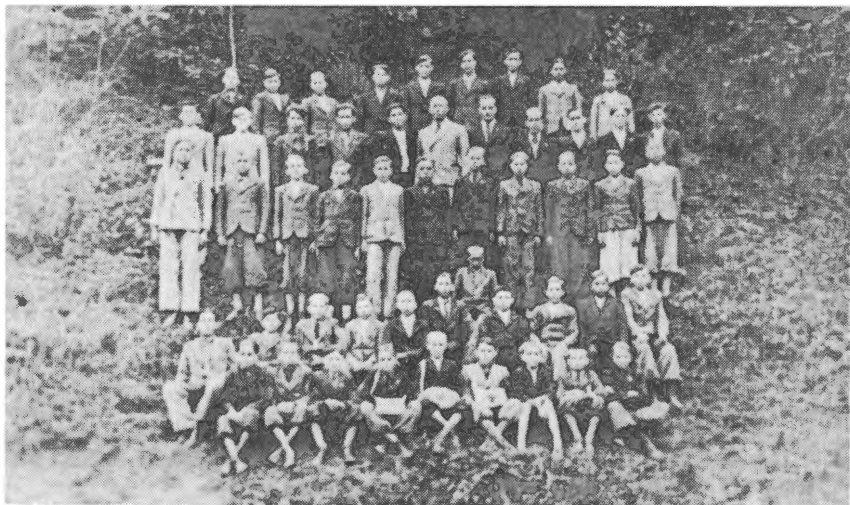

Пластові Курені, ім. Євгена Коновальця та ім. Ольги Басарабової в Боську; посередині сидять організатори й вчителі української молоді в Боську Всеч. о. д-р Володимир Левицький та Всеч. о. Богдан Ганушевський; їх жертвенна праця золотими літерами записана в серцях українців Боська й околиці.

цем освідомлювали українське населення села. До них належали: бл. п. о. Михайло Величко з дружиною, парох, бл. п. о. Микола Головач, катехит 7-ми класової народньої школи, студент економії Олександр Масник та ін. З приходом німецької влади осінню 1939 р. ніхто не звертав уваги на діяльність українського населення по селах, а друга половина населення села Босько — поляки боялися пустити пари з уст. Десь в жовтні 1939 р. о. д-р Володимир Левицький дістав призначення з Сяніцького інспекторату на відновника й директора вселюдної школи в Боську й почав організувати вчительський персонал. До школи могли ходити тільки українські діти, бо Німеччина була з Польщею у війні. Своє призначення о. д-р Левицький повністю використав на користь українських дітей і населення Боська. Діти почали масово вписуватися до школи. Тому, що вчительський персонал не був повний, о. д-р В. Левицький звернувся до вчителя школи в Дубрівці Руській біля Сянока, Богдана Ганушевського, чи він не перейшов би вчити до його школи. Не маючи змоги як слід розвинути своєї праці в Дубрівці Р. бо ця школа була двокласова, Б. Ганушевський (тепер священик у Річмонді, біля Ванкуверу в Канаді) радо погодився і за дозволом інспекторату перенісся до Боська, де крім учительства займався організацією Луга, Пласту, хорів і аматорського театр. гуртка, був книговодом кооперативи "Єдність". Рівночасно Б. Ганушевський працював теж у Сяноці, бо ще перед

перенесенням до Боська, був у Сяноці заступником диригента хору "Боян", режисером театр. гуртка при "Просвіті", їздив з своїм братом Степаном та бл. п. Оленою Кисілевською по селах з концертами гри на бандурах. П-і О. Кисілевська давала реферати й організувала жіноцтво. Босько — це велике багатолюдне українське село продовж пів року розвинуло працю так, що перевищило всі сподівання провідників села. Її керівником і координатором був о. д-р В. Левицький, а організатором і провідником Б. Ганушевський, який налагодивши навчання в призначеній 3-тій кл., почав від відновлення пожежно-руханкового т-ва Луг (старий). Це товариство під головством Б. Ганушевського зразу зросло до 120 членів. Б. Ганушевський був кілька літ окружним організатором і начальником "Сокола" в Станиславові. Зразу до Лугу пристала була пожежна сторожа села Босько під проводом Антона Теплого, яка мала свої однострої, пожежну машину й цілий виряд. У Боську з тому часі існувала вже духовна оркестра під проводом Миколи Купини. Вона стала луговою оркестрою. Так Луг стався сильною організацією молоді Боська, що також працювала в читальні "Просвіти". При читальні існував мужеський, жіночий і мішаний хори під проводом Б. Ганушевського. Головою читальні був. о. д-р В. Левицький.

Неменш сильна освідозна праця велася також у школі. Крім навчання таких предметів, як історія і географія України, література й мистецтво, яких навчав о. д-р В. Левицький, науку хорошого співу вів Б. Ганушевський. Багато допомагала у веденні співу нищих кляс учителька Анна Ревак, що вела дівочу секцію Лугу. Однак першою організацією у школі був Пласт, який вперше на Лемківщині зорганізував Б. Ганушевський, колишній зв'язковий

Українська молодь з своїми виховниками при Спортивно-руханковому Товаристві "Луг" у Боську в 1940—1941 рр.

76 пл. Куреня Юнаків і провідник старшопластунського водного гуртка в Станиславові. Пласт у школі був зорганізований з трьох вищих клас. Було по одному гурткові хлопців і по одному дівчат у кожній класі. Протягом пів року закипіла була підготовча праця для створення пл. куренів таки надобре. Гуртки мали різні назви, як "Дятель", "Бобр", "Ластівка", "Яструб", "Пчілка", "Чорноморський Орел". Цей останній гурток займався водним пластуванням і навіть побудував собі на ріці Вислоку дарабу, на якій плавав вниз водою. Б. Ганушевський залюбки займався водним пластуванням від молодих літ і це своє уміння скоро передав молодим пластунам. Пізніше в Німеччині, як член 10 Куреня Пл. Сеніорів "Чорноморці" Б. Ганушевський, після ряду вишкільних таборів на баварських озерах став першим діловодом морського пластування на терені Пласту в світі й вів цю ділянку протягом 10 літ вже на переселенні в Канаді.

Після щотижневих сходин усіх гуртків на лоні природи, а то й в класах, після частих прогулянок у поблизу ліси, на горби й річку, Б. Ганушевський остаточно допустив усіх шість гуртків до I пл. проби. Комісія до I проби складалася з членів: д-р В. Левицький, проф. Іваненко (кол. окружний командант Пласту в Дрогобичі й потім учитель у Сяноці), ст. пл. Василь Матіяш (тепер голова пл. станиці в Сиднею в Австралії) та Б. Ганушевський. Після двох днів важкої праці над п'ятьма десятками пластових прихильників(ць) усі члени перейшли I пробу. Це було в другій половині місяця червня 1940 р., саме тому 25 літ. Зложення пл. Обіту заплановано на 6 липня на горі Грабина, біля Боська, підчас зустрічі молоді з Сянока й Одрехови. В Сяноці проф. Іваненко почав був також організувати Пласт, але не довів молоді до I проби. За прикладом Боська і в Одрехові почалась організація Пласту під проводом учителя, к. пластуна. Б. Ганушевський рівночасно почав організувати перший вишкільний пластовий табір на Лемківщині, але "з огляду на безпеку" не дістав дозволу від німецької окупаційної влади. Складання пл. Обіту (за старою термінологією "пластової присяги") все було в Пласті найбільш величнним моментом у житті пластової молоді. І коли зблизився той пам'ятний день 6 липня 1940 р. глибоке переживання підчас приготувань до пл. Обітниць можна було вчитати з облич молодих завзятих лемків-пластунів і пластунок, що відчували в глибині серця пламенну любов до України, яка вже ніколи в їх серцях не могла погаснути.

Підчас великої ватри, з багатою програмою, виступило понад 50 пл. прихильників і прихильниць до пл. Обіту. Були вони всі вбрані в білі однострої, вшиті з домашнього полотна. Для дівчат були приготовані сині, а для хлопців червоні хустки та пластові лілейки, на яких був приніютований тризуб. Підручник "Життя в Пласті" винайшов у бібліотеці "Просвіти" в Сяноці Б. Ганушевський, який уповні використав, а лілейки в склепі з різними дрібницями. Не було тільки ніяких накрить голов, бо ж того у воєнний час не було де взяти. Момент складання пл. Обіту був такий могутній своєю красою і величністю, що викликав неза-

ПРЕЧИСТАЯ ДІВО, РЯТУЙ НАС!

Хрестом лежали люди перед статуєю Пречистої Богоматері в Боську, бо польські безбожники намагалися знищити цю статую; сокирою обрубали поляки напис українською мовою, щоб затерти сліди, що в Боську жили від сторіч українці.

По охоч боках високих сходів до церкви Рождества Пресвятої Богородиці в українському селі, Босько над Вислоком, яка була збудована в 1881 році, побожні руки наших батьків збудували статую Христа Царя і Пречистої Богоматері. Золоті написи на статуях сокирою обрубали польські вандали, щоб затерти сліди, що тут жило 2.000 українців.

бутнє враження на всіх, що бачили стрункі ряди пластунів і пластунок з піднесеними правими руками зігненими в лікті та витягненими трьома пальцями, символом трьох обов'язків пластуна. В заграві ватри блистіли очі юних пластунів, що присягали на вірність Україні, а їх голоси дзвеніли далеко по горбах і лісах та відбивались відгомонам. З цілою певністю можна сказати, що той вечір був одним з небагатьох у цілій історії Лемківщини, що в ньому зродилася і зросла невмируща ідея державности України в серцях Лемків, нащадків колишніх княжих бояр, гриднів і дружинників. Почесними гостями того величнього народного торжества були о. д-р В. Левицький, який перед складанням присяги виголосив прегарну патріотичну промову, місцевий парох о. Антонішин, ЧНІ, о. проф. М. Головач, учителі з Боська, Одрехови й дооколичних сіл, управи всіх товариств і кооперативи з своїм член-

Українська протипожежна сторожа в Боську з своїми основниками - інструкторами в 1940-1941 році.

ством, Т-во Луг зі своєю орхестрою, що на закінчення ватри відіграла "Ще не вмерла Україна..." Промову на закінчення виголосив В. Ганушевський, що після зложення пл. Обіту, кожному пластунові й пластунці подав ліву руку (від серця) й іменував кожного заприсяженого пл. учасником-цею, зав'язав на шиї хустку й причіпив пл. відзнаку. Після програми біля ватри всі учасники пішли над ріку Вислік, на яку дівчата кидали вінці з свічечками, бо ж це був вечір під Івана Купала. Дівчата співали чудових сбрядових лемківських пісень та йдучи берегом, слідкували за своїми віночками. Співи лунали селом поза північ.

На другий день, на самого св. Івана 7 липня 1940 р. відбулися перші в історії Лемкіщини пластові збори, що по пластовому називаються курінними радами. На окремих курінних радах хлопців і дівчат обрано курінним пл. Куреня Юнаків ім. полк. Євгена Коновальця бл. п. Івана Лико (пізнішого командира УПА, що загинув у боях з поляками), а курінною пл. Куреня Юначок ім. Ольги Басараб (сестри бл. п. Верховного Отамана Северина Левницького) Антосю Теплу. Вона пізніше була вчителькою, закінчивши учит. семінарію у Криниці. Вибрані були також члени курінних команд. Новий річник 5 кл. давав надії на ще два гуртки. Якщо б не трагічність долі, то в Боську було б прийшло до існування пл. Коша після схеми з-перед розв'язання Пласту. Пластуни влаштували далі прогульки, цікавлячись уже вимогами 2 проби, підготовка якої мала початись після вакацій. Підчас одної з прогульок трапилась "боева пригода" з поляками, що підсілись в лісі й градом каміння привітали маршуючих пластунів, а радше

ТОВАРИСТВО "РІДНА ШКОЛА" В СЯНОЦІ, 1939 РІК

Сидять від лівого: о. декан Іван Цегелик, д-р Степан Ванчицький і о. Степан Менцінський; стоять від лівого: В. Мричко, д-р Володимир Каранович, дир. Григорій Масник і мгр. Володимир Кліш.

передню стежу. Це був перший хресний вогонь, наче підготовка до пізніших боїв УПА з поляками скрізь по Лемківщині. Рішуча постава пластунів і відбій пл. палицями й також камінням примусив "героїв з-за плота" нахивати п'ятами.

В липні 1940 р. о. д-р В. Левицький і Б. Ганушевський рішили zorganizувати й перевести величне свято молоді. Тоді, після підготовки, воно відбулося на площі в Боську, яку луговики й пластуни приготували біля церкви, на згарищах парохіяльних будинків, спалених німцями підчас паніки. Наслідком провокації поляків загинув тоді парох Боська о. Михайло Величко, а половина села згоріла. Свято молоді почалося звітом Б. Ганушевського краєвому провідникові молоді інж. М. Яціву, який у супроводі членів краєвої управи молодіжних організацій Лемківщини приїхав з Сянока.

ТУТ СТОЯЛА ЦЕРКОВЦЯ

Тихим шелестом співають дерева казку про недавні величні дні, коли цими сходами йшли наші брати Лемки в Боську до своєї церкви Богу молитися та славити Пречисту, Пренепорочну Діву Марію.

Після того відбулася дефіляда молоді під гру маршевих мелодій лугової оркестри. Дефіляду вів Б. Ганушевський. Багату програму з виступами хорів, вільноручних вправ пластунів, деклямаціями молоді, шкільних дітей і промовами старших переводив о. д-р В. Левицький, який рівночасно був дав інтерв'ю репортерів "Краківських Вістей", що приїхав разом з інж. Яцівом. Після програми на площі відбулося щедre прийняття для гостей та фестин. До пізньої ночі, під танкову музику лугової оркестри танцювали молодь і старші Боська. Свято молоді було вдалою імпрезою, що додала сил і охоти десяткам молоді до дальшої праці. Треба підкреслити, що підчас виведення програми, на самому початку після піднесення прапорів виступили до відзначення за визначну діяльність члени Лугу й Пласту, яким інж. Яців вручив пропам'ятні грамоти. Одним з найкращих працівників Лугу був його начальник Андрій Бобер, глибоко ідейний і відданий праці, права рука Б. Ганушевського в Лузі. Важко забути його, коли вів 70 членний загін луговиків на вправи, які струнками лавами маршуючи з пошви читальні "Просвіти" на спортову площу співали революційних пісень. Дорога на площу вела через частину польського населення села. За луговиками маршували дівчата луговички. Дзвеніла бадьора пісня і здавалося, що вона вже ніколи не замовкне, а надії на воскресення України справдяться незабаром. Але політика Німеччини була далека від бажань українців. Замість свободи, настала нова неволя. Гестапо арештувало було інж. Яціва, о. Михайла Ганушевського, о. С. Венгриновича і ін. та запрото-

рило до тюрми в Кракові. Тюрма на Монтелюпіх у Кракові була свідком тортур і голодової смерті багатьох українських патріотів, арештованих німцями. Багатьох звідти вивезли до Авшвіцу до концентраційного табору. В ньому загинув інж. М. Яців після довгих мук від тортур і голоду та виснажливої праці. Оба вищезгадані священники повернулись до Сянока з наказом продовжувати патріотичну роботу.

При кінці липня 1940 р. Б. Ганушевський з дружиною мусів залишити вчителювання через брак здоров'я. Виїзд Б. Ганушевського дуже відчувала молодь довший час, хоч Б. Ганушевський вишколив для неї провідників. Населення Боська справило Б. Ганушевському прощання, яке належалося хіба дуже визначному провідникові. Прощання відбулося на спортовій площі в післяполудневих годинах. Як звичайно з-під читальні "Просвіти" вимаршували всі молодіжні організації на спортову площу, де стояв з дружиною Б. Ганушевський в оточенні управ товариств під проводом о. д-ра В. Левицького. Після коротких промов відбулася остання дефіляда, яку приймав Б. Ганушевський. Маршуючим пластунам, луговикам і пожарникам блистіли сльози в очах. Численно зібране населення села втирало очі від сліз. Сум царював на площі, де ще так недавно гомоніла веселими піснями підчас свята молоді. Вкінці маршуючи в напрямі залізничної станції під гру оркестри наче забули співати своїх пісень. А ще так недавно в червні 1940 брали участь в луговому здвизі в Романові, не думаючи, що прийдеться прощати свого провідника. Оркестра грала на станції аж до від'їзду поїзду. Багато пластунів і пластунок всіли разом з Б. Ганушевським до поїзду, щоб його відпровадити кілька станцій у напрямі до Коросна. Подорожні питалися їх кого так випроваджують. Юнаки показували на Б. Ганушевського мовчки, що прощався поглядом з рідними зеленими полями і гаями Боська, з горою Грабиною, свідком першого пл. Обіту на Лемківщині.

В пізніших роках настали тяжкі часи для Боська. Польський вандал убив о. Миколу Головача, о. д-р Левицький під загрозою життя мусів покинути Босько. Організації перервали свою діяльність. Настали страшні часи морду мирного населення Лемківщини, що мусіло йти на вигнання на далекі Пруси й Шлеськ.

Бошанський Пластун

METRO FABRICS

Н. і О. КРУШЕЛЬНИЦЬКІ — власники

Woollens, Silks, Cottons, Nylons, Bedspreads, etc.

ВИСИЛКА ПАЧОК В УКРАЇНУ

704 Queen St. West

Toronto 3, Ont.

ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОДОЛІ

Інженер Богдан Беймук родився в селі Лабова, пов. Новий Санч, Лемківщина. Шестилітній Богдан, по примусовім переселенні і 1946 р. опиняється з мамою і молодшим братом на західних "понімецьких" землях. Батько його був тоді в'язнем польських катівень. Уже в початковій школі відзначався пильністю в науці; п'яту і шосту класу перейшов в одному році. Як абсолювент ліцею в Любині Легницькій зложив вступний іспит на студії в політехніці у

Вроцлаві, але прийняття відложено, бо був 1 рік замолодий. Використовуючи час, працював у фабриці механічних влаштувань і це стало йому у великій пригоді, бо вроцлавська політехніка видала в міжчасі зарядження, що на студії будуть допущені тільки ті кандидати, що мають щонайменше 6 місяців праці в механічній ділянці, а Богдан мав 9 місяців і на студії його прийнято. За визначні успіхи в науці одержав стипендію. Закінчивши чотири семестри на політехніці, в липні 1960 р разом з родиною емігрує до ЗДА, де в Денвер, Колорадо, днями працює, а вечорами вивчає англійську мову. В 1962 р. стає повним студентом університету в Больдер (35 миль від Денвер), де йому зачисляють студії у вроцлавській політехніці і 22 серпня 1964 року успішно закінчує студії дипломом мех. інженера. Одержавши інженерську працю в публичній службі в Денвер, вечорами пригтовляється до магістерського диплому. Інж. Богдан Беймук є вже кілька літ головою спортового клубу "Україна" і скарбником відділу УККА в Денвер. Його працюovitість, успіхи в студіях і патріотизм є найкращим приміром для dorостаючої української молоді.

ЛЕМКІВСЬКИЙ ПАТРІАРХ

(Пам'яті сл. п. Лева Кобанього)

Зворами гір нашої Лемківщини ще недавно, бо перед двома десятками літ, плило тверде життя української людини. В пошумі лісів та плюскоті гірських потоків купалася її зворушлива затужена пісня. Каміністими гірськими стежками десь там з-поза Сянока, Горлиць і Криниці на нашу громадську сцену виходили тверді люди, які займали видні становища в українському житті. У їх життєвій настанові видна була завжди тверда школа гірських буднів.

Сьогодні тяжка руїна блудником ходить зеленою Лемковиною. Тут і там ще кочують залишки лемківських педобитків. Кажуть, що ще й досі нашими лемківськими горами ходить відгомін кривавих боїв, що принишк на дуклянських пагорбах. З димів побосвища ми вибериємо жемчуги людських вартостей. Хотілося б якимсь чином сплести вінок подяки тим, що залягли на наших західних межах, звідки була їм видна стріха рідної хати.

—————

В Гладишеві, Жегестові, Злоцькім, Лабовій чи Вірхомлі приятелі звали Левка Кобанього жартівливо прізвищем "Сруль". Це тому мабуть, що він носив довгу, дбайливо плекаву бороду, яка надавала йому своєрідного патріархального вигляду.

В простірному трикутнику української Лемківщини, що його визначають міста Новий Санч, Горлиці й Мушина, ця рухлива, непосидюча постать завзятого лемка і гарячого патріота українця була синонімом опору українського населення Лемківщини проти екстермінаційної політики поверсальської Польщі щодо українських земель. Лев Кобаній жив зі своєю родиною у селі Лосє, біля Лабової, при шляху Нсвий-Санч - Криниця. Тут провадив він своє мале господарство, дякував у місцевій церкві і понад усе кохався у своїй великій пасіці, з якої літом доробляв собі на прожиток.

За невеличкою хатою, на соняшних пригорбах села Лосього, рядами стояли сотні вуликів пасіки "Сруля". Цікавою особливістю пасіки Левка Кобані було те, що кожний його вулик мав назву історичної постаті, або більшого міста України. Хвалився бувало "Сруль", що "Київ" на весні облітає вчасно, "Полтава" дає лише пахучий липовий мід, а "Січ" при медозборі тне як навіжена. При тому "Сруль" завжди усміхався якомсь так добряче, як це чинять українські матері, що дуже люблять своїх дітей.

Цікавий був світ Левкового пасічництва, бо в ньому ховалася теж і частина його серця.

Коли приходила весна і з півдня десь від Криниці віяло вже благородним теплом, тоді то в пасіці "Сруля" починалося життя і росла тоді в Левка надія на обильний медозбір. Повітря поповнювалося музикою бджіл, що зливалася з пошумами поблизького лісу

МЕДОПРИЙНЯТТЯ В НАНАШКА НА ПАСІЦІ

Літом 1933 р. Лев Кобоній з українською дітворою на своїй пасіці.

в ту величню арію рідної землі, яку, коли раз почуєш у житті, то її не забудеш уже до гробової дошки.

Дивлячися у сині очі Левка, я завжди був певний того, що чудова природа гір Лемківщини і тепле сонце того прекрасного скрайчика нашої землі поклало свою видиму печать на його погідну вдачу. У нього було почуття здорового гумору, через те у кожному людському гурті ця людина мимоволі викликала погідний та веселий настрій.

Коли бувало приходив Великдень, тоді завжди Левкові бджоли обов'язково з вулика "Київ" заповнювали вошиною і медом окрему рамку у формі тризуба. Цей свій пасічний архитвір приносив Левко з паскою до церкви та давав святити, як свою окрему святість. Заглядали тоді селяни Лося у Левків кошик зі свяченим, хрестилися побожно і відходили з глибокою задумою до своїх хиж.

Я пізнав сл. п. Лева Кобанього десь у липні 1933 року. Він тоді заходився біля свого річного медозбору. "Сруль" тішився нами як дитина, кидав перлами своїх жартів і кормив нас своїми гринадливими продуктами, що їх йому давала пасіка. Левко був звичайно говіркий і голосний. Коли однак уходив до пасіки пантрувати свої Божі мушки, поводився тоді якось так святково, як побожні люди в церкві. Коли бувало Славко Перейма заголосно сміявся в пасіці, тоді "Сруль" клав свій палець на вуси — бджола

не любить зайвого галасу. Свою пасіку вважав "Сруль" своїм окремим "свята святих", де ніхто майже не посмів заглядати.

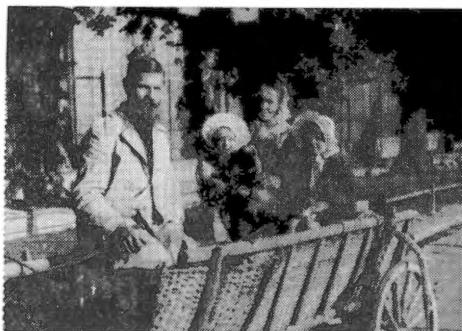
Не спала тоді Польща, але насильно взялася приручувати культурно-освітнє і громадське життя на Лемківщині до свого поліцейського воза. Масово переводили з Лемківщини українських учителів десь на терени корінної Польщі, а на їх місце насаджували поляків. Поголівна ліквідація читалень "Просвіти", кружків "Сільського Господаря" була звичайним явищем того часу. Піддержувана гарячими старостинськими польськими фондами — кацапська репилька "Лемко" в Криниці намагалася своєю писаниною, наклепами і доносами добивати українське громадське життя.

Було тоді так багато болючих проблем, безліч хвилюючих випадків, спільних турбот; не раз пересиділи ми зі "Срулем" до пізньої ночі на пасічному камені, обговорюючи всякі питання. Плакав Левко з радості, що там на "долах" ішла боротьба проти польського окупанта та потужнів спротив українського населення супроти польської дикунської політики. У Левковій "свята святих" просиджував теж часто редактор "Нашого Лемка", що потайки приїздив зі Львова та дбайливо збирав матеріяли до своєї газети й своїх книжок.

У закамарках вуликів пасіки "Сруль" переховував українську літературу, за яку гнали ляхи кожного в тюрму. А ляшок і командант поліції в Лабовій Міхальскі кривим оком стежив за Левком. Сипалися кари на Левка, то за небілені плоти, то за собак, то кулявий дідько зна, за що?! А впертий лемко пасічник Левко всюди лем бесідував по-українськи, читав свою пресу від дошки до дошки, мав власну бібліотеку і завзято поширював між українською дітворою в селі дитячий журнал "Дзвіночок". А кожного року під кінець вакацій, коли саме нанашко "Сруль" закінчував свій медозбір, уряджував для української дітвори села Лосього окреме прийняття, на яке запрошував усіх шкільних дітей та гостив їх обильно своїм пахучим медом. Левко вдягався тоді святково у вишивану сорочку та тішився наче рідний батько всіми прекрасними діточками. Лунала українська пісня на загороді Кобані та від щасливого дитячого сміху ще більше раділо благородне серце нанашка "Сруля". За влаштування таких свят Левко кожного року діставав від ляха старости кару п'ятдесяти золотих за "нелегальні сходини". Але Левко згори знав, що його чекає та наперед уже призибував гроші та робив діточкам свято, воно ж вартє більше як пустих п'ятдесять польських золотих!

Лев Кобані належав до тих українських селянських патріархів, що їх уже сама багата Лемківська природа обдарувала і м'яким добрячим серцем та непересічною, вродженою інтелігенцією. Почуття високої національної гідності, прямолінійність, принциповість, чемнота й повага були першою прикметою Левка Кобані.

Щераз відвідав я "Сруля" в його селі пізнього листопада 1939 року. Він радів безмежно, що зникла простацька польська поліційна система і неславно зійшли з обр'їв громадського життя обридливі кацапські запроданці та вислужники чужих сил. Ми тоді востаннє пішли верхами лемківських гір навпростець до Криниці.

Левко Кобаній вибирається з своєю ріднею до Криниці на ярмарок; злівого боку синок Левка на коні вчиться бути українським козаком.

І лемківська осінь ховала тоді свою красу десь у синяві лісів. Левко приставав часто, рукою показував уперед, якби десь за обріями шукав за вимріяним щастям...

На залізничному двірці в Новому Санчі ми розцілювалися наче двоє рідних братів. Не припускав я тоді, що бачу Левка в останнє. Коли вже перепознаний поїзд рушив у напрямі на Тарнів, "Сруль" кликнув ще жартома: "Якби моя тота війна заверушила в якусь біду, то згадайте "Сруля".

Питався я опісля в Криниці літом 1944 року за Левком Кобанім, але його тоді вже на Лемківщині не було. Закатували його німецьки чи таки польські кати у концентраційному таборі! Подлий запроданець лях до гештапа побіг і набрехав, що Кобаній — протинімецький агітатор...

Не бачив "Сруль" героїської боротьби УПА на Лемківщині, ані мученицької смерті свого брата Івана Кобанього в Угрині, що його замордували польські вандали зі села Навойової.

Із смертю сл. п. Лева Кобанього зійшла в могилу дуже замітна постаць української Лемківщини нашого покоління. Хай же ці дрібні стрічки будуть нашою грудкою рідної землі на незнану могилу ідейного Сина княжої Лемківщини!

В усіх справах зв'язаних з "Лемківськими Вістями"
писати:

LEMKO NEWS

240 Hope Ave.

Passaic, N. J., U.S.A.

LEMKO NEWS

P. O. Box No. 964

**Toronto Adelaide St. P. O.
TORONTO 1, ONT., CANADA**

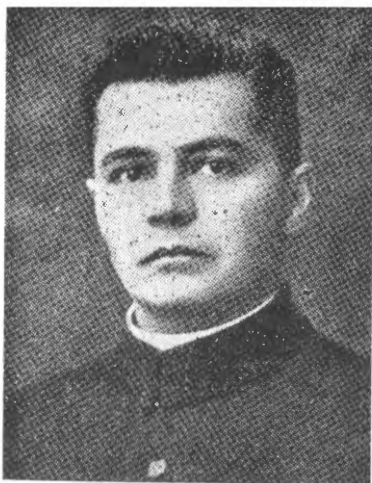
3 КНИГИ МОЇХ СПОМИНІВ

Передусім слід мені зазначити, що я не є з походження лемком, я тільки урожденець тієї прегарної гірської країни, в якій я пережив майже ціле моє життя. Дідо мій, сл. п. о. Хризант Бучацький, був довголітнім парохом села Яргорова біля Монастирськ. Мій сл. п. Батько Омелян, абсолювент учительської семінарії в Самборі, був від початку своєї праці вчителем на Лемківщині і помер в Сяноці, в 1901 році. Я родився в Романові (містечко б. Сянока) 20 лютого 1885 р. Вселюдну школу й цілу гімназію, що були ведені польською мовою, я покінчив в Сяноці. (Українських шкіл там не було). По 1900-ому році, коли у східній Галичині

жевріла вже національна свідомість, в Сяноці ця справа представлялася сумно. Місто було невелике, числило ок. 8 тисяч населення, в чому половина жидів. Наші міщани женилися переважно з польками і згодом польщилися. Вони вважали себе "русинами". Про Україну ніхто не думав й не говорив. Серед інтелігенції було поширене москвофільство. Посадником міста через кілька каденцій був Кирило Ладизинський, бо на нього голосували жиди, які воліли мати посадником "русина". Інтелігентів, урядовців різних дикастерій й ремісників було поважне число: Парох о. Василь Чемарник, катехити оо. Москалик і Секержинський, судді Леонід Чировський і Антін Ільницький, адвокат д-р Олександр Іскрицький, судові урядники Скульський, Івашко і Устиянович, нотар Йосиф Кокуревич, секретар староства Андрій Бутера, гімназійні вчителі д-р Михайло Ладизинський, Лотоцький і Орест Полянський, міський лікар д-р Криницький, касієр Микола Кушак, лісничий Григорій Лукасевич, вчителі Мохнацький і Кічоровський, нотарі Рудик і Подолинський, а також в значному числі ремісники різних категорій. З давніших численних міщан лишилися родини Гермаків, Лукасевичів, Пашкевичів, Богдів і Дзюбанів. Наших людей в Сяноці було поважне число, більше, як у неодному місті за Сяном. Але, на жаль, між тими особами не було свідомого українця. Москвофіли мали свій "Народний Дім", в якому містилася читальня ім. Мих. Качковського. До неї приходили часописи: "Галичанин", "Русское Слово" і російська "Нива".

Живучи в хаті і в школі поміж самими москвофілами, я напевно став би таким самим, якби не щасливий випадок. Коли я зачав науку в VII кл., приїхав до Сянока для відбуття однорічної судової практики кандидат адвокатури д-р Михайло Новаківський (пізніший адвокат у Богородчанах). Він замешкав у "кава-

Приятель української молоді на Лемківщині, о. професор катехит Степан Венгринович. (родж. 1897, помер арештований більшовиками).

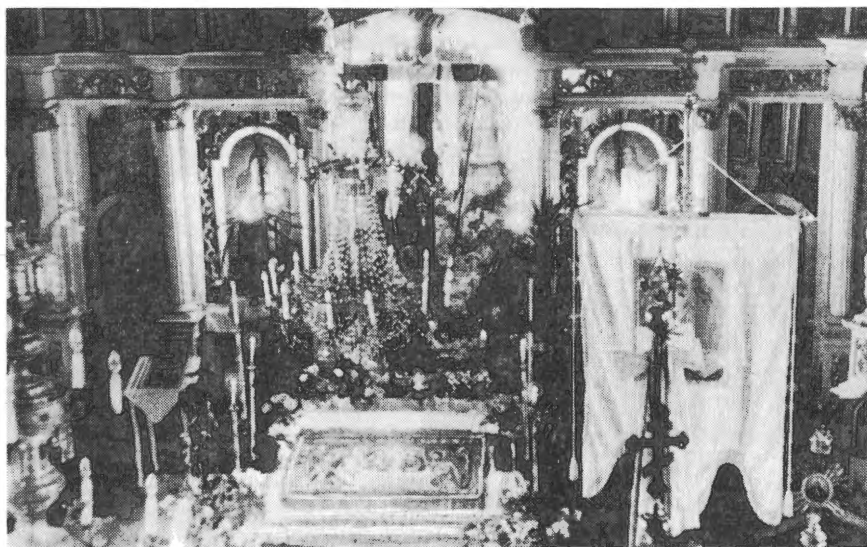
Душпастир-піонер, довголітній парох княжого міста Сянока, о. канонік Омелян Константинович (родж. 1864, помер 1943 р.).

лерській" кімнаті, в хаті моїх батьків і ревно займався мною і братом (сл. п. Олександром, пізнішим катехитом у Львові). Давав нам до читання "Літ. Науковий Вісник", твори наших чільних письменників та опісля з нами обговорював прочитане. Про це довідались "кацапи" і вони переводили ревізію по домах учнів. В школі я мусів багато витерпіти від товаришів москвофілів, але я твердо стояв при моїх поглядах. По зложенню іспиту зрілості в 1903 р., я розглянувся по Сяноці і повіті. В тих роках появилася перша група наших свідомих людей. З місцевих Олекса Кушак, пізніший вчитель у дрогобицькій гімназії і скарбовий урядник Омелян Гермак. До Сянока прибули: судді Іван Пеленський і Осип Гудзо, гімназійні вчителі Іван Франчук і Роман Ковалів, учителі Гавдяк і Кічорський, кілька поштових та судових урядовців і кільканадцять робітників у фабриці вагонів. І вже вкортці постала перша в місті читальня "Просвіти" і селянська бурса. По селах Сяніччини царила тоді цілковита національна мертвечина. Одно тільки велике село Одрехова було свідоме, завдяки праці б. п. о. Василя Лаврівського. В західній частині Лемківщини було не ліпше. До того там загніздилося москвофільство. Руссофільські діячі дбали про те, щоби не допустити до сіл українських книжок і часописів. Їхні науки для селян були того роду: "Ми лемки є твердими русинами і є частиною великого "руського" народу, від Карпат по Камчатку. В останніх часах появилися у Львові якісь "українчики", які тримають з поляками, а з нашого старинного письма викинули букви "йор, йори та ять" і заводять якусь кудохвосту фонетику. Нам треба їх негайно проганяти з наших сіл."

До цього лиха, позиція москвофілів в Сяноці була дуже міцна. Вони захопили "Народний Дім" з гарною залемою, а о. Секержинський і вчитель Поливка заснували там кредитове товариство "Бескид", яке гарно розвивалося і охопило своєю акцією цілу Лемківщину. Мало воно, при допомозі царської московської влади, необмежений дешевий кредит у чеських банках. Тим своїм "Бескидом" москвофіли прикували до себе цілу Лемківщину. Але рівночасно в тих роках наша свідомо молодь мала гарне поле до усвідомлюючої праці. І мене ця праця повністю захопила. Молоді літа позволяли на те, що звичайно пішки або принагідними возами діставався я на села. Я знайомився з молоддю і виголошував на вечірніх сходинах історично-патріотичні реферати. Згодом силами місцевих аматорів ішли вистави "Невольника", "Наталки Полтавки" і ін. З доходів тих вистав я спроваджував до сіл відповідні книжки і часописи, що дуже причинялося до освідчення селян. При тій нагоді я знайомився зі старшими людьми і засновував у селі читальню "Просвіти", а пізніше "Січ" на статутах "Сокола Батька". В рр. 1904-10 я заснував читальні і "Січі" в таких селах: Загутиню, Просіку, Новосільцях, Пакошівці, Ялині, Дубрівці Княжій, Збоїськах; читальні в: Сторожах Малих, Загірю, Долині, Добрій Шляхоцькій, Семушовій, Команчі та Вислоку. В цих останніх селах я мав значну поміч з боку вчителів: Яроша в Загірю і в Долині, Бурбля в Команчі, Судомира у Вислоку, Навроцького у Семушовій, сестер Гериновичівних в Просіку та Сторожах. До тих сіл я опісля час-до-часу приїздив. На першу неділю вересня 1913 р., з нагоди посвячення прапора "Січі", я скликав до Пакошівки злет усіх Січей. Це свято, на яке прибула також наша інтелігенція з Сянока та вчитель Власевич з Улюча зі "Соколом", відбулося дуже гарно, з забавою до пізньої ночі. Я пробував з'єднати собі селян також в інших селах, але там стрінувся зі сильною протиакцією москвофілів. Ось що трапилося мені в Боську, великому селі біля Романова. По виставі "Невольника" я мав реферат з історії козаччини. Люди вислухали його спокійно, але вкортці в "Руському Слові" появилася допись з Боська, в якій мені порадили не показуватися більше в селі. Потім москвофіли, на чолі з о. Олимпом Полянським, парохом Юровець і віцемаршалом Ради повітової, кілька разів улаштували в Боську віча і різні імпрези. Знову ж у Вільхівцях я заповів довірочні збори в читальні Качковського, не виявляючи своєї "фарби". Але коли я прибув на означену годину до читальні, застав її замкненою, а на вивісці написано, що "пайдократам" не радить втискатися до читальні, бо може їх стрінути лихо. Подібне було в інших селах.

Як виявили вибори, парламентарні в 1907 р. і соймові в 1911 р., москвофіли аж до першої світової війни домінували на цілій території Лемківщини. Щойно пізніші події довели до майже повного провалу москвофілства і національного освідчення Лемківщини.

РОЗП'ЯЛИ ТА ПОЛОЖИЛИ БОГА ДО ГРОБУ

**У Велику П'ятницю в церкві Пресвятої Тройці в Сяноці —
Божий Гріб — (рік 1959).**

ОГРАВИЛИ ТА СПЛОНДРУВАЛИ ВОРОГИ ЛЕМКІВЩИНУ! ТЕРНИНОЮ І КОРЧАМИ ЗАРОСТАЮТЬ РІПЛИ

**Де недавно ще пишалося українське село серед чудових Бес-
кидських гір — сьогодні лише згарища, пустиня без людей —
цвинтарище.**

ЛЕМКІВСЬКА КВІТКА

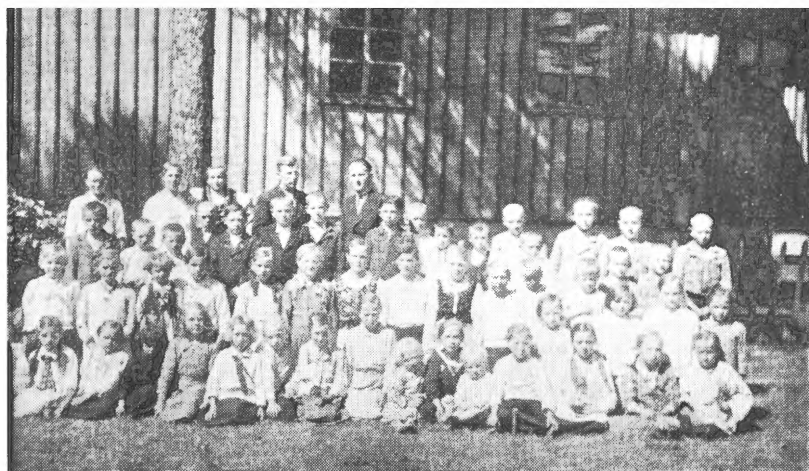
Анна Квітослаза Ганушевська, дочка о. Богдана й Анни з роду Пантлик, народилася 7 травня 1941 р. в Сяноці, на княжій Лемківщині. Першу народню клясу закінчила в українській школі в Міттельвальді, Німеччина, потім покінчила елеметарну школу й гайскул у Ту Гіллс, Алберта. Рівночасно студіювала музику, маючи великі музичні здібності від народження. В 2 клясі навчання на скрипці одержала срібну медаль за найкращу гру на скрипці в Алберті в цій клясі. Потім ще вчилася гри на фортепіані, а в університеті повної інструментації, хоро ведення та інших предметів музикології, які закінчила з повним успіхом, крім студій педагогії.

Ці студії вона почала в Албертському університеті в Едмонтоні,

була в Ту Гіллс один рік учителькою, потім закінчила педагогію в університеті Британської Колумбії у Ванкувері літом 1965 р., здобувши ступінь Б. Ед. (Бакалавр едукації). В гайскулі організувала співочі групи дівчат, з якими залюбки виступала під час різних шкільних імпрез, в університеті в Едмонтоні вела хор дівчат, під час студій у Ванкуверському університеті зорганізувала з студенток-українок квінтет, з якими багато разів виступала під час різних концертів, академій та інших імпрез з українськими піснями в Ванкувері, Вікторії Б. К. й Сіятл, Ваш. Належить також до церковного хору у Ванкувері й групи танцюристів народніх танків Українського Католицького Центру у Ванкувері.

В своїй школі в Північному Ванкувері має хор зі 100 дівчат та оркестру, крім того навчає майже всіх предметів у 6 клясах. Її батько о. Богдан походить зі Львова, а мати Анна з Вільхівець, у Карпатській Україні; має дві сестри Марію Роксолян у Калину Ірину, що залюбки співають з нею українських пісень. Квітка задумує теж зорганізувати церковний хор та його повести в Нью Вестмінстері, у парохії свого батька.

НЕ ЗАБУВАЙТЕ ПРО БРАТІВ НА РІДНИХ ЗЕМЛЯХ!

Шкільні діти села Перегонина - Бодаки, пов. Горлиці, в шкільному році 1940/41 разом із своїм священиком і учителем перед церквою св. Косми і Дам'яна. Цю опустошену і частинно знищену дерев'яну церквцю кілька місцевих родин, які вернулися до рідного села, відновляють за щедрою матеріальною допомогою братів-лемків.

**ЦЕ НЕ ТАТАРИ, ЛИШЕ ПОЛЬСЬКІ ХРИСТИЯНИ
СПЛОНДРУВАЛИ ЛЕМКІВЩИНУ!**

Корчами заростають лемківські ріллі; земля плаче без свого господаря Лемка; українське село Явірник, коло Команчі змєтене з лиця землі.

УСЕ ЖИТТЯ НА НАРОДНІЙ НИВІ

ЛЕМКО Д-р ЮЛІАН НАЛИСНИК

Юліан Налісник народився 1-го липня 1890 р. в Красній, пов. Кросно, Зах. Галичина. Народну школу закінчив у рідному селі Красна, де його батько Миколай Налісник 35 років аж до своєї смерті 21-го листопада 1913 р. був управителем народної школи. За намовою односельчанина, абсолювента перемиської української гімназії проф. І. Зілинського, середню школу почав на приготовнім курсі української гімназії в Перемишлі. По закінченні курсу вернувся додому, на вакації свідомим українцем, і тому батько "старорусин" віддав сина Юліана на перевиховання до "русскої"

бурси і польської гімназії в Новім Санчі. Змушений новосандецьку гімназію покинути, за порадою згаданого Зілинського, перейшов до 5-ої класи української академічної гімназії у Львові, де зложив іспит зрілості і записався на правничий факультет університету.

З вибухом першої світової війни в серпні 1914 р. зголосився в ряди Українських Січових Стрільців і був приділений до 2-ої сотні Семенюка. 30 вересня 1916 р. попав під Потуторами біля Бережан у російський полон і опинився у Ялutorовську, на Сибіру. Прикінці 1917 р. втік зі Сибіру до Києва, де в 1-ім міністерстві закордонних справ України працював як 13-ий урядовець. Коли проф. Олександр Шульгин організував українське посольство до Софії в Болгарії, запросив його на свого урядовця. Як урядовець українського посольства їздив Налісник як дипломатичний кур'єр по Середущій Європі, та співредагував місячник "Українско-Болгарски Преглед".

По заключенні мира Польщі з большевиками в 1921 р. вернувся в Галичину. В Кракові скінчив правничі студії, адвокатську практику відбував у повітовому місті Кросно. В 1931 р. відкрив адвокатську канцелярію в містечку Дукля. З вибухом другої світової війни 2-го вересня 1939 р. поляки його заарештували і хотіли відставити до табору для інтернованих українців у Березі Картуській. Причиною арешту була громадська праця у рідному селі Красна, де працював при заснуванні Т-ва "Український Народний Дім", "Сільський Господар", та у великій мірі причинився до будови величавої домівки Українського Народного Дому. Як член проводу і кількالكітній голова того Т-ва, постійно доїжджав з Дуклі до Красної і розпочате діло будови домов, помимо великих перепон з боку польського уряду, до кінця.

На початку 1939 р. староство в Кросні розв'язало Т-во "Український Народний Дім" у Красній, бо воно ніби загрожувало публічній безпеці, та заряд майном віддало місцевому управителеві школи, полякові Ковальському. Від того рішення д-р Налисник вніс відклик до Воевідського уряду у Львові, який затвердив рішення староства. На те все він вніс скаргу до Найвищого Адміністративного Трибуналу у Варшаві. Справа мала вирішитись восени 1939 р. Але до того не дійшло, бо прийшла війна. Поляки хотіли за це пімститися. До Берези Картуської не заїхав, бо вже 7-го вересня 1939 р. польське військо і староство залишили Кросно і д-р Налисник вийшов на волю. В Дуклі були ще польські війська, то він пішов до рідного села Красна, наказав Ковальському негайно ключі віддати Управі Тва "Український Народний Дім", а опісля вернувся до Дуклі.

За час німецької окупації, при адвокатській праці, трудився жертвенно на народній ниві в дуклянській окрузі і у рідному селі Красна. За цю працю поляки його ненавиділи, деякі людці робили до німецького Гестапо доноси. Вкінці 1943 р. підпільна польська організація переслала йому присуд смерти. Присуду не вдалось

АМАТОРСЬКИЙ ГУРТОК ЛЕМКІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Під проводом свого вчителя-лемка зі Смереківця, Миколи Федорка українська молодь у Гировій, коло Дуклі, давала театральні вистави, брала участь у трикотарських курсах, вишиванні та кращого господарства. Сьогодні село з 670 українських душ населенням — стоїть пусткою.

їм виконати, бо д-р Налисник усе стерігся і вечорами нікуди з дому не виходив. В червні 1943 р. поляки знову донесли до Гестапо, що Налисник підбурює лемків проти німців і співпрацює з УПА. Був арештований і йому грозив розстріл, але при стараннях дружини майже чудом вийшов з тюрми.

Коли до Дуклі зближався фронт, польська підпільна організація стріляла німців і українську інтелігенцію. Підозрілий місцевому Гестапо і загрожений польською боївкою, д-р Налисник з дружиною Наталією був змушений залишити рідну Лемківщину. 31-го липня 1944 р. опинився в Зальцбурзі в Австрії, де в голоді і холоді мусів важко з дружиною працювати. Коли американські війська зайняли Зальцбург, у дні 9 травня 1945 р., зорганізував "Український Комітет", якого був головою. Американська влада визнала цей Комітет, на рівні з іншими національними Комітетами. Коли УНРА зорганізувала і перебрала під свою опіку скитальчі табори і "Український Комітет" розв'язано, тоді д-р Налисник перейшов на працю до Міжурядового Комітету для справ утікачів — установою, яка перша почала висилати скитальців у вільний світ. Відтак працював у Переселенчій Відділі ІРО.

24-го грудня 1949 р. приїхав з родиною до Нью Йорку, де негайно включився в громадську працю. Початком 1950 р. прийняв пост голови 1-го Відділу відновленої передвоєнної Організації Оборони Лемківщини, як також містоголови і організатора Головної Управи ООЛ і ті функції, з малими перервами, сповняв до 1-го повоєнного з'їзду ООЛ, який відбувся 18-го жовтня 1958 р. в Нью Йорку. На з'їзді його вибрали на голову Головної Управи ООЛ, а на 2-му Лемківському З'їзді в дні 8-го листопада 1959 р. в Йонкерс, Н. Й., З'їзд пововно віддав провід Головної Управи ООЛ д-рові Налисникові.

Д-р Налисник був членом управи Т-ва "Українських Правників" і членом Головної Ради Братства Українських Січових Стрільців, а від 2-го Лемківського З'їзду головою Видавничої Колегії Головної Управи "Оборони Лемківщини Західньої України".

Побут на чужині серед невідрадних обставин, туга за рідною Лемківщиною, праця на прожиття і громадська праця підірвали його здоров'я і досвіта, в п'ятницю 22-го квітня 1960 р. в шпиталі Белвю в Нью Йорку д-р Налисник несподівано помер, залишаючи вірну дружину Наталію, рідного брата Олександра і дальшу родину.

CARDINAL & SON
FUNERAL DIRECTORS

УКРАЇНСЬКЕ ПОХОРОННЕ ЗАВЕДЕННЯ

366 Bathurst St. — Tel.: EM 8-8655 — Toronto 2B, Ont.

92 Annette Street

Tel.: RO 2-8141

НА СВЯТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА **Мово рідна, світе наш**

На торжестві 150-ліття народження Тараса Шевченка, що

відбулося в українській домівці в Сошо, Франція, українські дівчата Оля і Одарка Бойко, яких мама Марія походить з українського села Полави на княжій Лемківщині, дочка широко відомого майстра будівничого Юрка Тараса — читають Кобзаря Шевченка на святі Об'єднання Українських Робітників у Франції з СУМ, якою головою була пару років Оля Бойко. Обі сестрички Оля і Одарка, хоч народжені у Франції, прекрасно говорять і пишуть по українськи.

ДРУКАРНЯ ОО. ВАСИЛІАН

ІЗ ВЛАСНОЮ ПЕРЕПЛЕТНЕЮ

виконує сумлінно й за умірковані ціни всякі друкарські роботи:

ЧАСОПИСИ, ЖУРНАЛИ, КНИЖКИ, ВІДОЗВИ, АФІШІ, ЛЕТЮЧКИ, КАНЦЕЛЯРІЙНІ ДРУКИ, КОВЕРТИ, ВІЗИТІВКИ, ВЕСІЛЬНІ ЗАПРОШЕННЯ, ДРУКИ У ДВОХ АБО Й БІЛЬШЕ БАРВАХ, ТОЦО.

THE BASILIAN PRESS

286 Lisgar St., Toronto, Ont., Canada

Tel.: LE. 5-6483

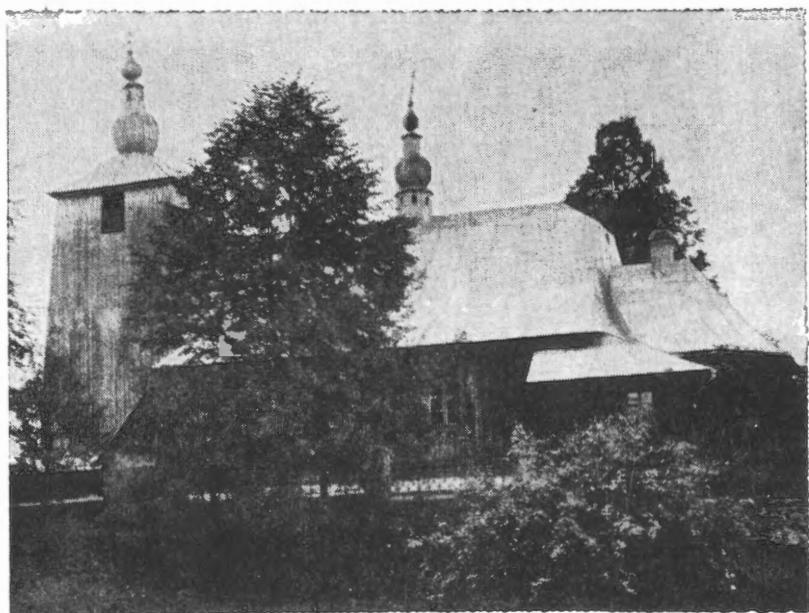
В ОСВІТІ Й ЗНАННІ НАША СИЛА

Учасниця курсу куховарства в Сяноці — рік 1941 — дякує провідниці сенаторці Олені Кисілевській за її жертвенну працю і труди над освідомленням українського жіноцтва Лемківщини.

Вийшли весільні гості з церкви, після шлюбу та йдуть до хати молодих на гостину. Команьча, 1957 рік.

Українська церква Покрови Пресвятої Богородиці в українському селі Бонарівка, коло Стружева над Вислоком, збудована в 1841 році; до часу виселення жило в селі 1.175 українців. Під оглядом національної освіти Бонарівка була твердинею українства в Ряшівщині.

Лемківське весілля в Бонарівці коло Стружева над Вислоком; 1942 р.

УЧАСТЬ ЛЕМКІВ ПІД ЧАС ЗБОРУ УГВР

Дуже часто в нашій українській пресі зустрічалося і далі зустрічається твердження, що на Лемківщині в 1943 році та на початку 1944 р. не було відділів Української Повстанчої Армії. Очевидно це правда. Але за те була чимала скількість лемківської молоді у тих часах в рядах УПА на інших теренах, та боронила українське населення перед ворогами.

Відділ Української Повстанчої Армії "Сурма" південь, під командою тоді (1944 р.) чотового Нечая, охороняв терени: Хирів — Старий Самбір — Турка від ворогів. Сам командир Нечай займав у той час функцію чотового, але за це командував двома чотами, в числі понад сімдесят стрільців. Одною чотою командував сам Нечай, а другою чотовий Грабар, але обидві чоти підпорядковувалися безпосередньо під команду чотового Нечая. Кожна чота була поділена на три рої по одинадцять стрільців і кожний рій був озброєний в машинний кулемет, очевидно крім звичайних крісів, десятизарядок, чи машинних пістолів. При командирі Нечая був штаб з кількох осіб. У згаданому штабі займали функції два лемки: Василь Пенгрин-Стець — бунчужний та автор цих рядків — господарчий інтендант. Окрім нас двох у цьому відділі було кільканадцять стрільців лемків: Степан Біль, Теодор Боївка, Анастасія Гвозда-Майкович і багато інших. Щоправда ми всі разом в один час вступили в ряди УПА, за виємком лише Т. Боївки, який до УПА вступив кілька місяців скорше.

Кожний стрілець (мужчина) лемко мав військовий вишкіл, ще перед вступом до відділу УПА. Так, що у відділі не було з нами ніякого клопоту, а що більше кожний стрілець приніс зі собою зброю (кріси і набої). Зрештою в тих часах майже нікого не приносили до нашого відділу без зброї і військового знання.

На прикінці травня 1944 року, одного дня "квартируємо" у ліску між селами Галівкою та Плоским. Якраз ми втомлені після одного рейду біля Старого Самбора і Хирова, відпочиваємо, і вигріваємося до гарячого українського сонця. Деякі стрільці жартують, а дехто чистить свій кріс, дехто дрімає. Слід при цьому згадати про одну подію, яка відбулася біля Хирова в селі Сушицях. Гарний соняшний день в травні; перебуваємо в лісі біля села Сушиць. Раптом десь около другої години пополудні прибігає зі села післанець і каже, що в Сушицях знаходиться німецька жандармерія, шість, або сім осіб. Наш командир дає наказ поготівляти і один рій Коробки з далековидом обсервує в селі рух німців. Згорі було їх добре видно. Німці підходять на горішній кінець села, і там на дорозі стріляють одного молодого мужчину (він помер). Це все робиться на наших очах. Після того злочинного вчинку командир Нечай дає наказ наступати на село. Село перетинаємо в трьох місцях, німці не мають де втікати. Залишається для них одна гора і чисте поле. Тут на тій горі попала їм належна кара, за невинного чоловіка. Один німець здається до полону і просить

Українські молодіжці Маруся Сидорчук, Ксеня Нус і Маруся Гривняк ідуть святити зілля

Українська рідня в селі Височани, коло Буківська, на Лемківщині.

по польськи "Не стшеляйце, естем з Варшави". А хтось із наших стрільців питається його: "А що ти тут робиш на українській землі?" — "Та я, та я пшишедлем стшеляць україн..."

В полудневих годинах прибігає із села Галівки верхом зв'язковий із штафетою до нашого штабу. Командир Нечай відчитав для цілого штабу штафету-наказ: наш відділ у найближчу ніч має перейти ріку Дністер десь біля Стрілок.

Командир дав наказ для цілого відділу, підготувитися вечором до вимаршу. — Він роздав райовим спеціальну на три дні кличку, яка в тих теренах зобов'язувала кожного стрільця і військовою сітку.

Після вечері, яку нам привезла військова сітка з Плоського, — бульбаники і кисле холодне молоко, на поляні збірка. Бунчужний Василь Стець-Пенгрин перепровадив збірку цілого відділу, та зголосив командирові. Відтак відспівали стрільці молитву півголосом "Боже Великий". Командир Нечай сказав до стрільців: Друзі, ми сьогодні переходимо в інший терен. Наказ мусимо виконати! Завтра довідається, який це терен.

Година дев'ята вечора — ми рушили в дорогу. Переходимо на гору Ур'явий і цею горою машеруємо. Десь над ранком, досвіта переходимо Дністер. Дністер перебрили (перейшли) між Стрілками й Млинами, відтак прямо в ліс над Топільницю. В тому лісі знову відпочиваємо цілий день. Тут привезли нам зі села варене м'ясо. Санітарна служба просила стрільців не переїдатися м'ясом, бо шлунки на м'ясо не привикли.

Десь около третьої години пополудні прийшли два мужчини, вони були з Обласної військової сітки. Вони в нашому штабі, ра-

зом з командиром і цілим штабом докладніше обговорили плян для цілого нашого відділу. Очевидно в нашому штабі були всі функціонери члени ОУН.

Наш відділ "Сурма" мав зайняти терен недалеко Недільної, від сторони Топільниці і Стрілок.

Щойно за два дні дістали ми наказ і рушили в наказаний нам терен. В тому терені негайно скотактувалися з другим відділом УПА "Булавою", в якому було теж кількох лемків. У тому відділі був мій дуже добрий приятель чотовий Рен. Ми дуже добре себе знали з 1940-44 рр. Відділ "Булава" в той час мав понад шістдесят стрільців, а його тереном була Ново-Самбірщина.

Під час Збору УГВР відділ "Булава" зайняв охоронне становище Лужок і Бусовиська.

З північної сторони, а саме Звір і Сприня охоронне становище зайняв відділ у числі понад п'ятдесяті стрільців Наддніпрянців. На схід від села Недільної, себто від Сторонної і Підбужа зайняв відділ "Льви".

Ліси: Кільчин-Горб, Виділок і Розточна в той час цілковито були під контролею наших збройних сил УПА. Не можна було нікому дістатися до лісу, або з лісу без спеціальної тоді клички.

У тих лісах знаходилася лісничівка, гарний дім. До цієї лісничівки з'їздилися наші українські політики, що їх спеціальні зв'язкові із відділів УПА і сітки ОУН відправляли через застави в лісі до того будинку. Мені тільки один раз пощастило бути у тому будинку, коли відправляв трьох людей на ті на-ради.

Ми всі стрільці, що були членами ОУН (а нас було у нашому відділі понад сімдесят відсотків), були належно поінформовані, що саме є за конференція-збір.

На тих охоронних становищах, стрільці були цілими днями і ночами. Не вільно було нікому наблизитися без спеціального дозволу, заблизько до сіл.

Майже за кожними придорожними корчами сиділи напготівлі зі зброєю в руках стрільці, щоб на всякий випадок дати відсіч ворогові. На тих заставах ми чатували, охороняли цей Збір через майже два тижні, як у день, так і вночі. Навіть санітарній службі (стрільцям-жінкам) не вільно було відходити із застав в села. Між днем і ніччю була лише та різниця, що в день були на поготівлі всі стрільці, а вночі менша скількість, бо більше частина дримала в корчах.

В половині червня того ж року, делегати Збору почали розїздитися. Це означало, що конференція, Збір УГВР успішно закінчилася. Наш командир Нечай одержав наказ свого терену не покидати, бо в нашому відділі має перевести інспекцію Головний Командир УПА Тарас Чупринка.

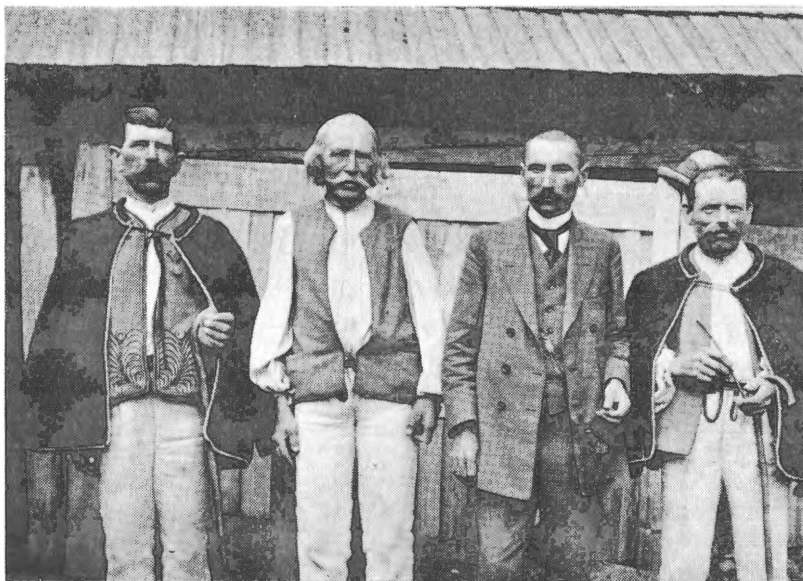
Так воно і сталося. На другий день зв'язковий приходить до нашого відділового штабу зі штафетою. В штафеті сказано: Наш відділ має негайно відійти в село Недільну і там бути готовим до інспекції, яку переведе за дві години Головний Командир УПА, ген. Тарас Чупринка.

Негайно переходимо до села в означене місце, командир Нечай дає наказ бунчужному В. Стецьові - Пенгринові перевести збірку нашого відділу до інспекції-перевірки.

Наш відділ вишикований в три ряди, готовий до наказу. Наближається до нашого відділу кілька осіб. Командир Нечай дає наказ: — Стру-нко, до звіту гля-нь! І далі звітує: — "Друже Головний Командире, відділ "Сурма" УПА південь готовий до Вашого наказу". Головний командир подає руку Нечаєві і каже дякую, а відтак звертається до нас стрільців з грімким "Слава Україні" (три рази). Наш відділ відповідає теж три рази "Героям Слава".

Під час тої інспекції Головний Командир ген. Тарас Чупринка, підвищує нашого командира Нечая з чотового до сотенного і дозволяє Нечаєві збільшити відділ "Сурма" до сто двадцять стрільців. За три місяці наш відділ "Сурма" зробив дуже багато оборонної роботи: здобув від ворогів багато зброї, а втрати у нашому відділі були малі: два стрільці убиті Віцман (псевдо стрільця) та ще один, якого псевда не пригадую, три стрільці ранені.

ГОСПОДАРИ ЛЕМКИ-ПАТРИЯРХИ В КОМАНЧІ

Від правого: Теодор Жеребний — церковний та дуже часто прошений на весільного старосту; Гриць Мацько-Цітрак — взірцевий господар і дзвонар до кінця свого життя; Станислав Касевич — надлісний; Теодор Ковалкевич — господар, виховав сина Івана, що брав участь у боротьбі за Карпатську Україну в 1938-1939 рр.; згинув як вояк УПА в Брянській Волі, коло Балигорода в завзятій боротьбі з польськими варварами військом, яке несло безпощадну руйну на Лемківщині в 1945-1947 рр.

Велика радість у нашому відділі; стрільці, хоч утомлені, але після гого "тріумфу", ми ще краще зрозуміли наше святе завдання — до загину боротися з ворогами та боронити свій український нарід.

В нашому відділі "Сурма" став командиром третьої чоти чотовий Іван Корнят, з Ярославщини. (був також чотовий Чорний).

Після тої великої церемонії, ще того самого дня, наш відділ відвідав недалеко Недільної спільну могилу із сімнадцяти стрільцями, які загинули в бою з німцями, ще в листопаді 1943 року. В тому місяці німці напали в дуже великій більшості, на вишкільний табір так званої тоді Самооборони початків УПА на цьому терені. В нашому відділі було кільканадцять стрільців-учасників того бою. Ось кілька із них, які пам'ятаю їхні псевда: ройовий Касіян, Коробка; стрільці Хмара, Яструб, Віцман, чотовий Чорний.

Згадана могила високо висипана місцевим населенням, з високим березових хрестом. В ній спочивають тіла наших Героїв, цвіт українського народу, що обороняв завзято свою країну перед ворогами. Ми всі зі сльозами на очах, віддали загинулим друзям належну їм пошану.

На другий день сотенний Нечай одержав штафету, в якій був наказ вернутися до свого попереднього терену. Приготування, Плян до повороту. В сотеннім штабі розробляється план цілий день. Вимарш має бути вже в наступну ніч. Так воно і сталося. В поворотній дорозі мали "зустріч" з мадярами, що тоді чогось шукали на українській землі. Від них здобули ми багато зброї; було чим озброїти наших новобранців, бо сотенний приймав через сітку ОУН стрільців, він хотів мати повний склад сотні.

Ось знову наші старі терени. Ось ті гори Магура з вежою, Урявий та багато інших нам знаних сіл, гір і лісів. Та знову і ті самі вороги, з якими доостанку воювали.

У тім війську, ми там були
Де були гарячі дула,
Кулі вилітали з крісів
І вбивали ворожих бісів.
Участь ми брали в усіх змагах,
В упівських сильних загонах,
Ми Лемки твердо стояли,
З ворогами воювали.

24 ГОДИН ОБСЛУГА!

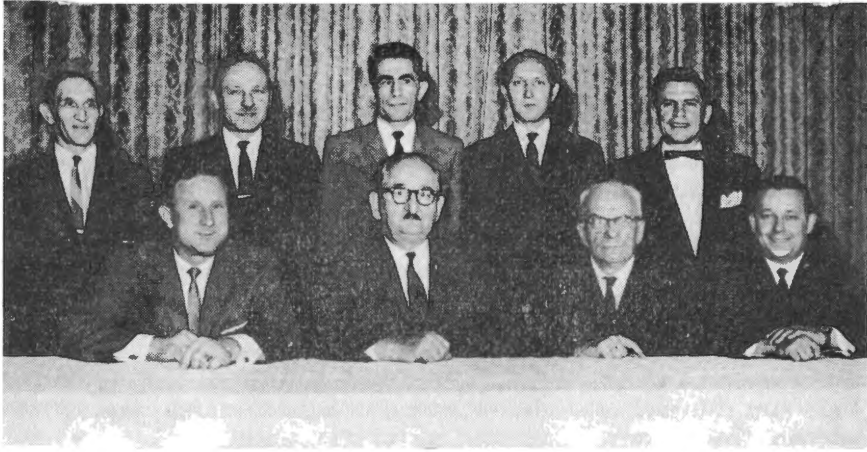
Всякі наприви авт і частин. — Гарантована робота.

ВЛАСНИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ФІРМИ

ЛЮБА І СТЕПАН ДРОЗД

159 Delaware Ave. — Tel.: LE 6-7800 & LE 6-8085, Toronto 4

ЧЛЕНИ УПРАВИ з ВІДДІЛУ ООЛ в НЕВАРКУ, Н. Дж.

Сидять від лівого: М. Медюх, Т. Вислоцький, проф. Д. Горняткевич, М. Фарбанець; стоять: І. Купина, В. Манько, М. Ільчишин, П. Ціціла й І. Ущак.

ВІДДІЛ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ в АУБУРН, Н. Й.

Сидять від лівого: М. Пінчак, О. Саварин, С. Балащак, проф. І. Гвозда, А. Рочий; стоять: Г. Мільчаковський, І. Березівський, І. Гузіляк, В. Березівський, М. Халупа та І. Латанишин.

Поширюйте "Лемківські Вісті"

І НА НАШІЙ ЛЕМКІВЩИНІ СОНЦЕ ЗАСВІТИТЬ

Управа і члени 20-го Відділу ООЛ ім. о. композитора Михайла Вербицького в Торонті (жовтень 1965).

Українська церква в Луковім на Лемківщині; під сучасну пору стоїть пустою. Дуже сумні події відбулися в цьому українському селі, коли люди, гнані військом, мусіли залишати весь свій дорібок та йти у невідоме.

Українська церква св. Архистратига Михаїла в українському селі Ославиця, повіт Сянік, мурована 1846 р. Середня баня знищена під час німецько-більшевицької війни, 1944 р. Сьогодні село пусте, населення вигнане, церква порожня, зрабована поляками.

З ДУКЛІ ДО БАРДІЄВА

На полудневий захід від містечка Дукля в Короснянському повіті лежить українське село Гирова, положене між двома горами; по однім боці гора Магура, по другім гора Даня; через село пливе мала річка Івелка, яка випливає з ліса, що зветься Івелка. Битий гостинець (цісарська) тягнеться від Дуклі через Гирову до села Поляни, Крампна, Тиханя, Граб і далі на Пряшівську сторону аж до Бардієва. У сусідстві є українські села: Мшанна, Ропянка, Смеречне, Вільховець, Поляни.

Українська церква Покрови Пресвятої Богородиці, збудована в 1786 році та в 1932 році відремонтовано і вимальовано церкву за душпастирства о. Михайла Рудяка. Після виселення українського населення — 656 душ, поляки замінили церкву на костел і раз на місяць править польський ксьондз з Дуклі, але ніхто не дбає за поправку церкви та її грозить руїна, до того ще в 1944 році советський вояк безбожник кинув гранату до церкви, хоч у церкві не було ніякого війська, але граната зробила шкоду, тому тече вода з дощу через дах до церкви.

В церкві була ікона Чудотворної Божої Матері та щороку, 15 липня на храмове свято Положення Ризи Пресвятої Богородиці відбувався відпуст, на який приходило сотки людей з довколишніх сіл та навіть із Пряшівської землі. По другій світовій війні осталося в селі тільки 10 родин і пару молодих хлопців і дівчат вернулися з Німеччини і зараз подбали про направу церкви, купили дошки і все потрібне до поправи, але ляхи людей з села вигнали на понімецькі піски, а сами все розкрали і так є досьгодні.

В Гирові було 138 родин, з того 128 переселилось примусово на Україну; зісталося тільки 10, важко було людям утриматися в селі через знищення села війною і страшенне знущання поляками над невинним українським народом.

Була в селі школа, але поляки в 1945 році її розібрали; 4 родини українські, що вернулися з вигнання, живуть у тяжких обставинах, бо хати старі мусіли собі відкупити від поляків. Існував колись у селі гурток, що вчив молодих дівчат і хлопців плести светери, рукавиці і вишивати, як рівнож давав театральні вистави, а за учителювання в Гирові учителя лемка родом з села Смеречовець, пов. Горлиці, Миколи Федорка гурток вивчив гарні лемківсько-українські пісні і танці та своїми виступами займав перше місце серед довколишніх сіл. Люди в селі жили з хліборобства й вивозу дерева з ліса, земля була, як на Лемківщину, середня, досить урожайна; в 1938 році закінчилася комасація ґрунтів і село розбудувалося і здавалося, що буде краще жити; господарі закладали сади й хліба було нескупо.

Бура другої світової війни все перевернула догори дном. Сьгодні ріллі заростають лісом; але лемко працьовитий, прийде час, що він вернеться до свого села і на свою землю, то і постарается про привернення йому давнішого вигляду.

Петро Гарайда

Престіл у церкві Покрови Пресвятої Богородиці в українському селі Гирова, біля Дуклі; церква була збудована в 1786 році, сьогодні стоїть пустою, бо поляки вигнали все українське населення — 656 душ зі села та спалили його.

Опущена церква св. Івана Хрестителя в українському селі Одрехова, коло Романова, збудована 1817 р., в селі було 2.469 українців. У цьому великому та національно свідомому селі душ пастирював давно перед 1-ою світовою війною Всесвіт. о. Д-р Михайло Оленьчук — піонер-душпастир у Канаді та опісля, під час 2-ої світової війни був душпастирем Всч. о. Володимир Жолкевич, сьогодні парох церкви св. Петра і Павла на Скарборо-Торонто.

Перед українською кооперативною "Наступ" у Великій Ростоці, коло Нового Санча. В цьому селі була церква св. Димитрія, збудована в 1819 році, українців було 548 душ.

ВІД ДІДА ДО ВНУКА

В селі Люхівці, на Лемківщині, всі вважали Івана Кравчишина найкращим господарем. Всі його поважали як розумну людину, бо вмів кожному добру пораду дати, вмів "чугані", "куртки" і "холошні" пошити, а як треба, то й урядові справи полагодити.

Дід Іван був неграмотний, тому заставляв свого внука Івана, який ходив уже до школи, читати йому все, що там у тих книжках написано. Найбільше йому подобалося оповідання про те, як то янгол приніс бідному мішок золота. Як господар на 28-ми моргах землі, знав він добре кожную свою нивку, знав що, як і де найкраще засіяти й зібрати, як своє господарство найкраще утримати й ще його побільшити. Маючи 8-ро дітей — три рази був жонатий — подбав про те, щоб кожную дитину вивінувати й майна-господарки не ділити.

Коли поховали діда Івана, на Всіх Святих 1910 р., то на його

Іван і Анна Кравчишин
— дідо й бабуня Івана

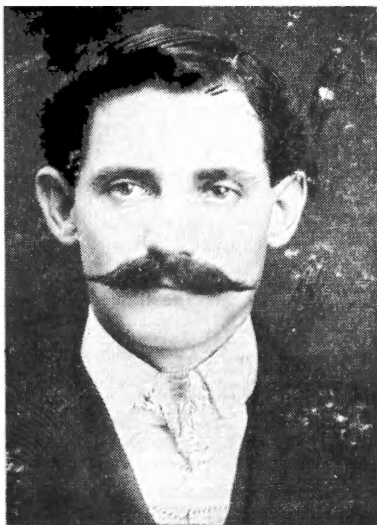
Михайло і Марія Кравчишин
— батько й мати Івана

господарці залишився тільки син Михайло. Два сини виїхали до Америки, а один син і чотири доньки пристали на інші господарства. Михайло не ходив до школи, але сам навчився грамоти. Він був дуже підприємчивий, бо не лише утримав у доброму стані свою господарку, спадок по батькові, але ще й почав крамарювати та вівцями торгувати. Повагу його в селі підносило ще й те, що, маючи добрий голос, співав в церкві з дяками. Доброю співачкою була й його жінка, яку часто запрошувано бути свахою на весіллях, бо ніхто так гарно, як вона не заспівав "Ой попід гай зелененький, ходить Довбуш молоденький". Це була моя мама.

Михайло хотів випробувати купецькі здібності свого сина Івана, тому дав йому 40 ринських і порадив почати торгівлю яйцями. Іван, як господарський син, з початку стидався цієї роботи, але коли побачив користі з неї, почав думати про те, як би то зароби-

Іван Кравчишин

Микола Кравчишин
— стрийко Івана

ти більше грошей. Від людей, що вернулися з Америки, він чув, що там можна долари на "стріті" збирати. Не довго думаючи, він спакувався і 17 листопада 1912 р. знайшовся в Нью-Йорку з 10-ма доларами в кишені. Перше Різдво у чужій землі провів емігрант Іван зі своїми кривняками. Туга за рідною Лемківщиною в'ялила його серце і саодиною його потіхою було те, що й тут живуть українці, які на Святу Вечерю їдять дванадцять страв і зберігають свої релігійні й національні традиції. Він скоро переконався, що долари тут по "стріті" не валяються, а треба їх тяжко запрацювати. Переконався також, що працею фізичного робітника багато грошей не можна заробити. Пригадалася йому торгівля яйцями і він почав торгувати. Ще в 1917 році продавав він молитовники в неділі під церквами.

Нині Іван Кравчишин, що живе зі своєю дружиною Марією в Чикаго, є власником 13-ти кінотеатрів, є загально знаним українським підприємцем, шлюб брав у церкві св. Івана Христителі: разом з своєю дружиною вони належать до української католицької церкви Родства Пресвятої Богородиці в Чикаго, і тут Іван Кравчишин співає в хорі. Кожного Різдва, в крузі найближчої рідні, — двох синів, двох дочок та 11 внуків, — згадує своє перше Різдво в Америці і різдвяні святкування в його далекий, рідний Лемківщині.

Лемківщина потребує нашої помочі!

СВІДОК КНЯЖОЇ СЛАВИ

Мурована українська церква Пресвятої Тройці в княжому місті Сянік, збудована в 1774 р. (перша історична згадка про Сянік у Гал. Волин. Літописі з 1150 р.) — столиця Лемківщини з історичним княжим замком над Сяном. Унизу Замкова вулиця, сьогодні хабаззя, травою вкритий брукований вхід до церкви.

ПЕТРО ЖИДОВСЬКИЙ

ЕЛЕКТРИЧНИЙ КОНТРАКТОР

Інсталяція в нових домах і всякі напрари. — Гарантія — 5 літ.

238 WALNUT ST., LIVINGSTON, N. J.

Tel.: 992-3068

ЛЕМКІВЩИНА

(Із "Елегії про співучі двері")

На кичерях сивасті трави,
черлений камінь у ріці.
Смолиста ніч і день смугля-
вий,
немов циганка на лиці.

Розсміяні палкі потоки,
немов коханці до дівчат,
злітають до долин глибоких,
що в синій мряці тихо сплять,
і куриться із квітів запах,
немов з люльок барвистих
дим.

Дрижать ялиці в вітру лапах,
голосять шепотом дрібним,
течуть униз краплини шуму,
немов з гарячих пнів смола.

Сповитий в зелень і задуму
п'є олень воду з джерела.
Квітчасте сонце спить в кри-
ниці
на мохом стеленому дні.
Кущем горючим таємниці
виходить ранком з глибини.

Співає куща сном кудлатим,
прадавнім шумом загуло.
На шпилі гір, неначе лата,
пришите до лісів село.

Тут сиве небо й сиві очі
у затурбованих людей.
Сльота дуднить і шибн мо-
чить,
розмови стишені веде.

Під сивим небом розстелилась
земля вівса та ялівцю.
Скорбота мохом оповила
задуману країну цю.

Як символ злиднів виростає
голодне зілля — лобода.
Відвічне небо і безкрає,
відвічна лемківська нужда.

В таємних кручах давня Лада
ворожить хлопцям молодим.
В церквах горить Христовий
ладан
і куриться молитви дим.

На небі тільки сині зорі
вислухують благальний спів
людей, що прості та безкрилі,
цілуючи в німій покорі
брудні обніжки вітарів
ўстами чорними від пилу,
що їхні губи припорошить,
моління шлють Христу і Духу,
щоб допоміг здобути гроші
на хліб, на сіль і на сивуху.

Земля не родить, віс вітер,
на полі мох, мов теплий одяг,
а люди, як у всьому світі,
все родяться, терплять, вми-
рають.

Пожежі й повені проходять,
лишаючи лиш пустарі,
рокочуть війни і минають,
змінюються володарі,
літа, пливуть, мов гірські
води,
і про опришків дощ осінній
вже тільки спомини виводить.

Чимало бур так прогуло.
Лиш ти однакове й незмінне,
далеке лемківське село.

ГЕРБ І ПЕЧАТІ МІСТА СЯНОКА

Герб Сянока сягає своїми початками часів староукраїнської державности та поруч гербів Львова, Володимира Волинського й кількох інших міст належить він до найдавніших пам'яток середньовічного українського міського гербівництва.

1339-го року надав один з останніх володарів Руського Королівства, Юрій II (Болеслав Тройденевич, 1325-1340), Барткові з Сандомира війтівство в Сяноці на основі німецького самоврядного (Магдебурзького) міського права і приблизно в тому ж часі мусів постати міський герб, що було конечне для канцелярійного вжитку, себто для міської печаті¹⁾. Цим гербовим і печатним виображенням був Архангел Михаїл, який залишився в міських відзнаках Сянока аж по наші часи.

Найдавніші печаті міста Сянока затратилися на жаль і збереглося тільки кільканадцять печатей інших українських міст з XIII-го й XIV-го століть, а між ними й двох лемківських, а саме Коросна й Нового Санча²⁾.

Виображення Архангела Михаїла залишилося в гербі Сянока й по 1340-му році, коли на західні українські землі, включно з Лемківщиною, вступили польські війська. 1366-го року побудував Казимир Великий, який величався королем Польщі і Руси, в Сяноці римо-католицький косяол св. Михаїла, з чого можна здогадуватися, що Архангел Михаїл був не тільки гербовим виображенням, але теж і Небесним Покровителем міста. Того ж року затвердив Казимир Великий міське самоврядне право для Сянока включно з його гербом. По його смерті, від 1370-го до 1387-го років належала Лемківщина до Руського Королівства під владою угорського короля, але окремого від Угорського Королівства, одначе ті роки не полишили по собі сліду в відзнаках Сянока. Від 1387 до 1434 року було Руське Королівство ще раз під владою польських королів, одначе 1435 року втратило свою окремішність і було обнижене до гідности Руського Воевідства, як складоваї частини Польського Королівства. До цього ж воевідства приділено теж т. зв. Сяницьку Землю, отже Лемківщину, та приблизно з тих часів, отже з половини XV-го століття, походять дві найдавніші

¹⁾ Roepell, R.: Ueber die Verbreitung des Magdeburgischen Stadtrechtes im Gebiete des alten Polnischen Reichs (Abhandlungen der Historisch-Philos. Gesellschaft in Breslau. Bd. I. 1857). S. 281-283 ("dedimus et contulimus fidei nostro servitori Bartkoni de Sandomiria, advocatiam in Sanok, nostra civitate super flumen, quod dicitur San, sita, cum plena potestate et omni iuridiccione Theuthonico iure, id est iure Magdeburgensi).

²⁾ гл. Климкевич, Р. О.: Найдавніші печаті українських міст. "Київ", ч. 1-2, Філядельфія, 1963.

збережені печаті міста Сянока. Обидві переховалися в Кракові³).

Перша печать у готичному стилі походить з XV-го століття, її промір виносить 26 мм., а в печатному полі виображений Архангел Михаїл, який поражає змія. Збереглася вона на документі з 1534 року в Збірці Чапських. Довкільний печатний напис звучить: † SIGILVM * CIVITATIS; *: SANOK.

Подібна до неї друга печать Сянока, а саме лавнича, якої вигляд теж указує виразно на те, що була виготовлена в XV столітті. Заховалася вона на документі з 1690-го року в Теках Швайхера. Виображений на ній Архангел Михаїл, який копієм поражає змія.

В XVI-му столітті наложило місто до королеви Бони, другої жінки короля й великокнязя Зигмунта I Старого (першою була Варвара з Семигородщини) і тоді додано до міського герба її родовий герб, що представляє в срібному полі зеленого коронованого вужа, який поликає червону людину. Цей герб італійського панівного роду Сфорца містить у собі в дійсності не зеленого, лише блакитного вужа, і з такою ж правильною сполучкою барв виднів він, як герб Льомбардії, в численних державних і архигерцогських гербах династії Габсбург-Льотрінген у XVIII й XIX століттях поруч гербів Об'єднаних Королівств Галичини і Володимирії.

В XVIII столітті дадано до міського герба Сянока ще й польського коронного орла, срібного в червоному полі.

З приходом Галичини під владу династії Габсбург Льотрінген під кінець XVIII століття герб міста Сянока мав уже свій остаточний вигляд і тут подаємо його гербопис:

В червоній голові щита срібний коронований орел у золотому озброєнні (голова — смуга здовж горішнього окравця щита одної третини його висоти; озброєння — дзюб, кигті, пазурі, тощо гербового птаха чи звіра); в правому блакитному полі (права геральдична сторона знаходиться ліворуч глядача герба) Архангел Михаїл зо срібними крилами, в золотій броні, з піднятим угору золотим мечем у правиці та з золотим ланцюгом у лівиці, який стоїть на зеленому змію з золотим язиком; в лівому срібному полі зелений коронований вуж, який поликає червону людину. Таке виображення сяніцького герба знайшло теж своє місце в широко розповсюджених німецьких гербовниках XIX-го й XX-го століть⁴).

В XIX-му столітті містився на гербових міських печатах

³) Печаті описані в неопублікованій ще сфрагістичній праці передового польського знакознавця проф. д-ра М. Гумовського (листи з 22 квітня й 2 травня 1963).

⁴) Lind, K.: *Staedte - Wappen von Oesterreich-Ungarn. Taf. Koenigreich Galizien II*. Wien, 1885.

Stroehl, H. G.: *Staedte-Wappen von Oesterreich-Ungarn. Taf. Koenigreich Galizien II*, S. 80. Wien, 1904.

Сянока польський довкільний надпис: Naczelnik Miasta Sano-ka. Збереглися численні міські гербові печаті з XIX й XX століть.

За часів приналежності Сянока до Західної Української Народньої Республіки 1918 року, польської займанщини 1919-39, як теж німецької 1939-44, не було жодних урядових змін

Герб міста

Сянока

герба. В сучасності, під поновною польською займанщиною, він виображається дещо відмінно тільки в відношенні до правого поля, себто до Архангела Михаїла, який держить у правиці срібний (а не золотий) піднятий меч, а в лівиці золоту вагу (а не ланцюг)⁵⁾.

Герб Сянока важний для нас не тільки як емблема столиці Лемківщини, але й тому, що він належить до найдавніших міських гербів України. Його історія не просліджена ще українськими знакознавцями належно, однак появились вже початкові дотичні досліді, як теж помітне зацікавлення цим гербом серед лемків на заточенні, що бачимо з преси та з інших видань⁶⁾. Були теж спроби користуватися ним, як гербом Лемківщини, що неправильно, бо Лемківщина має свій власний стародавній герб⁷⁾.

⁵⁾ Gumowski, M.: Herby miast polskich. Pag. 292. Warszawa, 1960.

⁶⁾ гл. Климкевич, Р. О.: Столичні і земські герби Посяння і Лемківщини. "Перемишль Західний Бастіон України" (збірна праця). Нью Йорк - Філадельфія, 1961.

Климкевич, Р. О.: Герби міст Лемківщини. "Християнський Голос", чч. 1-2 і 3. Мюнхен, 1962 (передрук: "Лемківські Вісті", квітень-травень, Йонкерз, 1962).

⁷⁾ гл. Климкевич, Р. О.: Земські герби Лемківщини. "Лемківський Календар" на 1965 рік. Торонто, 1964.

Властивим гербом міста Сянока є тільки виображення Архангела Михаїла, яке найдавніше й основне, та якраз таким же гербом у його староукраїнському оформленні повинно користуватися українське суспільство в сучасності, як теж osvobodжене місто Сянік у будучності. Вуж роду Сфорца (байдуже чи в правильних чи в неправильних барвах) для цього герба зайвий, бо королева Бона зовсім не була добродітелькою Сянока, не наділила його жодними особливими привілеями, тощо. Безпідставною була теж додача до герба польського коронного орла в XVIII столітті, коли Сянік користувався вже своїм добрим і гарним гербом через чотири століття.

Справа міських печатей і сяніцького прапора може бути впорядкована тільки в будуччині під українською владою.

Герб міста Сянока належить вповні до скарбниці української геральдики, бо він український під різними оглядами, як постанови й надання, зміст і оформлення, історія на протязі століть і національність гербоносця (власника герба).

Цей герб постав, коли міське самоврядне право було надане Сянокові незалежним володарем, який величався Князем і Дідичем Руського Королівства (“*Dux et heres Regni Russiae*”) і він є одним із цінніших пам’ятників староукраїнського державного життя.

Виображення Архангела Михаїла улюблене в українській геральдиці від самих її початків, у державній, земській, родовій, військовій, одначе передусім у міській, де воно виступає особливо часто. Тут укажемо тільки на важніші міста, що користуються цим же виображенням: Київ, Гадяч, Овруч, Королевець, Біла Підляська, Докудів, Кодно, Ланьцут, Стрижів, Рейовець і інші (не згадуючи вже про королівсько-великокняжії печаті Мономаховичів, герби Київської й Сіверської земель, гетьманські й козацькі корогви й знамена, прапор УСС, воєноморські майви особливого примінення Української Держави 1918-го року та численні інші стародавні й новітні національні інсигнії). Архангел Михаїл, Покровитель деяких українських земель і багатьох міст, як теж Українських Збройних Сил, це символ перемоги світлих сил над темними. Тут важно відмітити, що в польській геральдиці виступає Архангел Михаїл незвичайно рідко; в земській його зовсім немає, а серед польських міст (включно з тимчасово прилученими до Польщі німецькими) є всього кілька, що користуються цим виображенням.

Цей герб був емблемою одного з важніших міст Руського Королівства, підчиненого від герботворення 1339 до 1340 року своїй природженій династії, а від 1341 до 1434 років чужокровним монархам, які одначе вважали це королівство окремим від Угорщини й Польщі. Від 1435 до 1772 років користувалася ним столиця Сяніцької землі, складалої частини Руського воевідства, яке своєю назвою виразно голосило українськість цього ж краю, хоча належало до польського Королівства. Від 1773 до

1918 років цей герб належав повітовому містові Королівства Галичини і Володимирії під владою династії Габсбург-Льотрінген, містові, в якому зосереджувалося національне відродження Лемківщини. Від 1918-го року, по короткотривалій приналежності до Західньої Української Народньої Республіки, користувався цим гербом Сянік, як повітове місто Львівського воєвідства, яке знаходилося вправді під польською займанщиною, однак якого остаточна приналежність до Польщі не була ще вирішена на основі міжнародних тайних і явних договорів. З вибухом другої світової війни 1939-го року герб Сянока мав за собою історію шістьох століть, яка показала, що гербоносцем було таки українське місто. Навіть у XV й XVI столітті, отже в часах найгрізнішого поневолення Сянока, його бурмістрами й лавниками всетаки були ще українці.⁸⁾ Спольщення герба вужем королеви й орлом короля не поздержали українських міщан Сянока від праці для добра Лемківщини перед другою світовою війною, а виселення українського населення по тій же війні не змінить того, що Сянік був і буде таким же українським, як і його герб.

Цей староукраїнський і дійсний герб Сянока, по усуненні пізніше доданих піль з гербами Польщі й роду Сфорца, як теж невластивих для первісного виображення побічних фігур, як меч, ланцюг чи вага, виглядає ось як: в блакитному щитовому полі Архангел Михаїл зо срібними крилами, в золотій броні та в такому ж сіянні (авреолі), який золотим копієм поражає зеленого змія. Таке виображення відповідає не тільки найдавнішим взірцям сяніцького герба, але теж і традиціям української геральдики⁹⁾. Архистратиг з копієм у ній такий давній, як давній в Україні город Сянік — столиця Лемківщини.

⁸⁾ гл. Тарнович, Ю.: Ілюстрована Історія Лемківщини. Львів, 1936.

⁹⁾ Дослідами над виображенням Архангела Михаїла в українській геральдиці, сфрагістиці й іконографії особливо заслужився передовий український геральдист М. Битинський.

Дальша література:

Jakowliw, A.: Das deutsche Recht in der Ukraine. Leipzig, 1942.

Chomiccki, A.: Herby miast i ziem polskich. Warszawa, 1939.

Тарнович, Ю.: Княже місто Сянік, Краків, 1961.

Тарнович, Ю.: Історичні пам'ятки в західніх Карпатах, Львів, 1937. (Ввесь наклад 3000 прим. сконфіскований польською поліцією, врятувався лише один примірник).

СВ. ДИМИТРІЙ ПОКРОВИТЕЛЬ ЛЕМКІВЩИНИ

Кожний християнський народ, у своєму цивілізованому поході, віддає честь крім найвищому естазу Господу Богові, також Святим Угодникам Божим. Крім того, кожний з них, полюбив собі якогось святого, що його більше почитає як других, до нього часто моляться, просять його у своїх молитвах про заступництво перед Господом Богом.

І так: Німці віддають спеціальну честь св. Боніфатієві, що їх навернув на християнство. Англійці найбільше почитають св. Алькуїна, Мадяри св. Степана, поляки св. Войтіха, св. Станислава.

Українці по всій українській землі, почитають св. о. Ніколая, також св. Володимира, що перед 950 роками охрестив український народ. У деяких частинах української землі почитають також св. Михайла.

Лемківське плем'я українського народу, як найдалше на захід висунене, крім згаданих святих, яких не менше других племен почитає, віддає спеціальну честь св. Димитрію. Немає теж на цілій Лемківщині ні одного села, в якому не було би між людьми бодай кількох Димитрів, названих в честь цього Великомученика. Також у багатьох селах на Лемківщині побудовано церкви в честь св. Великомученика Димитрія, як напр. в Бортнім, Білцаревій, Королевій Руській, Снітниці, Ставишах, Циклинській Волі, Дошниці, Довгій, Чорній, Шавнику, Злоцькій, Лелюхові, Ростоці Великій, Волі Нижній, Вислочку, Дубрівці Руській, і в багатьох інших, а навіть у таких селах, в яких уже і сліду нема з українців, а в давнину були там церкви в честь св. Великомученика Димитрія. — Так честь того угодника Божого була на нашій Лемківщині поширена.

В давніших часах, за часів старої Польщі, на Лемківщині був звичай, що наші люди присягали в судах на Всемогучого Бога й на св. Димитрія. На це маємо докази в давніх судових записках, в так званих "Акта Гродзке і Земске", з яких вчені доходять різних історичних правд. Деякі з тих старих судових записок, оперті були ще на стародавній українській праві, бо польське право введено на Лемківщині щойно в 1435 році, а найстарші судові записки маємо з 1388 року (А. Г. З. VIII. ч. 17), тобто з часів нашого староруського права.

В тих то староруських актах находимо багато записок, як то наші селяни в судах свідчилися св. Димитрієм, і на нього присягали.

І так: в 1435 році відбувся в городському суді в Сяноці термін дня 25 листопада, де оскаржених було двох селян з села Глумчі,

ТОБІ, УКРАЇНСЬКА МАТУСЕ!

Мамо! Нема на цьому великому світі людини, що мені Тебе заступила б. Мамо, я маю багато приятелів і друзів та їх добре серце завжди єднається зі мною. Але ці всі мої найкращі друзі, — хочби всі їх серця зілялися в одне велике серце, — то Твоє, Мамо, серце краще над полум'яне сонце, над усі зорі, над усі багатства цього широкого світу.

Мати, виряджаючи свого сина в далеку дорогу, що їй на ім'я життя, дала йому в дарунку всі свої найкращі пишноцвіти, всі свої найкращі скарби. А в цій скарбниці були: юне здоров'я, ясні очі, бистрота ума, спокій душі, терпеливість, сила силенна проречистих бажань та вояцьке хотіння високо нести своє погідне чоло й ніколи не зійти з того шляху, що йому на ім'я — Правда.

А цей мандрівник ішов крізь гамір життя, крізь бурі, крізь білі, далекі дороги. Він зустрічав на своєму шляху море людських постатей; одні приєднувалися до спільної мети, одні розходилися, з поганою усмішкою залишували мандрівника на цих твердих дорогах. То, коли зневіра вкрадалася в його серце, йому перед очима з'являлася його старенька мати й говорила: — "Сину, я завжди біля тебе. Не турбуйся, зіприся на мое плече та я тебе проведу. Ще далека твоя путь і нам удвох легше піти. Ти нічого не лякайся, а навіть перед найбільшою небезпекою гордо носи своє чоло. Палять тебе вогні жагучим полум'ям у серці, ти не кам'яній у розпуці, ані рук не лопи в журливих думаннях. Я ж несу тобі, сину, мое найкраще благословення, і ти мусиш лицарем тривати на твоєму шляху.

Син ішов і недобрі люди колоди кидали під його ноги та дехто камінь держав у руці й хотів замахнутися...

— Ні, — мовить мандрівник, — мені не болітиме від вашої наруги. Коби ви знали, яке добро скрізь розсіяне та й у ваших серцях воно дрімає, — ви всі, наче один, пішли б до цієї святині, що на її воротах золотими буквами поставлений напис: — Україна-мати.

Біжать, з усіх усюдів, збігаються лякливі думки та морочать голову, — а мати прикладе свою теплу руку до твого чола, тоді в твоїх очах радіє сонце. — Людино, ти можеш бути в силі свого віку, або старцем, але твоя мати завжди ця сама стоятиме біля тебе, в її серці ніколи не вгасатиме святий вогонь любови. Вона рада б тобі самого неба прихилити.

— Мамо, мамо, що завжди трудишся та молишся за долю Твоїх дітей, Тобі в присвяті пишемо ці рядки.

Будь же й Ти, Матусю, від нас благословенна!

Ю. Бескид

УПАВ ЛЕМКІВСЬКИЙ ДУБ

СЛ. П. Д-Р МИХАЙЛО ГИЖА

Лікар д-р Михайло Гижа народився 4 вересня 1902 року в учительській родині у Висовій, Горлицького повіту, на Лемківщині, в Західній Україні. Середню освіту здобув він у польській гімназії в Горлицях, яку закінчив іспитом зрілості в 1922 році.

Медичну освіту здобув на медичному факультеті ягйлонського університету в Кракові, закінчуючи абсолюторією в 1928 р. Зараз же почав працювати як інтерн у психіатричному заведенні в Кобежині, біля Кракова, а в 1930 р. промувався на доктора медицини у Львівському університеті. Свою власну лікарську практику відкрив у рідній Висовій. В 1931-32 рр. продовж одного року доповнив

своє лікарське знання на клініках у Відні. Скоро здобув собі ім'я доброго лікаря серед своїх земляків-лемків, для яких посвячував увесь свій вільний час на громадській роботі. Саме завдяки громадсько-усвідомлюючій праці його батьків, його власній і його братів, Висова, яка тоді завдяки своїм природнім лікувальним мінеральним водам розросталась до літнисково-купелевого живця, перейшла метаморфозу національної свідомості, поборовши хронічну ендемію москофілства та створивши інтелігентське ядро спротиву сильно наступаючій польонізації. Д-р Гижа був тоді промотором цієї тяжкої праці, очолюючи місцеві організації, включно із місцевою кооперативою, яка до часу його керівництва не могла вийти на чисті води і конкурувати з чужими економічними установами. Навіть вкладами власних грошей д-р Гижа рятував наш стан посідання на кооперативному відтинку. Тому й не диво, що він скоро став сіллю в оці чужих господарів нашої прекрасної Лемківщини. В червні 1934 р., по вбивстві міністра Перацкого, коли на всіх українських етнографічних землях Галичини покотилась лавіна шовіністичних польських переслідувань усіх свідомих елементів українського суспільства, д-р Гижа — один із перших в своїй околиці — впав їх жертвою. Його арештовано і в кайданах відставлено до окружного суду в Горлицях, а звідти поспішно до Берези Картузкої, де він просидів 5 місяців.

По повероті з концтраку він став ще ширше розгортати свою практику, як теж громадську роботу. В 1936 р. він став закладовим лікарем живця Висова, але скоро мусів відступити це становище представникові панівної нації. Добрі наші лемки, що тоді ще більше полюбили свого доктора — земляка, зареагували так, що зі своїх лі-

сів даром звели йому будівельний матеріал на будову власної санаторії. Але польська адміністраційна влада — аж до міністерства включно — відмовила дозволу на будову, заслоняючись аргументом, що в прикордонній смугі не вільно будувати — хоч поляки в той же самий час будували масово. Пізніше подібні труднощі довелося йому поборювати при набутті приватної посілости побіч власности своїх батьків, які зумів він перебороти тільки в той спосіб, що потайки перед оком місцевої польської адміністрації підписав у суді умову купівлі.

На початку тривожного 1939 року він одержав наказ за підписом воєводи покинути рідну Висову на підставі закону про охорону прикордонної смуги перед особами, що загрожували безпеці польської держави. Тільки за старанням Української Парляментарної Репрезентації у Варшаві цей наказ відкликано, але вже не надовго, бо безпосередньо перед вибухом польсько-німецької війни треба було йому спасатись втечею із рідної Висови і переховуватись у сусідніх селах аж до приходу німців.

Перед довершенням большевицької окупації д-р Гижа вийшов на еміграцію до Німеччини, а звідти у 1949 р. виїхав до ЗДА.

Тут продовж двох років працював в одному із шпиталів у Бріджпорті, Кон., далі 5 літ у стейтовому шпиталі в Пукіпсі, Н. Й., і врешті майже два роки у стейтовій школі для малоумних у Сиракюзах, Н. Й.

В червні 1964 р., в часі своєї літньої відпустки, став жертвою автового випадку і від того часу вже не прийшов до здоров'я. Закінчив свою життєву тяжку мандрівку по причині злоякісної форми лімфобластичної лімфосаркоми 8 листопада 1964 р. По похоронних відправах у Сиракюзах його тіло перевезено до Йонкерс, Н. Й., і похоронено там на цвинтарі св. Йосифа.

З 4-ох його братів найстарший поляг у часі Визвольних Змагань, а три живі ще, професіоналісти з високою освітою в ділянках права, педагогіки і дентистики та колишні діячі на громадсько-суспільній ниві — добре заслужились для української нації.

Д-р М. Гижа відзначався сильним характером принципіаліста та великими чеснотами скромности, ввічливости та жертвенности на народні цілі. Робив це найчастіше під зміненим прізвищем. Тому й не диво, що залишив по собі щирий жаль серед правдивих своїх приятелів і співробітників та всього членства нашого лікарського товариства.

Хотів спочити в Йонкерсі, Н. Й., серед своїх земляків-лемків, яких любив цілою своєю істотою і до своєї смерти завжди вживав лемківського говору.

Нехай легкою буде Йому чужа земля!

Д-р Михайло Логаза

“ВИВЕСТИ КРАЇНУ ДО НАЙКРАЩИХ ВИСОТ”

ЛЕМКИНЯ — ДРУЖИНА НАСЛІДНИКА КОРОЛІВСЬКОГО ТРОНУ

Перед п'ятдесяти роками приїхали з Лемківщини з українського села Дудинці коло Сянока (віддаль 12 км) до Америки рідня Муляків (мати з дому Медюх) та поселилися в Майнерсвил, Пеннсилвенія. Їх доня Юліянна скінчила гайскул і в Нью Йорку вчилася за архітекта. Тут вона запізналася з студентом архітектури, що приїхав з південної Кореї на студії до Америки. Його прізвище Кю Лі, літ 33, його мати є кузинкою цісаря Гірогіто в Японії, роджений в Токіо, в 1950 р. приїхав до ЗДАмерики. Після трьох літ студій в Централ Каледж у Данвил, він перейшов до Масачюсетського Інституту Технології, де закінчив свої студії в 1957 році з титулом інженера архітекта. На основі окремого права сенатора Дж. Ф. Кеннеди в 1961 році стався громадянином ЗДА. Під час своїх студій та побуту, Кю Лі ввесь час мешкав у новоприбулих українців, дуже полюбив українські харчі, зокрема дуже любив милозвучність української мови, багато навчився та розумів по-українськи, интересуючися історією та культурою України. Після своїх студій князь-архітект працював шість літ у Нью Йорку при великій фірмі, далі доповнюючи своє знання практичними дослідями. І при цій праці в бюрі своєї фірми запізнався князь-архітект з Лемкинею Юліянною з Муляків-Медюх, яка теж у цій фірмі працювала як архітект-декоратор.

Після одруження князь з своєю молодою дружиною виїхали в 1963 році до Кореї в місяці червні, а в жовтні того ж року приїхали до них 68-літня мати князя та батько, що був генералом цісарської японської армії. Вони всі разом живуть у княжій палаті. Молодий князь далі працює, студіює, заснував Королівське Азійське Товариство, прибрав собі до помочі проф. Лі Сак Ча, який теж був на студіях у ЗДА.

Глибока старинна корейська культура, що з-перед 4000 літ задержалася у величавих будівлях, безліч старинних тайників будівництва, святині-пагоди, камінні з 8-мого сторіччя вежі — сторожні, побіч цього молодий князь, а в майбутньому, коли нарід цього захоче — одинокий наслідник королівської династії — отже король-імператор Кореї бажає надати своїй батьківщині новітнє обличчя, модерне, але з рівночасно збереженою старинною традицією та культурою свого народу.

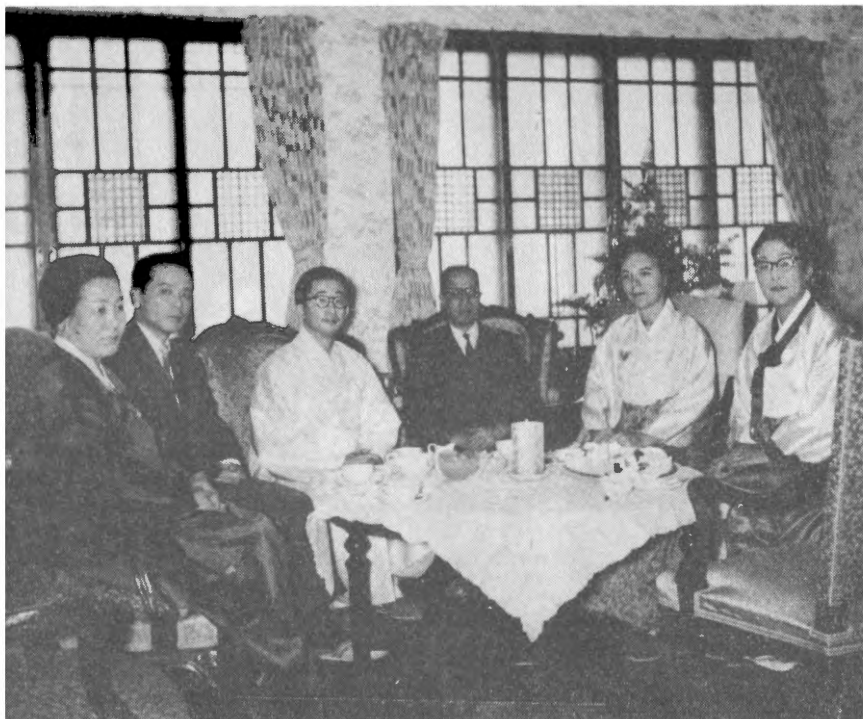
А наша молода Лемкиня Юліянна радо помагає своєму чоловікові князеві й своїм питомим українським хистом, замилюванням до краси та своєю високою освітою — як це в XI-му століттю робила княжна Анна, дочка князя Ярослава Мудрого, дружина французького короля Филипа, що своєю мудрістю, радою і порадою допомогла йому поставити Францію на найвищу висоту.

ПЕРЕД КНЯЖОЮ ПАЛАТОЮ

Лемкиня принцеса Юлія в товаристві своєї тещі княгині Лі Панг Джа і свого чоловіка принца Лі Кю перед своєю палатою в Сіул, Південна Корея. (Принцеса Юлія відвідала на Різдво 1965 р. свою маму й рідню в Нью Йорку).

НА РІЗДВО В КНЯЖІЙ ПАЛАТІ

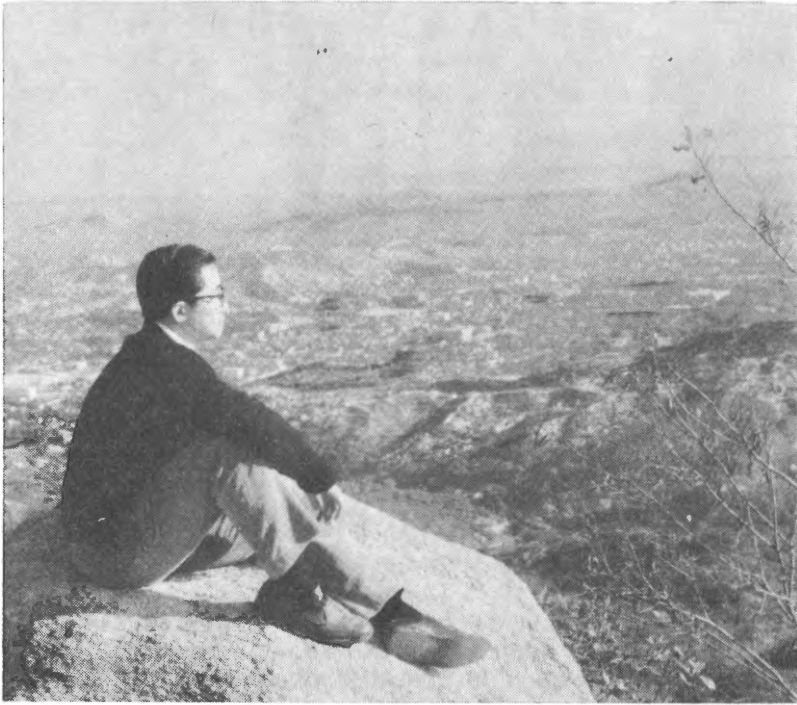

Від лівого: княжна і князь Ві Су Кіл, принц Кю Лі, свояк, принцеса Юлія і княгиня Лі Панг Джа, при святочному столі; перед вікном різдвяна ялинка.

Дуже повчаючі та цікаві вісті находимо в листі принцеси Юлії до свого кузина (нашого адміністратора "Лемківських Вістей" на ЗДАмерики) М. Медюха, в якому між іншим, написано: "Палата, в якій ми живемо, положена в прекрасній околиці Чанг Дюк, більший від Центрального Парку в Нью Йорку. Це т. зв. Святі Города, де жили нащадки нашої королівської родини; будинки й палата дуже старинні, на щастя не пошкоджені під час корейської війни; стиль будови наполовину корейський та в середині вивінована наша палата всіми модерними середниками: центральне ogrівання, бо зима в Кореї гостра, склянні вікна, замість давніше вживаних паперових прислон, малюнки, декорації тощо".

"Праці в нас повні руки; зокрема в Католицькій Суспільній Опіці, яка є найбільшою допомогою агенцією в Кореї та несе поміч потребуємим, даруючи їм гроші, одяг, молоко, хліб та в першу чергу духову й батьківську опіку. Стало зростає

**"БОЖЕ, ОТЧЕ, ДАЙ МЕНІ СИЛУ ТОБІ ЄДИНОМУ ПОКЛАНЯТИСЯ
І ТЕБЕ ДІЛАМИ СЛАВИТИ".**

**З вершка гори глядить володар на свою країну, на місто Сіол,
принц Кю Лі — наче гірський орел — на самоті снує свої великі
пляни.**

католицьке населення в Кореї, та — я мушу з найбільшим признанням висказатися, що американські Місіонарі та Сестри Монахині пречудно виконують свої праці. Ми з чоловіком багато часу присвячуємо цій католицькій, важливій місії, бо, коли в серці людини живе Бог, людина не пропаде. Безмірно радо перебуваю в католицькій захоронці св. Павла в нашому місті Сіол; самі ж сирітки дівчатка, а Сестричкам треба допомогти написати по англійськи сотні листів-подяк для щирих людей в Америці, що допомагають нашим сиріткам. Учю англійської мови старших дівчат, на неділю запрошую їх до нашої палати, а одна дівчинка сирота жила в нас майже рік, 7-річна, її опісля прибрані батьки забрали до Каліфорнії. І ще одне: корейські жінки просили мене навчити їх українського куховарства; по правді я вдома мало цим займалася, бо моя Матуся найкраща господиня в світі.

— Але мої голубці й піріжки дуже всім смакували! З бульби теж можна випікати всякі локоминки...

Принцеса Юлія разом з своєю тещою княгинею Лі Панг Джа відвідують недужих дітей та роздають їм подарунки.

На оселі недорозвинених дітей принцеса Юлія роздає дарунки: одяг, харчі та іграшки дітям.

"Мій чоловік у праці від ранку до ночі: вчить архітектуру в двох університетах у Сіул; радіє успіхами своїх студентів; є дорадником Відділу Будови і Плянуння; він бажав би небо прихилити для своїх людей, вивести свою рідну країну до неботичних висот і краси, корейці люблять його і шанують, бо вони горді ділами наших Великих Предків та славного свого минулого. А мого чоловіка мама й моя теща княгиня Лі Панг Джа — 2-га Лейді - пані в Кореї, чарує всіх своєю красою та добротою свого серця, не знає зупинки й відпочинку в своїй харитативній праці, зокрема багато годин щотижня присвячує Червоному Хрестові, в шпиталях, захоронках, а для свого відпочинку малює чудові орієнтальні картини.

Фронт палати, де живе принцеса Юлія з своїм чоловіком принцом Кю Лі.

”Дуже часто беремо участь у різних прийняттях в амбасадах багатьох країн у нашій столиці Сіул; на жаль — досі немає в нас української амбасади; я заприятимилася з дружинами й дочками багатьох амбасадорів; на прийнятті в бельгійського амбасадора — коли я сказала, що мій кузин (Методій Медюх) приїхав з Бельгії та його двоє діточок там родилися, — амбасадор відповів, що він знає українців — вони гарні та працьовиті люди.

Знов же під час відвідин групи американських старшин з своїми родинами в нашій палаті, коли мене запиталися, з якої країни мої батьки — я сказала, що з Лемківщини — Західня Україна, — тоді один старшина зворушливо промовив до мене по українськи й привітав мене, — він з новоприбулих і теж Українець”.

Ось короткі картини з життя нашої Лемківської Княжни Юліяни; наша княжа рідна й свята Лемківщина Богом обдарована соталантами.

Кожний свідомий Українець Лемко читає свій рідний часопис „Лемківські Вісті“

На Великдень у Білому Борі в 1959 році.

ЦЕ БУЛИ УКРАЇНСЬКІ КНЯЖІ ЛЮДИ

**Лемківська бабуня з своєю
внучкою з села Височан,
1927 рік.**

**В українському селі Висо-
чани, коло Буківська жило
460 українців; церква св.
Параскевії була збудована
в 1810 р.**

**Височани разом з Полонною
відомі з 1400 р. як чисто
українські оселі; люди дү-
же працююиті й таланови-
ті, плекали свою прадідну
високу народню культуру;
були дуже чесні та побож-
ні.**

**Український господар з-під
Хрещатої, Яким Жеребний
(род. 1884, пом. 1935) в Ду-
шатині, повіт Сянік; вір-
цевий господар, якого дү-
же не любили поляки за
його тверду поставу та лем-
ківську впертість.**

Тут живе княжа християнська Лемківщина.

● "ЧИТАЙТЕ ЛЕМКІВСЬКІ ВІСТІ" ●

З ДІЛОВИХ ЛЕМКІВСЬКИХ НАРАД

Під час спільних нарад у Торонті в 1965 р., сидять від лівого: Михайло Фарбанець, ред. Ю. Бескид, голова ООЛ Юліян Котляр і М. Медюх — адміністратор "Л.В." на Америку.

Ставайте членами Організації О. Л.

ЗАХІДНІ ФОРТЕЦІ РУСИ-УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКЕ СЕЛО ЛУБНА, ПОВІТ БЕРЕЗІВ

Автор нарису Ф. Т. Васильовський, уродж. 26 листопада 1899 р. в селі Лубна, пов. Березів, Зах. Галичина. До Шикаго приїхав малим хлопцем з мамою 3 листопада 1913 р., де закінчив середню освіту; днями працював, вечорами студював вступ до науки права. З молодих літ активний в українсько-американських організаціях. Понад 20 років очолював найбільший в ЗДА і Канаді відділ ч. 221 УНС ім. св. Стефана, який має понад 2000 членів. Був шість разів підряд делегатом на УНС Конвенцію, де працював у різних комісіях, як також делегатом на УККА-Конгрес, був містоголовою Ліги Американців Українського Походження і т. д. Щирий українець-патріот, один з "будівничих України" у рідному селі Лубна, спонзор і опікун Лубнян, новішої еміграції. Його дружина Анна — теж народня діячка, родом з Перемищини, з вищою освітою, б. радна ГУ УНС, активна в українських і американських організаціях. Їх донька Ярослава В. Гарди, вихованка школи о. Миколая в Шикаго, закінчила студії в Норт-Вестерн Університеті, з титулом "Бечерол оф Саснс" в 1955 р. На дальші студії восені 1955 р. одержала повну стипендію. Крім цього студентська організація "Трі-Дельта", з нагоди 50-ліття свого існування відзначила її окремою науковою стипендією в сумі 1000 дол. для продовжування студій у відомому в світі Кембрідж Університеті в Англії. По закінченні студій навчала історію в Нью Траєр Гайскул у Віннетка, Ілл., опісля в Сен. Гайскул в м. Медісон, Віск. На своєму пості робить немалі прислуги українській справі. Син п-ва Васильовських, Володимир закінчив вищі студії дипломом Бачелор оф Арт і Мастер оф Арт.

Трагедія рідного села спонукала п. Васильовського написати нарис, щоб задокументувати його для будучих дослідників нашого минулого, наших пограничних, відвічних західних фортець Русі-України.

В. Л.

З браку відповідних джерел важко устійнити перші історичні початки села. Лежить воно на півн.-зах. окраїнах української етнографічної території, у східній частині Березівського повіту, на довжині 9 км. Рельєф краєвиду має горбуватий характер. З півночі, мов валом охоплює т. зв. Магура 428 м. висоти. Її хребтом переходить т. зв. "цісарський гостинець" — який веде з Перемишля, через Дуклянський перехід на Пряшівщину. В часі першої і другої світових воєн, перекочувався тут фронт. З суцільної колись української території залишились рештки сіл, розкинені островами серед польського моря. Одиноке в більшості українське село, яке межувало з Лубною, з південної сторони було Глудно, з півночі Уляниця — колись українське село, в 1892 р. перетягнене на латинський обряд, за-

"БОЖЕ, ВЕЛИКИЙ, ЄДИНИЙ"

Вільноручні вправи українських дівчат в Лубній, коло Динова, 1941 рік.

ходами тод. латинського сотрудника парохії Динова — кс. Носак, зі заходу є спольщене село Весола, зі сходу Ігоза і присілок Казимирівка. Назви частин села: Лазок, Лаз, Загорода, Млака, Деревянівка, Верховина, Явірник, Потік, Шиманів. Назви піль: Поруба, Лубенка, Долина, Камянець, Кривуля, Діл, Завали, Візьки, Наздречки, Гуз, Росоха, Станелів, Дальня, Кічар, Середне.

Родові прізвища українців в Лубній: найбільше було — Троян, Коцелко, Бурдаш, Шевчик, Бревка, Лазор, інші — Андрус, Борис, Бучик, Вавчак, Васінько, Воловник, Дудка, Галайка, Гірняк, Гринь, Грицко, Грандус, Гураль, Календар, Книш, Козак, Коздрінь, Кос, Красунь, Кунь, Куштила, Ласковий, Налисник, Пудло, Пудлик, Салиш, Сидор, Сухобря, Струс, Туцький, Халупник, Шипеляк, Щепко, боярські — Васильовський, Гдичинський, Левкович, Пашковський.

Долішна частина села була заселена в 95% українцями, а всередині та горішній частині, українці були помішані з поляками, однак українці творили більшість. Статистика подає, що в Лубній в 1880 р. було 1200 українців, 676 поляків і 18 жидів (Польські Словнік Геогр. Варшава 1884 р.).

Шематизм гр. кат. Перемиської Єпархії на 1909 р., подає — Лубна з місц. Казимирівка, Футома, Блажова — 1591 душ.

Латинська парохія і костел в місці з прис. Казимирівка і Виробиска — разом 1118 д., жидів 71. Від непам'ятних часів була в селі церква. Церкву св. Онуфрія, муровану вибудовано в 1800 р. Візитацію канонічну в 1836 р. перевів Єп. Снігурський, Патрон: ПТ Др. Генрик Ліц і жінка Саломея. Парох о. Орест Копистянський, р. 1873, рк. 1897, ін. 1904 р. Школа етат. з р. в. я. Дітей гр. кат. 86, Читальні, склепу, шпихліра нема, є каса церковна. Повіт Березів, пов. суд, уряд податковий, стація телеграфу і почта — Динів 11 км. Шематизм на 1930 р.: в матірній з місц. Лубна, Казимирівка, Футова ч. душ 1822, лат. около 1200 (з прис.), жидів 80. Б-во Тверезости, парох. бібліотека, читальня "Просвіти". Дві школи — 2 кл. з польською м. н. 1-кл. з українською м. н. Шематизм Апост. Адм. Лемківщини на 1936 р. — 1976 гр. катол. лат. около 1300, жидів ок. 70. Патрон: Евген Новак в Ольхівцях. Школа 3 кл. і 1-кл. з поль. і укр. м. н.

Церква в Лубній була ще перед 1593 р. Стояла на тому місці, де був дерев'яний костел, що згорів в 1921 р. Велика польонізаторка, діди́чка Катерина Ваповська (грамотою, з дня 23 січня 1593 р.), забрала силою ключі від церкви і перемінила її на латинський костел, а приходське поле передала єзуїтам в Ярославі. Парохіяни довгий час були без церкви, доперва в пол. XVII ст. побудували церкву на тому місці, де вона стояла до останніх часів. Частину приходського поля для гр. катол. церкви Господнього Стрітіння в Лубній закупив за 300 зол. в 1702 р. о. Іван Бурдашевський від жмудського старости Григорія з Козельська Огінського. Другу частину за 2000 зол. закупив в 1712 р. його син Антін, від Теофілії з Чорторийських Огінської. В ту суму вже вчислено 700 тифів контрибуції, заплаченої тим священиком за Лубну Шведам, які спалили майже ціле село (96 хат) з церквою. Українці збудували нову дерев'яну церкву св. Параскевії, яка перестояла до 1800 р.

За пароха о. Коритовського, місцевий діди́ч С. Тжеце́цькі в 1800 р. вибудував разом з Лубначанами нову муровану церкву св. Онуфрія. В 1895 р. її відновлено. В 1948 р. польські вандалі її знищили.

Приходський, мурований дім, вибудовано в 1907 р. З браку джерел важко подати, хто завідував парохією в Лубній в давнішому часі. Паро́хом був деякий час о. Симечка, о. Ол. Желехівський, а найдовше о. Орест Копистянський, від 1904 р. до березня 1945 р.; помер у Сяноці, в часі переселення лубнян до УССР. В 1722 р. лубняни зчинили бунт проти осаджування поляків-колоністів в Лубній. В 1860 р. побудовано в Лубній 3-кл. народну школу, з польською і українською мовою навчання. Управителем школи в 1880 р. був Патеняк, опісля Скарух, Куліковські — поляки. Від 1909 до 1928 р. школою управляв українець Прокіп Михайло. До 1918 р. викладовою мовою в школі була мова українська. Управитель школи Прокіп пильнував, щоб тих кілька годин, призначених на українську мову, якнайбільше використано. З приходом польських учителів, які

самі не знали української мови, навчання підупало. Діти вчилися рідної української мови більше вдома, як у школі. Від 1929 до 1939 р. управителем школи був місц. поляк Фукса Ігнац. По розвалі Польщі в 1939 р., при допомозі Миколи Левицького — голови УДК в Динові, зорганізовано в Лубній 7-кл. школу. Управителем був Іван Тарнавський, а пізніше до 1944 р. Михайло Кос, абс. учит. семінарії 1935 р., уродженець Лубної. Родом з Лубної був Андрій Кос — закінчив львівський університет; будучи студентом, працював над національним відродженням рідного села. Коли одержав професорську посаду в учит. семінарії в Кросні, рідко приїздив до села, нездужав на легені, помер в 1938 р. в Коросні і там похований. Середню освіту здобули: Іван Андрус, Михайло Пудло, Михайло Пудлик, Орест Васінко, Петро Щепко. Ще перед Іою світовою війною неповну середню освіту мали: Никодим Шевчик, Теодор Книш, Ярема Бучик, Онуфрій Кос, Степан Кос, Юрко Шевчик, Василь Пашковський. В Лубній народився Семен Сирський, визначний науковець, правдоподібно син котрогось українського священика. Народився він в 1829 р., помер в 1882 р. Був учнем школи в Яслі, Перемишлі, студентом медицини в Кракові, відтак урядником і лікарем при французькій Т-ві залізничних доріг у Вильні. Опісля виїхав до Відня для доповнення медичних наук. В 1864 р. приїхав до Варшави, де брав участь у виданні "Загальної Енциклопедії" (28 томів), як співробітник з природничих і медичних наук. В 1865 р. відбув подорож по Європі, а опісля став директором "Музею Натуральної Історії" в Триєсті. В 1868 р. австрійський уряд вислав Сирського з торговельною місією до Японії, Китаю і Індії, щоб нав'язати торговельну лучність з тими державами. По повороті з вище заданої місії Сирський влаштував у Відні виставу Фавни Адріатийського моря. В 1876 р. став професором зоології у Львівському Університеті. Написав багато наукових праць з природи і медицини, які були друковані в німецьких, італійських і польських наукових журналах, прим. "Фауна Адріатийського Моря" — 1869 р. "О Европейській Медицині в Японії" — 1870 р. і інші. (Дані на основі Енциклопедії — С. Оргелбранд "Енциклопедія Повшехна" — Том XIV — 1903 р.).

В XVI ст. Лубна, разом з т. зв. "динівським ключем" була власністю Катерини Ваповської — подільської каштелянки. Опісля дорогою спадку, чи інших трансакцій, власники Лубної мінялися. В 1781 р. власником став Збігнев Тшецецький. По знесенні панщини, частина ґрунтів Лубни — около 350 моргів орного поля, 900 м. лісу і 50 м. лук (сіножатеї), залишилося власністю родини Тшецецьких — а приблизно 2.200 моргів ріллі, 500 м. сіножатеї і пасовиськ і 250 м. лісу, перейшло на власність селян. Тшецецькі виарендував двірські маєтки в Лубній. Одним з посесорів був Маринів, який правдоподібно помагав у відновленні лубнянської церкви. Відтак орендарями стали жиди. Приблизно в 1900 рр. повітовий лікар у Березові Ліц купив двір, але не мешкав в ньому, а в Березові, до Лубної часто

приїздив. При дворі був водний млин і горальня. З 1930-1944 р. двором заряджував Е. Новак з Вільховець б. Сянока. Внаслідок частої зміни посесорів і власників двір зубожів, господарські будинки руйнувалися. Двір не мав ніякого впливу на село і не відіграв ніякої спеціальної ролі.

Еміграція: На початку ХХ ст. кілька родин з Лубни виїхали на Пряшівщину в околиці Гуменне і Михайлівці, а саме: Михаїло Лазор, Ілько Коцелко, Мирон Бревка і там вони залишились, а Юрко Шевчик, Марія Бурдаш, Теодора Коцелко, перебували там на сезонних роботах, опісля верталися до рідного села. Перед 1-ою світовою війною, десь біля 1905 р. почали лубняни емігрувати до ЗДА, переважно в Джолет, Ілл. Тоді виїхали: Юрко Троян, Филип Бревка, Максим Лазор, Панько Шевчик, Микола Левкович, Степан Кос, Юрко Шевчик (помер у Шикаго), Дам'ян Васінько, Дам'ян Васильовський, Михаїло Васильовський, Григорій Лазор. Деякі з них залишились в ЗДА на постійне, працюючи в сталеварнях, інші по кількох роках верталися до рідного села. Джолет був першим еміграційним осередком лубнян-українців, другим було Шикаго. В другій декаді ХХ ст. тут приїхала Юстина Гдичинська, Микола Васильовський, Степан Бурдаш, Михаїло Воловник, Тетяна Пудлик, Степан Коцелко, Василь Пашковський та інші.

Українці Лубни були прив'язані до свого гр. катол. обряду, церкви і народности. Переходів на латинство було мало, на "перекинчиків" дивились з погордою. Поважну роль у національному відродженні лубнян відіграло Т-во "Просвіта". Проби заснувати це т-во були вже в 1910 р., але тоді ще не було належного розуміння до культурно-освітньої праці. Свідомими українцями вже тоді були: Лазор Максим, Кос Онуфрій, Бревка Семен, Троян Семен, Гдачинський Петро і інші. В 1917—18 рр. знову роблено заходи заснувати Т-во "Просвіти", але до того не дійшло з причин, політичного характеру. Вже тоді постарався я про гроші на закупно площі і переслав їх до Ініціативного Комітету, але в час девальюації вони втратили вартість. Дня 7 квітня 1926 р. на загальних зборах лубнян, на основі одержаного від польського уряду дозволу (3 рази вношено прохання), зановано Т-во "Просвіта" ім. Шашкевича. На збори приїхав о. Добрянський з Павлокоми з двома свідомими селянами і академик Ярема з Глудна. Вибрано тоді першу управу: Степан Кос — голова, Микола Прокіп (упр. шк.) — секретар, Григорій Воловник — касієр, Семен Воловник — бібліотекар; контр. комісія — Василь Лазор, Максим Андрус, Ілько Васенко, заст. Миколай Лазор, Софія Воловник, Миколай Бревка. З браку власної домівки читальня мала своє приміщення в хаті Семена Воловника. Треба було будувати Народний Дім. Староство в Березові не хотіло дати дозволу на будову дому, бракувало також грошей. В Шикаго я zorganizував Будівничий Комітет з управою: я, Микола Васильовський, Михаїло Воловник, Степан Бурдаш. Переводили ми збірки серед своїх і в о-

колиці, влаштовували імпрези і весь дохід давали на будову Нар. Дому у рідному селі. Будову дому розпочато в 1928 р. на парохіяльнім ґрунті, в горішній частині села. Тому, що о. О. Копистянський не хотів заінтабелювати площі, де мала стояти домівка "Просвіти" — закуплено нову площу за 150 зл. від ідейного українця Михайла Васильовського. Спільним зусиллям лубнян почато будову, одні давали дерево, інші свою працю. Коли б не фінансова поміч лубнянської еміграції в ЗДА — будови дому не довершено б. Домівка Т-ва "Просвіти" стала центром культурно-національного життя. Тому, що село простягалось на довжині 9 км. і українцям з долішньої частини села до домівки "Просвіти" було далеко, засновано в дол. частині філію "Просвіти" і кооперативу. По важких зусиллях побудували вони власну домівку, але активність в культурно-національній житті, виказали значно меншу, як односельчани гор. частини села. Частина молоді в горішній частині села була організована в аматорському гуртку, який дав кілька вистав. Т-во "Просвіта" гарно розвивалася, щораз більше осіб ставало членами Т-ва, але були т. зв. "бубнові" члени, які приходили тоді, як була забава. Згодом і вони ставали добрими членами. Поважну роль в національному відродженні села Лубна мало нав'язання тісного контакту з українцями села Володж (за Сяном — Березівського повіту), де національна свідомість була вища, завдяки ідейного пароха і читальні "Просвіти", заснованої там давніше. Від них до читальні в Лубній приїздив п. Дівик з цікавими рефератами-доповіддями. Старші і молодь уважно його слухали і ставали національно свідомими українцями. Розговорною мовою українців Лубни була рідна місцева мова (посянський говір). Знали вони також досить добре українську літературну мову. З місцевими поляками говорили по українськи. Поляки говорили з українцями по польськи, однак деякі поляки говорили і по українськи. Неграмотних в селі був дуже малий відсоток. Паралельно з розвитком культурно-національного життя лубнян, почало розвиватись і господарське життя. В 1936 р. засновано кооперативу "Згода", яка мала приміщення в домівці "Просвіта". Польська влада робила труднощі з дозволом на відкриття кооперативи. Це тривало довший час. Більша частина лубнян виявила солідарність та зрозуміння і вступаючи в члени кооперативи, вплачувала досить високий, як на той час, уділ в сумі 10 зл. Хоч у кооперативі була зразкова чистота, вага стемпльована державними властями, обслуга солідна, польська поліція часто переводила контролю і накладала кари, ніби за брак чистоти, неточности ваги і т. д. Солідарність лубнян перевищала конкуренцію жидівських крамниць і приватників. До розвитку Т-ва "Просвіти" і кооперативи причинились: я, в міру своїх матеріяльних можливостей і духовою піддержкою, Микола Лазор, Юрій Кос, Семен Бревка, Максим Андрус, Онуфрій Лазор. В. Лазор і інші.

В міру росту національно-культурного життя українців Лубни, поляки односельчани дивилися на це заздрісно і з ти-

НЕ ПОЩАДИЛИ ПОЛЬСЬКІ ВАРВАРИ

Рівни української церкви в Динові, повіт Березів, Лемківщина, Західна Україна, мурована в 1910 р. доценту збудована поляками між 1954-1958 рр. (Біля рівин стоїть Ф. Т. Васильовський).

повим своїм шовінізмом, але брак зорганізованости, послаблював їх силу. Крім "Пожежної Сторожі", до якої і українці також належали, не мали вони ще тоді ніякої іншої організації. Нераз поляки просили українців про дозвіл на вступ до домівки, на забаву. Зворотним моментом у житті місцевих поляків був прихід в 1937 р. молодого польського шовініста, ксендза Майковського, який ненавидів усе, що українське. Коли українці, при зустрічі казали "Слава Ісусу Христу!" — він на привіт не відповідав; він зорганізував польську молодь і ворожо настрів її проти українців. З ненавистю відносився до праці Т-ва "Провсіти". Постарався збудувати "Дом Людови" і при ньому згуртував свою молодь. Одного вечора, коли він вертався фірою з Динова, хтось з гурту молоді, стоячих при дорозі засвітив ляпкою до фіри. Ксьондз стрілив з револьвера в гурт хлопців і поцілив в поляка, що був між українцями. Вороже наставлення ляшні до українців посилилось, а з тим українська свідомість і солідарність кріпшала. В 1938 р. поляки в Лубні зорганізували "Щельца", до якого втягнули майже всю польську молодь. На однім з фестинів, улаштуванні українцями на площі українського господаря, на щоглі гордо повівав український синьо-жовтий прапор. Дівчата в народніх строях, гості з Павлокоми, Володзи, Поруб — усі бавились примірно.

Увечорі з польського села Футоми, що межувало з Лубною, вертались пожежники — Пйотр Сенко (мати українка), побачивши український прапор, зіскочив з воза і побіг в його сторону, щоб його зірвати, однак українці до того не допустили.

В 1938 р. великою релігійно-національною маніфестацією відзначили українці 950-річчя Хрещення України. Мешканці Лубної і Глудна, зорганізували великий релігійний похід над "Срібнолентий Сян", щоб там стрінутись з процесією з Павлоками і спільно відсвяткувати цей ювілей. На це був урядовий дозвіл, але польське шумовиння з Динова, підюжене польськими шовіністами, заступило дорогу, якою мав йти похід, так, що треба було переходити невідгідними стежками поміж жидівськими хатами. Поліція якраз тоді була "перешкоджена" і не могла навести порядку, але в часі відправ і проповідей "над Сяном" не забракло поліційних агентів.

На спеціальну похвалу заслугували дівчата за їхню національну свідомість. На фестивалі, влаштованім на парохіяльній площі, першою точкою програми була пісня з вправами "Боже Великий". Наступного дня поліція заарештувала около 30 дівчат, що брали участь в тій точці. На поліційній станиці в Динові допитували їх, хто їх тієї пісні вчив, звідки вони її знають. Дівчата однодушно відповідали, що вони самі з молитовника навчились, що це є молитва, а молитись, мовляв, вільно. Поліцай аж пінився зі злости, — "я вам дам кайдани" — верещав. В тому часі коли поліція переводила переслухання біля будинку згуртувались хлопці з Лубної, Глудна, Павлоками, яких покликано на мобілізацію. Вони почали співати "Не пора, не пора" і частина їх увійшла до поліційного будинку з домаганням негайно звільнити геройські дівчата. Один з українців підійшов до поліцисти і сказав: "То ми йдемо на війну боронити Польщу, а ви арештували наших сестер?", ми жадаємо негайно їх звільнити. Це домагання поліція сповнила.

В домівці "Просвіти" відбувались різні імпрези і курси. Курс трикотарства і вишивок тривав від 22. II. 1937 до 22. I. 1938 р. Був ведений на переміну: одного дня в читальні "Просвіти" ім. Т. Шевченка, в дол. частині села. В курсі, веденім п. Олею Чабанівною з Долини, взяло участь 48 осіб. При допомозі провідниці і курсанток у читальні відбувались вистави. В серпні 1939 р. польська влада припинила діяльність "Просвіти". Поліція закрила домівку, а ключі віддала місц. полякови Міхалові Жонса, безпідставно заарештували дяка, щоб у такий спосіб застрашити українців.

В наслідок швидкого розвою воєнних подій і хаосу, який настав, поліція не мала часу виарештувати свідомих українців Лубної. В перших днях вересня 1939 р. через Лубну переходили перші польські втікачі, прямуючі на схід, з думкою, що там знайдуть захист. Минуло 18 днів і Польща лягла в руїнах.

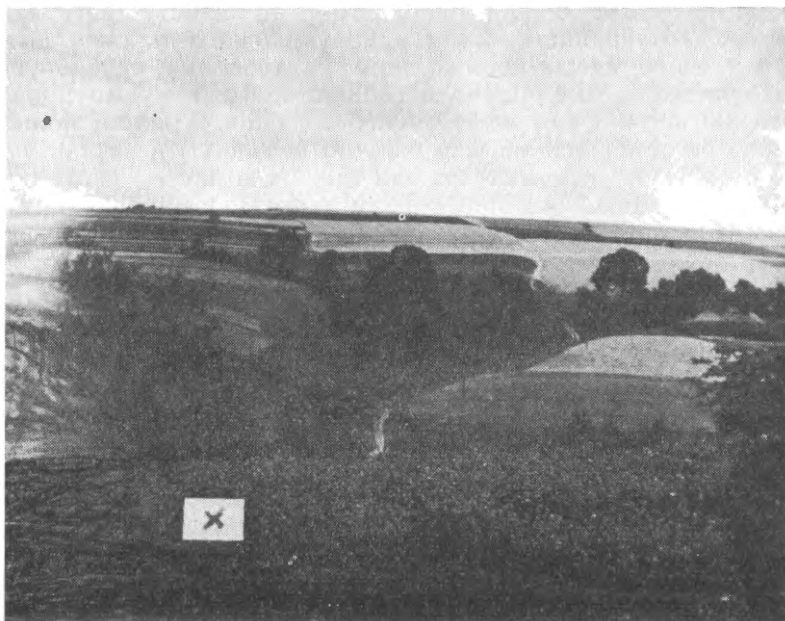
По розвалі Польщі українці переняли адміністрацію громади, солтисом став українець, заступником поляк. Місцеві українці при допомозі голови УДК в Динові п. Миколи Левиць-

кого, зорганізували 7-класову нар. школу, в якій вчили українські педагогічні сили. Зорганізовано дитячий садок (перший раз). Молодь продовжувала національно-освітню працю в У. О. Т. (Українське Освітнє Т-во). Українці думали, що закінчилась польська неволя і настануть кращі політичні та матеріальні обставини. Надії завели, бо новий окупант, почав свою жорстоку окупаційну політику. Почався набір молоді на примусові роботи в Німеччині. Метода набору була типово німецька. Солтис мав приказ подати листу хлопців і дівчат на виїзд. За невиконання приказу грозила кара. Перший набір обняв біля 30 осіб, згодом приходили нові і нові прикази про доставку робочої сили і вже не було кому їхати, бо треба було на місці рук до праці. Тоді німці змінили свою методу набору. На світанку приїздила до села німецька і польська поліція (української поліції тут не було) і прямо з ліжка забирали людей без огляду на домашні обставини. Коли декому пощастило з хати втекти, тоді поліція забирала батька, або матір. Так довго їх держали, поки син, чи донька самі не зголосились на виїзд. Наловлених людей під поліційною сторожею доставляли до урядів праці — а звідси вивозили до Німеччини. З Лубної забрала на примусову роботу понад 120 осіб, українців — середнього віку, молоді, а навіть підлітків. По закінченні війни, поки справа дальшої еміграції не була вирішена, лубняни з іншими товаришами недолі перебували в скитальчих таборах. Марєво примусового повороту "на родину", страх і непевність за своє майбутнє та важкі обставини матеріальні гнобили нову еміграцію, однак усі держались примірно, не допустились каригідних учинків і ніхто не був караний. Щоб нав'язати контакт зі своїми крєвними, знайомими та односельчанами, лубняни почали розшуки через "Червоний Хрест" і українську пресу. Пресовий орган УНС "Свобода" та інші українські часописи друкували ті розшуки і по деякому часі від односельчан в ЗДА прийшла поміч. У розшуках допомагав я також. Ще в 1943 р. допоміг Степанові Кос морально і матеріально. Він в 1939 р. був з цілою родиною вивезений на Сибір, згодом йому вдалося передістатись на "Близький Схід", відтак до Родезії. За посередництвом преси він нав'язав зі мною контакт. Подібно зробили лубняни, що перебували в таборі полонених у Ріміні. Для своїх односельчан виписував я "ашуранси" і неодному уможливив приїзд до Чикаго, де допоміг улаштуватись на праці. В тій гуманітарній праці допомагала мені моя дружина Анна, не тільки моїм односельчанам з Лубної, але також іншим українцям. Допомагала теж моя сестра Олена Забіяк, зі своїм мужем Дмитром та інші односельчани. Найбільше лубнян поселилось завдяки своїм крєвним в Чикаго, Філядельфії і Бофало. Кількох опинилось в Англії, а один в Австралії.

Поляки по розвалі Польщі були пасивні. Місцеві українці не відплачувались полякам за кривди заподіяні перед війною. Під кінець 1943 р. поляки зорганізували підпілля, яке почало виконувати атентати на свідомих українців. Першим, який зги-

нув у своїй хаті від руки польського бандити був Микола Левицький в Павликомі, голова УДК в Динові. Незабаром згинув Карпа, також з Павлокоми, книговод кооперативи в Динові. Вбито його біля Динова, над Сяном, коли вертався в понеділок рано з Павлокоми до Динова. В 1944 р. весною польські терористи замордували мешканця Лубни, Левковича, в часі праці на залізниці Динів-Переворськ. В тому часі, весною 1944 р. від кулі польських бандитів упав примірний, ідейний душпастир о. Михайло Гайдук, якого за національно-освідомляючу працю на Лемківщині, курія Апост. Адміністрації Лемківщини, переслідувала, переганяючи з одної парохії на другу. Актентат мав місце в день, коли фірою їхав з Динова до Глудна, під Журавцем біля с. Каролівка.

Дня 28 липня 1944 р. прийшли до Лубни советські війська. Заложили тут т. зв. "запасний полк". Одним з завдань того полку було виловлювання молодих хлопців, дещо познакомити в орудуванні крісом і висилка на фронт. З Лубної забрали до 30 молодих хлопців, по яких пропав слід. Решта хлопців скривались від бранки по лісах і інших криївках. Частини того полку стояли в Лубні до лютого 1945 р. По відході советського війська з Лубни, поляки почали бандитські акції проти українців. Дня 7 березня 1945 р. рано узброєні польські банди з околичних сіл: Гарта, Футома, Виробиска, Весола і інших, під

"Трицкова студня" в українському селі Лубна, к. Динова, до якої поляки кинули помордованих українців Микиту Лазора, його дружину й доньку.

проводом місцевих поляків, почали грабіжи і морди українського населення. Поділені на групи по 10-15 осіб, обкружували по кілька хат, грабили все, що попало, а мужчин, коли вони на час не втекли, чи не скрились, на місці мордували. Місцеві поляки сповняли подвійну роль: самі мордували і показували чужим, де мешкають українці. Бувало так, що поляк мордував свого сусіда українця. Щоби не бути розпізнаним, закладали на лице маски. З місцевих поляків у мордуванні українців брали участь: між іншими: Чарнік Альойзи, тоді около 26 літ, Мицька Шидор — 25 літ, Кустра Юзеф — 22 роки (мати українка). Келбаси, Жачкі (здолю), Кручки, Хром'як, Сенко Юзеф, Починяк (зайда зі сходу) і інші. Головним провідником польських бандитів у Лубні був Барць Міхал (тепер урядовець староства в Березові), а його помічником був Фукса Ізидор. Такий терор у селі тривав приблизно місяць. За той час поляки замордували в Лубні около 90 людей, переважно мужчин. Найбільше осіб замордовано 7 березня 1945 р., тому, що напад на село був несподіваний, українці не знали, що діється і не мали часу скритися. Про якусь самооборону зі сторони українців не було мови, бо українці не були підготовані до оборони, не мали зброї, взагалі не сподівалися такого ганебного варварства зі сторони поляків. Серед українців постав голод, бо поляки пограбували все, навіть бульбу з пивниць. Ситуація ставала грізною, бо терор, убивства і голод не припинювалися. Місцеві поляки не давали ніякої помочі ні захисту своїм давнішим сусідам-українцям. Коли одна українка з малими дітьми просила свого сусіда-поляка, щоб їй дозволив переночувати в його пивниці, той рішучо відмовив, жінка з дітьми пішла в поблизькі корчі і там на снігу перевела ніч. Урядові польські чинники не старались завести в Лубні порядку і не взяли українців в оборону, а по тиху раділи ганебною акцією своїх родаків-бандитів. Деякі українці копали в землі криївки і в них ховалися, але і тут бували трагедії, бо часто стеля криївки завалювалась, придушуючи людей. Так земля засипала Лазора Юрка, коли його криївка завалилась. При кінці березня 1945 р. місцевий українець К. Михайло зі своєю жінкою, вкрившись білим полотном, щоб на тлі снігу бути незамітним — відісталися вночі зі села, прямуючи в сторону Сянока, щоб поінфор-

Українці збудували важким зусиллям, потом і кров'ю а поляки вандалаи прогнали людей зі села та засіли на готовому хлібі!

Школа в Лубній, к. Диноза

мувати советську команду про події у рідному селі. Дорога була надзвичайно тяжка, вони по коліна брили в снігу, але щасливо дійшли до села Дидні, в знайомих відпочали і знову вирушили в дорогу до Сянока. В советській комендатурі розказали про звірства польських бандитів (командант про все це добре знав). З пропагандивних мотивів вислав кілька вантажних авт війська до Лубни. Польські бандити, думаючи, що це відділи УПА, приїхали на поміч українцям, повтікали, але деяких поляків "червоно-армійці" захопили і трохи потурбували. Непомордовані українці знайшлися в грізній ситуації, прийшло до рішення, чи залишитись в селі, чи їхати в незнане в УС-СР. Рішилися на виїзд з рідного села. 15 квітня 1945 р. совети доставили підводи, якими вивезли стероризованих українців Лубни до Сянока, відтак по кількох тижнях залізницею — в околиці Тернополя. Виїхали з тим, що мали на собі, бо все майно пограбували поляки. В селі залишилося кілька мішаних родин, польсько-українських. По переселенні українців Лубни, місцеві поляки і польські "зайди" позабирали господарства українців, старались відразу знищити все, що українське. Збурили церкву і дзвіницю, а камінням з них вишутрували дорогу. Хрест, який був на могилі бл. п. Нестора Ш., б. укр. поліциста, якого в 1943 р. вбили польські партизани, в часі охоронної служби зал. моста біля Ряшева — (похований на новому цвинтарі біля церкви в Лубній), викинули і знищили. На приходстві примістили громадський уряд і школу. Дім "Просвіти" збурено, а матеріал забрала ляхня до села Уляниця. Хати українців і всі господарства позабирали місцеві поляки, або зайди. При тому повставали між ними сварки і бійки, бо кожний бажав захопити, що найліпше. Приміром Голомб Ян, що добирав мотикою недостріляних українців, хотів узяти частину поля по українцеві Пудло Михайлі і Келбаса Анджею хотів те саме поле. Коли одного дня Голомб ішов до хати Келбаси, то Келбаса засів собі в сінях і коли Голомб увійшов до сіней, вдарив його сокирою в голову, вбиваючи на місці. Ось примір, як польські бестіяльські бандити знущались над невинними українцями в Лубні: В stodолі Трояна Олексі знайшли Андрус Максима, Бревку Семена, Троян Івана, Троян Олексу, Воловник Григорія, Васінька Павла і Дороцького Богдана, захищеного в стайні гр. катол. приходства, важко їх побили, опісля зв'язали руки і ведучи через село знущались над ними. Над Сяном пов'язали колючим дротом і ще живих вкинули до Сяну, де вони потонули.

Я будучи в 1964 р. в П. мав нагоду говорити з наочним свідком, як польські бандити били Воловника Григорія. Так били, що страшно було дивитись. Дня 13 березня 1945 р. біля полудня з хати Кустри Юзефа вийшло кількох озброєних польських бандитів і пішли до сусідньої хати Воловника Петра. В хаті застали господаря і його дружину Христину та доньку Анну. Один з бандитів ухопив Воловника за груди і кричав: — Чому не їдеш на Україну?"

— Ніхто мені не казав туди їхати — відповів П. Воловник. Тоді розлючений бандит ножем проколов Воловника кілька разів, а відтак застрілив його, дружину і дочку. Кустра Юзеф, в хаті якого згадані бандити перебували, брав посередньо участь в тій збродні, інформуючи бандитів, де мають йти і правдоподібно він був і на місці збродні, бо стягнув з ніг доньки Воловника, Анни черевики і заніс до своєї хати. Згаданий Кустра по батькові поляк, а мати українка. Молодим хлопцем часто заходив до хати сусіда Воловника Петра, бавився з його дітьми, говорив по українськи більше, як по польськи. Опісля під впливом польського ксьондза (шовініста) Майковського став завзятим ворогом українців. Мицька Ізидор син Яна (з-під Магури) в неопосаний спосіб мордував Коцелку Семена (около 45 літ) — поломив йому руки, ребра. Коцелко цілував його чоботи і просив, щоб його не вбивав, але це не допомогло. Змасакрованого випровадив на т. зв. "ксьондзів буз" і там його застрілив. Лишилася жінка і 7 малих дітей, які дуже плакали за батьком. Опісля двох його синів 14 і 12 річних з мамою, поїхали возом забрали тіло замордованого батька і похавали на цвинтарі. Коцелко Семен згинув невинно, бо "політика" була для нього чужою. Лазора Микиту, його дружину і доньку поляки вбили і вкинули до старої, безводної керниці Грицькова. Я будучи в 1964 р. з дружиною в Україні і Польщі, вступив до рідного села Лубни і моя дружина відфотографувала місце, де та керниця була, бо її засипано, а місце те поросло травою.

Так цілий день польські бандити мордували, грабили і купали свої руки в нашій крові... пише очевидець, якому прямо чудом удалось вирвати з рук катів... Денебудь у корчах були трупи, а як стало тепло, то важко було перейти...

Василя Шевчика бандити вивели з хати, один з них націлив пістолю до нього і казав копати яму. Земля була замерзла і лопата не бралася землі. Згаданий Шевчик був самотній, добрий столяр у селі і поляки його потребували. З цієї то причини інші поляки просили бандитів його не вбивати. Побитого залишили живим, але від тоді він не мав здоров'я, часто хорував, дружина полька його покинула, відтак дістав Т. Б. легенів і по кількох роках помер. Найстарший син став "перекинчиком" і також батька залишив.

По виселенні українців з Лубни в хаті Воловника Михайла залишилась вдова Мелянія, і син Павло (обоє каліки), робітниця Васінко Ева (около 55 літ) і Левкович Юлія (каліка — кривна вдови Мелянії). Вночі прийшли до хати бандити, приказуючи, щоб усі збирались їхати в Україну. Згаданий попередньо Кустра Юзеф, що прийшов разом з бандитами, сказав, що їх відвезе до Динова (5 км. від Лубни), там буде вантажне авто і їх відвезе в Україну. Посадив тих нещасних калік на фіру і віз, але нещасні зорієнтувались, що не до Динова, а в т. зв. "Росохи" - дебра заросла корчами. Васінко Ева пробувала втікати і її першу застрілили, а відтак інших. Воловник Павло просив: "...панове за що ви мене стріляєте..." Деяких з

тих нещасних не вбили на смерть, а напів живих залишили..., вони важко стогнали з болю... пише Л. М.... опісля прийшов Голомб Ян з Лубенки і мотикою їх добивав. Деякі українці не хотіли покинути своєї рідної, прадідівської землі, а залишитись в селі — мовляв "що буде, то буде". Поляки перешукували хати, а коли декого знайшли, того вбивали. Так згинув: Бревка Степан, Васінько Іван (син Петра), Лазор Михайло і інші. Лазора Михайла вбили поляки на його подвір'ю, "як собаку", казав мені односельчанин.

По закінченні війни деякі українці Лубняни верталися з Німеччини до рідного села. Поляки робили засідки на дорозі з Динова до Лубни і поворотців мордували, а що везли зі собою, забирали. Одним з тих поляків був Ніцпонь Ігнаци з Казимирівки. Так згинув: Троян Михайло, Сидор Петро, Бурдаш Михайло — з долини, Васінько Андрей і інші. Є підозріння, що Васінька Андрія замордував Кручек Павел, бо хотів оженись з його жінкою. Кручек обманював жінку Андрія Васіньки, що її муж уже не вернеться до неї, бо виїхав до ЗДА. Кручек вдома написав листи, де було написано, що Андрей Васінько є в ЗДА, оженився, додому не буде вертатися, а його жінка, як хоче, хай виходить замож. Написаний лист вислав до своєї тети в Е. Чікаго, щоб вона його прислала, ніби від Васінька Андрея до своєї жінки. Таким обманом оженився з жінкою замордованого Васінька. Лазор Нестор, учень української гімназії в Ярославі, впав жертвою морду поляків біля Динова,

ЛЕМКІВСЬКИЙ НАРОДНІЙ ОДЯТ

Молодий, молода і дружка в лемківському одязі.

Лемківська молодиця в народньому одязі з Волі Вишньої.

де динівські поляки зловили його і замучили, коли вертався з Ярослава до рідного села.

Частина помордованих українців-лубнян є похована на цвинтарі в спільній могилі, а інші денебудь на полі, де їх убито.

Відвідуючи у 1964 р. рідне село, мав я нагоду бачити Андруса Василя, якого поляки важко в 1945 р. побили. На смерть не замордували з огляду на те, що жінка полька. Важке побиття і страх знищили його здоров'я. Виглядає дуже мізерно, блідий, висушений, психічно незрівноважений, переслідує його манія страху, все йому видається, що хтось за ним шукає і хоче вбити, мало говорить. В подібнім стані був Дудка Михайло з Динова, (жінка якого полька), якого я бачив. Пробував з ним говорити, але він не реагував на мої питання, чи зауваги. Це рівнож наслідки страху і побоїв, завданих поляками. Побитого і скривавленого поляки посадили на візок, возили по вулицях Динова і з насмішками показували полякам "пачце, як вигльонда русін". При нагоді відвідав я Динів. Гарну муровану церкву в Динові, св. Георгія, збудовану в 1910 р. в місці дерев'яної з 1814 р., поляки десь у 1958 р. збурили. В Динові поляки замордували трьох братів Прокопів: Степана, Мирона і Юрка. Юрко в 1939 р. був в польській армії — в часі облоги Варшави німцями брав участь в її обороні. Є підозріння, що мордерство виконав Геруля, бо хотів оженитись з сестрою помордованих братів. Коли вона відмовлялась, він загрозив, що замордує її матір, коли не вийде за нього замож. Щоб ратувати життя матері одружилась з ним, але незадовго померла.

Українці Лубни були змушені залишити рідні, прадідівські землі; їх обсіла ляхня. Пережили лубняни і всі надсянські автотони, як теж уся геройська Лемківщина, страшливу трагедію, але не піддалися подлому ворогові. Біля 30-ох найкращих синів Лубної пішли в ряди УПА, щоб помстити смерть своїх рідних і далі продовжувати боротьбу з ворогами. Деякі з тих, що лишилися між живими, з рейдуючими групами прийшли до Німеччини. Трьох лубнян було в рядах Української Дивізії "Галичина". Один із них Петро К., старший десятник запасного куреня Дивізії, важко ранений, в передостанній день війни помер дня 7 травня 1945 р. Похований під Фельдбахом в Австрії. Багато лубнянської молоді посвятило своє життя "За нарід свій, за Україну", на полі бою. Кількох згинувло в бою з польськими бандитами біля Бірчі. Л. О. член Полевої Жандармерії згинув убитий біля Явірника, інших замучили в польських катівнях. Пр. Бревка Василь і Лазор Володимир страчені в тюрмі в Перемишлі. Василя Бревку словаки раненого зловили і передали полякам.

Напад на українців села Лубна і в інших українських селах, морди невинних українців, це не була "приватна" справа, чи якісь порахунки поодиноких осіб. Це була широко закроєна і зорганізована акція польських офіційних чинників проти українців. Потверджує це факт, що на протязі приблизно 30 днів

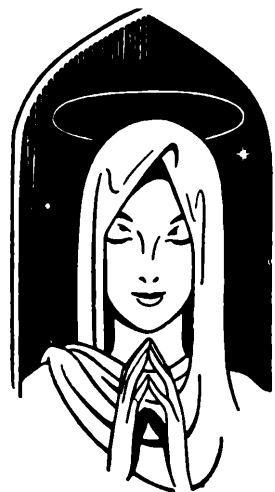
мордів, грабунку, неописаного терору, жадні урядові польські чинники не припиняли цієї бандитської варварської акції, не взяли безборонного українського населення під охорону і не завели в селі, чи по селах, ладу і порядку. Місцеві польські бандити-різуни ще чванились своїм ганебним ділом, були горді з нього і не були польською людською владою покарані за свої бандитські діла. Це для нас багатомовне.

Проллята кров найкращих уродженців Лубни, цілого Посання і Лемківщини є документом, що стверджує нерозривну цілість тих земель з цілою Україною.

Варварські вчинки, вбивства, грабунки, переселення відвічних автохтонів з їх рідних земель, будуть вічною чорною сторінкою польської історії, вічною ганьбою для поляків, а поляків з Лубни зокрема.

(Написано на основі джерельних даних, наочних свідків і власних обсервацій).

Ф. Т. В.

РАДУЙСЯ МАРІЄ!

У пристані на вежах грають дзвони,
Із далечі надраний вітер віє,
Несе солодкий гомін в небосклони —
Радуйся Маріє!

Ген, поза хвиль тремтливих колихання,
Там, де на самоті вітрило мріє,
Уноситься умолене вітання
Радуйся Маріє!

Злітають вгору зграї голубині,
Біліють... гинуть... небо лиш синіє...
Благословенна в цій ясній годині,
Радуйся Маріє!

Недільна тиша соняшного ранку
Сповнила груди. Божественна Мріє,
Пречиста Діво в срібному серпанку,
Радуйся Маріє!

(Із збірки "На синіх обріях")

Роман Климкевич

ЗАХІДНЬО - УКРАЇНСЬКЕ ПЛЕМ'Я ЛЕМКІВ

1. Границі Лемківщини

(Перерібка з розвідки в німецькій мові, надрукованої "Suedost-Forschungen", VI-тий річник, 3/4 випуск, грудень 1941, стор. 536-575, накладом С. Гірцеля в Липську за редакцією Фріца Валявеца, професора Німецького Інституту Закордознавства в Берліні та Південно-східного Інституту в Мінхені).

Українське плем'я лемків заселяло до 1947 р. Бескид від ріки Дунайця на заході по сьогочасні границі Польщі і Словаччини на сході. Мовознавець проф. д-р Іван Зілінський¹⁾ подавав границі бойківського й лемківського говорів на ріці Сяні між Сяноком і Солиною до впаду до Сяну річки Солинки, відтак Солинкою до словацької границі; по словацькому боці по річці Цірокій, лівій притоці Ляборця. У своїй "Пробі упорядкування українських говорів²⁾ з 1914 р. вказував той самий дослідник на притоку Сяну Ославу на півночі та на річку Ляборець на півдні як на межі лемківського й бойківського говорів.

Інші дослідники подавали інші границі лемківського говору на сході. І так польський дослідник Здзіслав Стібер³⁾ подавав східну границю лемків по місцевості Вислік Вижній — Буківсько — Збоїська — Новосільці на півночі, та ріка Ляборець між місцевостями Межиляборець і Грабовець на півдні. Проф. д-р Антін Княжинський⁴⁾ визначував границю Лемківщини від півдня на річках Ляборець — Ослава, а відтак правобіч від Сяну по оселі Волоська і Сільна Тираві. Й. Фальковський і Василь Пашницький⁵⁾ визначували східну границю лемків по лінії: Новосільці — Сянік — р. Сян до села Солина, звідси лівобіч Солинки, яку переступає границя говорів недалеко від села Довжиць і тягнеться на схід аж до Волосатого при границі Закарпаття; закарпатськими лемками Фальковський і Пашницький не цікавилися. Р. Райнфус⁶⁾ визначував відмежування лемків від інших українців на південь від Романова в напрямі Буківська — Прислопа до сьогочасного українсько-словацького політичного кордону. Врешті Ганна Наконечна і Ярослав Рудницький⁷⁾ повели східну границю Лемківщини від Сянока Сяном, Солинкою і Цірокою. При державному розмежуванні після другої світової війни вважається за східну границю північної Лемківщини кордон Польщі й Української Соціалістичної Радянської Республіки в Карпатах і на північному Підкарпатті та кордон між УСРР і Чехословаччиною за східну границю південної Лемківщини.

Перед насильним виселенням лемків у 1947 р. північна границя їхнього поселення йшла від місточка Динова при закруті Сяну в східному напрямі через Лубну, Глідно, Іздебки, Присітницю, Гумніська біля Березова, Гірки, Ячмир, Босько, Синів, Глибоке біля Романова, Волтушову, Дошно, Вільку, Балутянку, За-

вадку Романівську, Терстяну, Гирову, Мисцову, Кути, Самокляски, Перегримку, Клопітницю, Волю Цеклинську, Боднарку, Розділля, Велику і Малу Мацину, Ропицю Руську, Рихвалд, Білянку, Лосє, Вафку, Більцареву, Богушу, Королеву Руську, Рибень, Чачів, Барновець, Велику Верхомлю до Зубрика при словацькій границі, що творила українську етнографічну межу лівобіч річки Попраду до сіл: Біла Вода, Чорна Вода, Явірки і Шляхтова в Новоторзькому повіті. На південь від Шляхтови Великий Липник є пограничним українським селом по словацькому боці при суцільній українській національній території, від якої оподалік на захід під Татрами лежить недалеко польської границі українське село Остурня окружене словацькими і гуральськими оселями. На межі суцільної української національної території по словацькому боці лежать: Великий Липник, Фольварк, Камянка, Орябина (Ярембина), Матишова, Уяк, Плавець, Шамброн, Якубяни, Годермарк і Ториски, але між територію з перевагою українського населення входить клин — округа Старої Любовні над середнім Попрадом з мішаним українсько-словацьким населенням, якої граничну лінію творять такі оселі: Гнязда, Форгаси, Нижні Ружбахи, Топорець, Подолінець, Ломничка, Юрське і Майорка біля Годермарку. В області горішньої Ториси є український мовний півострів, якого межівними оселями є Ториски, Нижні Репаші і Ольшавиця. Маленьке греко-католицьке сільце на південь від Ольшавиці є — як подає польський мовознавець Здзіслав Стібер⁹⁾ — зісловачене; оселі: Брутівці, Павляни, Вишні Репаші і Завада мають українське населення в меншості. Проте далі на південь, правобіч ріки Гернада є українські оселі на захід від Гельниці: Гельцманівці, Словінки, Порах і Завадка, в меншості: Закарівці, Гута, Праківці, Котербахи і Вондришель; на схід від Гельниці є українське село Койшів. У південно-західному напрямі, цілком відокремлені від української національної території лежать українські села Угорна і Пача на межі колишніх комітатів Слишу і Гемеру при джерелах річки Слани на південний захід від міста Смольника. На захід від Кошиць є українське село Гачава; на південь від Кошиць є українське населення в меншості: Соколяни, Гинів, Белжа, Сена, Негнець і Миглець. Східня гранична українська оселя над горішньою Торисою є Шпельбах, на північ від Брутівець. Біля села Баєровець сходиться ця українська мовна область з південною Лемківщиною. На схід від Баєрівця є такі межівні оселі суто лемківської мовної області: Пусте Поле при залізничній лінії Новий Санч — Прашів, Київ, Лучина, Яковяни і Шома на північ від Сабинова. Але мішана українсько-словацька смуга простягається лівобіч рік Ториси і селом Дачевок, також правобережжя цієї ріки. Крім Дачева мешкають лемки ще в таких оселях: Кривяни, Камениця, Лучка, Червениці, Нова Вєсь, Сабинів і Якубовяни. На захід від Сабинова лежать українські оселі Ренчишів і Лачнів. На схід від Сабинова можна повести дві українсько-словацькі мовні граничні лінії: одна огранічує лемківський материк, в якого одначе середині подибуються мішані українсько-словацькі мовні острови; друга гранична лінія відмежовує мішану українсько-сло-

вацьку область з чисто українськими мовними островами в середині від чисто словацької мовної області. Перша гранична лінія йде в східному напрямі через місцевості: Шома, Градисько, Жатківці, відтак на північ через Завадку, Амбрушівці, Крижу, Боглярку, Криву, Тарнів і Габолтів, звідси на схід через Нижній Тварожець, Стебник, Комлошу і Єдлину, відтак в південно-східному напрямі через Ніклову, звідси в південно-західному напрямі через Циглу, Чарно і Андрейову, звідкіля серпентинами в південно-східному напрямі через Біловежу, Куримку, Церкину, Ортутову, Шашову, Кожани, Штефурів, Вальківці, Собош, Матівці, Філяш біля Гіралтовець, Кобильниці, Влач, Дюрдош, Просачів, Ременики і Лепківці, звідси в північно-східному напрямі через Детрик, Валків, Бжани, Туряни, Токаїк, Вишний Грабовець, Пискорівці і Рогожник, звідкіля на схід через Руську Кайню, Збудський Верестів, Збудський Рокитів і Папин, врешті дещо на південь через Машківці і на схід через Зубне і Пихне на північ від Снини. В середині цієї лінії обмеженої лемківської області є більший мішаний українсько-словацький мовний острів в околиці Строккова,⁹⁾ а саме: Строчин, Містисько, Дуплин, Тисинець, Бокша, Строкків, Ситник, Шандал, Радома, Округла і Бережнина. Границя між мішаною українсько-словацькою та чисто словацькою мовною областю починається на схід від Жатковець і тягнеться спершу в південно-східному напрямі аж до Гажгуту, відтак повертається на південний захід і йде через Фулянку, Финтичі, Дубраву, Шариш, Долину, Бузків, Жипів, Клембарок і Миклушівці, звідси на схід аж до Руських Пеклян, від яких через Бретеївці, Будимир і Вайківці йде до угорсько-словацької границі в 1938-45 рр. В українсько-словацькій мішаній області є оселі з українською більшістю — як Миклушівці на південний захід від Пряшева, Решів і Нижня Воля на південний схід від Бардієва, та Банське, Юзкова Воля і Руський Казимир в околиці Вранова.¹⁰⁾ Е околиці Михайловець є українська більшість у Фалькушівцях, Нижніх Петрівцях і в багатьох інших місцевостях.¹¹⁾

В межах сьогочасної Польщі існували до 1947 р. на північ від Лемківщини два українські мовні острови. Перший з них ближчий до Лемківщини на пограниччі коросненського і сяницького повітів обхоплював села: Вороблик Королівський і Шляхецький, Змислівку і Ладзин, другий на пограниччі коросненського і ряшівського повітів обхоплював села: Чорноріки, Красну (Коростенку), Лютчу, Жизнів, Бонарівку, Годову, Бережанку, Високу, Опарівку, Петрушу Волю, Ріпник, Ванівку і Братківку. Українців у цих селах назвав перший галицький дослідник говорів Іван Верхратський, а за ним повторив уродженець Красноі — український мовознавець д-р Іван Зілинський, професор краківського і празького університетів, "замішанцями". Гейби вони замішалися в середину польської етнічної території. В дійсності ці села лежать на пограниччі княжої руської держави.¹²⁾ Ще далі на північ були українці коло Ряшева, що був пограничним городом галицької держави, в селах: Біла, Залісся, Матисівка і Драбинянка.¹³⁾

Чисельна кількість українців у Словаччині за українським

обчисленням є 200.000; в цьому числі містяться й закарпатські лемки. Словацька статистика з часів незалежної словацької держави подавала тільки 70.000 українців,¹⁴⁾ а тогочасна німецька — 90.000.¹⁵⁾ В часі німецької окупації Польщі жило в краківському дистрикті Генеральної Губернії 250.000 лемків.¹⁶⁾ Стільки ж лемківських емігрантів було в тому самому часі і в Америці (З'єднених Державах, Канаді і Бразилії). В Югославії було їх около 50.000.¹⁷⁾

2. Історичні і мовні досліді лемків

Дотеперішні досліді відносяться передусім до питань про походження лемків, про час їхнього поселення, про їх мовні питомості, їх відношення до українського материка і до сусідних народів — словацького і польського, а далі про їх економічні, культурні, політичні і статистичні відносини. Деякі з цих питань, як от проблема про походження і час поселення, в'яжуться з проблемою про походження і час поселення всього карпато-українського населення.

Досі є дискусійним питання, чи українські племена поселилися на південних збіччях Карпатів в часі до, чи після приходу мадярів у наддунайську кітловину. Чеський дослідник славянського минулого Любор Нідерле¹³⁾ зіставив висліді дотеперішніх дослідів і пробував проаналізувати спірні в них проблеми.

Одна група дослідників (Н. Надеждин, А. Кочубинський, В. Василевський, К. Грот, Я. Головацький, Н. Барсов, Й. Пич і Й. Филевич) вважала, що карпатські області були щонайменше колибою східних славян і тому східно-славянське населення на південних збіччях Карпатів є прастаре. Ці дослідники наводили на доказ те, що при багатьох назвах місцевостей в наддунайській кітловині і в Карпатах знаходяться різні відміни назви "Русь". Інша група дослідників (А. Кунек, Д. Іловайський, Д. Багалій, М. Соболевський і О. Петров) приймає, що східно-славянські племена шукали схоронища в надтисянській рівнині в XI-XII ст. під напором печенігів, що в XI ст. вдерлися в українські степи. А. Годинка і А. Бонкало йдуть ще далі: вони кладуть час руського (східно-славянського поселення) в Карпатській Україні на XIII і XIV ст.

Нідерле прилучується до першої групи і на основі археологічних викопалин устійнює, що вже тисячу років до Христа були поперечні дороги через Карпати з півночі долинами річок у надтисянську рівнину. Тимто він відкидає твердження деяких дослідників про непроходимість густих карпатських пралісів аж до XIII ст. При тому вказує він на згадку в Гільдесгаймських *Анналах* про сина угорського короля Стефана Генриха, названого "Дукс Руізорум".

Найзамітніший представник протилежних поглядів російський дослідник Карпатської України Олексій Петров¹⁹⁾ твердить навпаки, що границю між Угорщиною та сусідніми державами в Карпатах у перших століттях існування мадярів у наддунайській кітловині творила не лінія, тільки кілька десятків кілометрів ши-

рська стрефа густих пралісів. Цю думку перейняв Петров від польського історика В. Семковича.²⁰⁾ В XII ст. населення в цій стрефі було дуже незначне і складалося тільки з пастухів і звіроловів. Щойно на краю цієї лісової стрефи були королівські замки. Той самий дослідник зазначає, що в історичних джерелах немає ніяких слідів чи натяків про масове поселення русинів на південь Карпатів, тільки протягом кількох століть руський елемент прибував поступенно в долину Тиси. Петров припускає можливість, що східньо-славянські племена поселялися вже в VII і VIII ст. на південь Карпатів, але виключає, щоб вони називалися русинами, тому що назва "Русь" поширювалася з Києво-руського центру дуже поступенно серед народніх мас і щойно в XII-XIII ст. дійшла до Карпатської України. Він приймає думку російського славіста А. Соболевського,²¹⁾ що кладе початки руського поселення на півдні Карпатів на XII ст. На думку Петрова — руський елемент заселив спершу річні долини у підніжжях Карпатів, а щойно згодом, від XVI до XVIII ст. заселявав лісисті карпатські узгір'я.²²⁾

Додаємо ще погляди інших дослідників. Мадярський дослідник Й. Меліх²³⁾ висновує з назв річок і осель, що мадари в часі свого прибуття до теперішньої своєї батьківщини застали оселі південних славян на просторі від Срему до Східніх Карпатів. Мова цих південно-славянських племен нагадує східньо-сербську або західньо-болгарську. На його думку — східні славяни поселилися в південних підніжжях Карпатів щойно в XI-XII, а головню в XIII ст. Зате чеський історик Вячеслав Халоупецький²⁴⁾ подає навпаки, що руський елемент дійшов уже наприкінці XI і в початках XII ст. до глибини гірських хребтів Татра-Фатра-Матра. Обидві думки можна погодити, тому що південно-славянські і східньо-славянські племена змішалися в області горішньої Тиси. До цієї племінної мішанини вже в XI ст. прикладено назву "русинів". Це згоджується з висновками московського вченого Федора Корша,²⁵⁾ що вказував на подібності між українською та сербською мовами. Подібно польський мовознавець Здзіслав Стібер згідно зі здогадами словака Самона Цамбела та за дослідями вище згаданого Халоупецького і голяндського славіста Н. ван Війка приймає впливи південно-західньо-славянської мови на словацьку.

На основі вище наведених поглядів можна висновувати, що мадари застали в Панонії південно-славянські племена, що на півночі простягалися до Карпатів. Посеред інших славянських племен згадується хорватів як мешканців північних Карпатів. Одну їх частину мадари виперли на південь, де вони опісля оснували свою хорватську державу. Ті хорвати, що залишилися в Карпатах, злялися з іншими східньо-славянськими племенами в руський нарід. Оповідання мадярської хроніки про прихід разом з мадярами під проводом Алмуса також русинів і натяки в "Повісті гременних літ" про похід угрів під Київ перед своїм відходом за Карпати та про похоронення вбитого дружинниками Олега київського князя Аскольда-Николи саме на горі Угорській, де табо-

рували угри, наводять здогад, що це дружинники християнських князів Аскольда-Николи і Дира прибули на Закарпаття, постройили на Чернечій горі коло Мукачева церкву св. Николая на пам'ятку збудованої на могилі Аскольда на горі Угорське в Києві церкви патрона князя-мученика. За традицією Мукачівське Єпископство було основане ще до приходу мадярів²⁶⁾ і тому саме християнські дружинники — утікачі з Києва осіли в Мукачеві й стали опорою вірних славянського обряду, що від київських дружинників прийняли для себе назву "русинів". Руський елемент з українського материка прибував на Закарпаття і в пізніших століттях, головню наприкінці XIV ст. під проводом князя Федора Коріятовича, що саме відновив Мукачівське Єпископство і церкву св. Николая на Чернечій горі. Тимто не диво, що Генрих, син короля Стефана, називав себе "князем русинів", а в 1131 р. існувала в Угорщині "країна русинів".

Серед славянських племен на північ від Карпатів поширилося також християнство східного византійсько-славянського обряду в часах св. Методія. Наприкінці X ст. підбив польський король племя вислян над горішньою Вислою з митрополією в Кракові і з єпископства у Вислиці і Судомірі (Сандомірі). Надвартенські поляки прийняли в другій половині X ст. римо-католицький обряд і до Старої Польщі ("Великопольщі") над Вартою найшло багато німецьких місіонарів, що впливали на польських князів П'ястів і настроювали їх ворожо до християн східного обряду, яких саме Болеслав I почав переслідувати, виганяючи з "Малопольщі", тобто Нової Польщі — країни вислян — священнослужителів східного обряду та змушуючи вірних східного обряду до римо-католицизму, що став засобом польщення підбитих ним славянських племен: вислян, мазурів (мазовшан) і ляхів між середньою Вислою і Вепром. По смерті Болеслава I повстали гноблені племена в обороні своєї віри, а польські римо-католицькі хронікарі назвали це повстання "реакцією поганства". Коли ж унук Болеслава I, також на ім'я Болеслав, став по боці вірних східного обряду, його римо-католики замордували, а римо-католицькі хронікарі викреслили його зі списку польських королів; він є названим у новітній польській історіографії "Болеславом Забутим".²⁷⁾

Великий киево-руський князь Ярослав Мудрий, що відібрав від Польщі загарбані Болеславом I "Червенські городи" (Забужжя) і Надсяння з Перемишлем, не поцікавився долею одновірних християн над горішньою Вислою і поміг молодшому братові Болеслава Забутого Казимиrowі Відновителеві об'єднати Великопольщу з Надвислянщиною ("Малопольщею" і Мазовшем). Може думав, що його польський швагер піде слідами свого брата. Та ця помилка Ярослава Мудрого стала трагічною для нашої історії. Римо-католицькі польські шовіністи безпощадно нищили церкви східного обряду; за Казимира Відновителя перестала існувати митрополія східного обряду; в 1135 р. римо-католицькі поляки спалили Вислицю з її катедрою славянського обряду, але Кароліна Лянцкоронська²⁸⁾ пише, що це русини спалили Вислицю, хоч

цитованій нею "Рочнік Капітульний Краківський" не подає, що це русини спалили, а руські князі були заняті в 1135 р. своїми міжусобицями так, що нікотрий з них не думав про похід на Польщу. Щоб дошкулити вірним східнього славянського обряду називали їх римо-католицькі гнобителі русинами, тобто хотіли їм вказати, що, коли вони тримаються тієї самої віри, що русини, то для них нема місця в Польщі, хай ідуть собі на Русь. І з того вийшло таке, що привязані до східнього обряду вірні почали вважати себе русинами, хоч вони не належали до руської держави. Ці русини збереглися саме в Карпатах, у маєностях краківського римо-католицького єпископства, яке створили польські королі на місці краківської східньо-славянської митрополії. Тимто про оснування Криниці читаємо в джерелах, що її оснував русин Данко із Тилича в 1547 р. в маєностях краківського єпископства на волоському праві.²⁹⁾ Про русинів у Карпатах недалеко Кракова згадують у XVI ст. цісарський посол до Москви в 1517 і 1525 рр. Жигмонт Герберштайн³⁰⁾ і польський канонік Ян Красінський.³¹⁾ Польський історик Кароль Потканський³²⁾ приймає, що племя вислян заселило долини Дунайця і Попраду в Карпатах у XII-XIII ст. Але ці висляни залишили свої первісні оселі в Сандомирщині, втікаючи перед латинщенням і польщенням. Проте Стібер³³⁾ уважає цих поселенців у Карпатах за поляків.

Українське населення в Карпатах зросло завдяки т. зв. "волоській" колонізації. Румунські дослідники Никола Драгану³⁴⁾ і Дмитро Краняла³⁵⁾ приймають, що наплив волоського населення в області північних Карпатів відбувався від девятого по чотирнадцяте століття. Заперечує це мадярський вчений Іштван Кнежа.³⁶⁾ Можна лишень устійнити, що наприкінці XIV ст. повстала шляхта волоського походження в східньо-мармароській області, але вона була майже цілком зіславянщена. Взагалі волоська верхівка зіславнянчилась ще в Семигороді під болгарським впливом.³⁷⁾ У наслідок того наплив православних волохів зміцнював українське населення. Можна виводити від волохів назву "бляхи", яку прикладається до закарпато-українського населення в околицях Хусту і Долгої.³⁸⁾

Український мовознавець Іван Панкевич³⁹⁾ приймає, що південні закарпатські околиці були заселені около XVI ст. На схід від річки Уж були оселі волоського, на захід оселі німецького права. Проте це становище Панкевича не перечить тому, що вже напереломі XI і XII ст. русини (українці) і споріднені з ними східні славяни дійшли до Спижу, сьогочасної західньої межі Лемківщини. Вони походили з околиці Бігару,⁴⁰⁾ де останки колишнього південно-славянського населення зляглися зі східньо-славянськими племенами як один руський нарід. Німецький дослідник історії Спижу Йоган Ліптак⁴¹⁾ приймає поселення русинів там у XIII ст. Між іншим пише він, що серед поселенців роду Горгеи були такі, що походили з Руси, якя тоді хвилюво належала до Угорщини, та поселилися головно на півночі і сході Спижу. Здогадно сталося це в 1205-1245 рр.; коли угорські королі то самі намагалися заволодіти Галичиною, то попирали чернігівського

князя Ростислава Михайловича. Останній, прогнаний з Галичини раз на все Данилом Романовичем, був намісником свого тестя короля Белі IV в 1243-262 рр. на Закарпатті. Тоді був приплив українського населення на Закарпаття з Галичини, Київщини й Чернігівщини.⁴²⁾ Деякі оселі, założenі в Спижу на німецькому праці в XIII і XIV ст. були заселені згодом від третьої четвертини XIII ст., починаючи по кінець XIV ст. українським населенням завдяки т. зв. волоській колонізації.⁴³⁾

Найбільший приплив волоських, напів зіславянцених пастухів із Семигороду на північно-карпатські землі був від другої половини XIV ст.⁴⁴⁾ Найстарші документи про волоське поселення в Мармарощині виказують його на початки XIV ст.⁴⁵⁾ Ліптак устійнює, що наприкінці XV ст. волоські поселенці, що стали згодом українцями, осіли на словацьких і німецьких місцях в Якобсаві. Відтак у 1539 р. польський землевласник у Спижу Єронім Ласький прогнав німецьких мешканців з Годермарку й поселив на їхнє місце українців і волохів.⁴⁶⁾ Від другої половини XIV ст. повстають оселі на волоському праві в північній Лемківщині. Найстарший збережений документ про волоське поселення в Галичині — це грамота князя Володислава Опольського Ладомирові Волошинові на поселення Годле поле на північ від Лемківщини в 1377 р.⁴⁷⁾ Село Одрехова в Сяніцькому повіті було основане на волоському праві в 1440 р.⁴⁸⁾ Село Зиндранова в Ясельському повіті було основане в кінці XV ст.⁴⁹⁾ Основане в 1504 р. Устя Руське в Горлицькому повіті дістало волоське право в 1512 р.⁵⁰⁾ Мабуть від кінця XV ст. існували лемківські оселі на захід від Попраду — Явірки і Шляхтова, які як "волоські" є згадані в актах з 1581 р. подібно як вище згадане Устя Руське. Проте не треба думати, що ці "волоські" оселі заселяли все зайшли прихожі волохи, або українці з-за Карпат, бо в основаних на "волоському" праві оселях поселялися також дооколичні українці, як це було згадано вище при оснуванні Криниці.⁵¹⁾ Дуже часто в польських актах "волоське право" називається "руським".

З півдня здовж притоків Тиси приходили в Карпати русини і зрушені волохи. Безпереривні війни в Угорщині проти турків в XVI-XVIII ст. сприяли заселенню Карпатів, тому що люди ради безпеки свого життя втікали у лісисті гори. Не тільки славяни, але також мадьяри шукали схоронища перед турками в Карпатах. Після 1711 р. верталися ці мадьяри назад на дунайську китловину; проте деякі з них залишалися далі серед славянського населення і згодом словачилися або українчилися. Але міжтим спричиняли різні обставини зменшення населення в лемківських Карпатах: в половині XVI ст. чума, що лютувала також наприкінці цього століття, відтак багато разів в XVII ст., головню в трьох перших десятиліттях, опісля в 1645 р. та вкінці в 1662-65 рр. Наприкінці XVI ст. були напади і руйнування татарів, в XVII ст. напади польських жовнірських відділів і рабівничих загонів, врешті повстанчі війни угорських магнатів проти цісаря та в зв'язку з ними селянські "визвольні війни". Всі ці події зменшували осіле населення і відстрашували його приплив. Щойно в другому десятилітті

XVIII ст. змінилися відносини в Лемківщині під оглядом кориснішого соціального й господарського розвитку.⁵²⁾

Хоч аж до 1772 р. була Лемківщина поділена між Австрією і Польщею, проте надмір населення в північній Лемківщині, що належала до Польщі, відпливав у південну Лемківщину, приналежну до Австрії. Поміж українським населенням обох боків Карпатів відбувалася постійна виміна населення. Як уже вище було згадано — до XIII ст. збільшалося населення на півдні в наслідок припливу з північного сходу. Пізніше, від XIV до половини XVI ст. протискалося закарпатське українське населення, збільшене во-лоським напливом, на північ. В другій половині XVI ст. почали галицькі лемки знов поселятися серед своїх південних земляків, тому що вони не могли поселятися на північному Підкарпатті. Однак період від 1649 до 1711 р. — як це представляє історик соціальних і господарських відносин Карпатської України Олександр Мицюк — не сприяв напливові поселенців з Галичини; тому могли вони заселяти лишень самотні гірські місця. Щойно після закінчення війни "за свободу" продовжувалося поселення. Наприкінці XVIII ст. заселили українці (русини) територію, якої границі не змінилися від 1773 р. до початків XX ст.⁵³⁾ З південної Лемківщини (західного Закарпаття) вийшли українські поселенці до Югославії. Вже в 1730 р. оснували емігранти з комітату Земплин дві українські оселі в комітаті Бач-Бодрог: Руський Керестур і Коцур; від них поширилися поселення в цім комітаті в початках XIX ст. В останній четвертині XIX ст. почали лемки емігрувати до Америки.⁵⁴⁾

Відношення лемківського говору до української народньої мови обговорили основно деякі українські мовознавці.⁵⁵⁾ З них Іван Зілинський подав огляд дотогочасних дослідів над лемківським говором. Відношення цього говору до словацької мови досліджували не тільки українські⁵⁶⁾ і словацькі⁵⁷⁾ мовознавці, але також норвезький славіст Оляф Брок⁵⁸⁾ голяндський Н. ван Війк⁵⁹⁾ та польський З. Стібер.⁶⁰⁾ Але останній пробував виказати без достаточної підстави польську мовну основу в західній Лемківщині.⁶¹⁾

Історія лемків у Словаччині є влучена у вище цитовані праці Петрова і Мицюка, що обговорюють ціле Закарпаття. Перегляд новішої історичної і географічної літератури до південної Лемківщини є в праці чеського дослідника Юрія Краля.⁶²⁾ Про ті важніші праці, що появились після 1934 р., можна довідатися з наведених мною в цій праці бібліографічних відсилачів. "Ілюстрована історія Лемківщини" (Львів 1936) Юліана Тарновича відноситься головню до галицької Лемківщини. Крім того мав автор цих рядків під рукою працю д-ра Романа Райнфуса про лемків як соціологічну групу, написану з поручення польської "Комісії для наукових дослідів над східними областями". Одну машинописну копію цієї розвідки розділювало "довірочно" "Організаційне бюро для наукових дослідів у східних воевідствах" дня 3 травня 1937 р.

На загал старався Райнфус оперти свої погляди на основі наукових дослідів. Його погляди про лемківську національну приналежність різнявся від загальної прийнятої польської думки, що лем-

ки зукраїнчена частина поляків. Згідно з цією концепцією складена стаття ксьондза Чеслава Войтиняка "Лемковщина" була відіслана віцешефом департаменту загальному проводу в польському військовому міністерстві підполковником Садовським "довірено" міністерству внутрішніх справ дня 12 липня 1937. А далі ця стаття була надіслана: міністерству релігійних віроісповідань і публічної освіти, окружним корпусним командам у Кракові, Перемишлі і Львові, Військовому Інституту для Науки і Освіти, державному урядові для фізичного виховання і військового приготування, воєвідським урядам у Кракові і Львові, шкільним кураторіям у Кракові і Львові, "Комісії наукових дослідів східних земель" у Варшаві, повітовим старостам у Новому Санчі, Горлицях, Коросні, Яслі, Сяноці і Ліську, шкільним інспекторам в Новому Санчі, Горлицях, Яслі і Сяноці, "Інституту для дослідів національних питань", "Товариству для розвитку східних земель", "Товариству приятелів Гуцульщини" і "Звйонзкові зем гурських". Адресати дають змогу нам пізнати, які польські чинники цікавилися лемками, щоб їх польщити.

Серед залишків актів ново-сандецького староства був машинопис статті д-ра Л. Віновського під наголовком "Крадіж душ". Цей машинопис вислав генеральний секретар "Інституту для дослідів національних питань" Ст. Й. Папроцький, що був також начальником бюро "Комісії для наукових дослідів східних земель", "довірено" ново-сандецькому старостві 30 квітня 1937 р. Зміст цієї статті порушує в загальному питання збільшення польського римо-католицького елементу коштом українського греко-католицького; там були згадані приклади з Лемківщини тільки частинно в загальних статистичних даних римо-католицьких парохій в XIV-XVIII ст. у Сяніцьких і Хирівських Карпатах, як також зіставлення загальних статистичних даних щодо греко- і римо-католицьких церковних відносин в українських округах Галичини в останньому десятилітті XVIII ст. Очевидно, представлення відносин було тенденційне на користь поляків.

Лемківськими проблемами займався також другий з'їзд польських дослідників східних земель тогочасної польської республіки, що відбувся в Кракові, в днях 30 і 31 жовтня 1938 р. під фірмою вище згаданої "Комісії наукових дослідів східних земель". Ця комісія надрукувала доповіді, що були виголошені на цьому з'їзді,⁶³) але ця публікація була обмежена лишень для службового вжитку.

В першому рефераті "З дослідів над осадництвом Лемківщини" приймає д-р Марія Добровольська чотири струї поселення, а саме: 1. передісторична струя була інтензивна в неоліті; 2. і 3. ранне-історична струя в XI-XIII ст. і пізніша в XIV ст. плили з півночі, з так званої малопольської височини і з надбережної області горішньої Висли; 4. остання волосько-руська струя поселення з південного сходу наступила в XV-XVII ст. Спеціально досліджувала авторка — як вона подає — джерела до поселення в області горішньої Вислоки; вона старалася доказати, що первісне населення Лемківщини було польське. В дійсності не тільки до-

історичне населення, але також емігранти із Сандомирщини в XII-XIII ст. не були поляками.⁶⁴⁾

При обговоренні поселення в XIV ст. перечить авторка сама собі: спершу говорить вона цілком правильно про оснування нових міст і сіл на німецькому праві, що вже виказував д-р Курт Люк.⁶⁵⁾ Отже поселення на німецькому праві повставали в наслідок припливу німців і тому не можна так, як це пише авторка, говорити про польське поселення в XIV ст. Обговорюючи волоське поселення приписує Добровольська греко-католицькій церкві українщення згодного нею польського первісного населення, але не дає на це ніяких доказів. Тут слід вяснити, що лемки в XV-XVII ст. були православними і церковна унія була введена в перемиській дієцезії щойно в 1691 р. Неможливо є вірити, щоб уярмлена тоді поляками православна або греко-католицька церква могла українізувати згоданих поляків у маєтностях краківського римо-католицького єпископа.

В доповіді про румунсько-балканські елементи в народній культурі "польських" Карпатів⁶⁶⁾ представив професор д-р Казимир Добровольський загальні прикмети народньої культури. Автор устійнює сліди мандрівки волоських пастухів здовж південних підніж північних Карпатів у XIII ст. На його думку — пришельці славянчилися, зіткнувшись з українською, словацькою, чи з польською людністю, продовж XIV-XVII ст. Він вважає теперішні округи пастушких громад за головні осередки волосько-балканських впливів. У Лемківщині вказує він на село Остурню, як на такий осередок. Замість тогочасного означення "волоський" уживає він "румунський", а замість східньо-славянський або руський пише він "балканський", щоби заперечити український елемент в північно-східних Карпатах. Зате в околицях теперішних рільничих господарств, в яких плекається також домашню худобу, приймає Добровольський найслабший вплив цих елементів ("румунсько-балканських"); при тому вказує він на Лемківщині на околиці Дуклі і Яслиськ.

У статті "Етнографія верховинців середних і східних Карпатів" зіставляє д-р Ян Фальковський висліди етнографічних дослідів на Лемківщині, Бойківщині і Гуцульщині в 1934-38 рр. Що до лемків приймає він границі визначені Райнфусом.

Причинок Ромуальда Фальковського про антропологічну структуру населення в Ліському повіті "Структура антропологічна людності повіту лескієго" ґрунтується на помірі 603 українських і польських рекрутів, уроджених у 1915 р. в Ліському повіті. Проте не можна 1915-го року, який був другим роком першої світової війни, вважати за міродайного; від осені 1914 р. до весни 1915 р. проходили туди різні жовніри. Тому що автор може вказати тільки незначні расові різниці між українцями та поляками в цьому повіті, що було вислідом обостороннього процесу асиміляції, висновує він, що під антропологічним оглядом немає ніяких різниць між лемками та поляками. Але при тому не узгляднює він походження тамошнього польського населення, що походило частинно

із спольщених українців, частинно із мішаних українсько-польських подружжів.

Вище вже згаданий дослідник "лемків як соціологічної групи" Райнфус займається щераз питанням етнографічного засягу Лемківщини на сході. Він обстоює свій вище наведений погляд щодо східної границі лемків і вчисляє місцевости лемківсько-бойківської перехідної полоси. З огляду на говірки зарахував проф. Зілинський⁶⁷⁾ до цієї перехідної полоси села Далійову, Шкляри, Королик Волоський, Дошно, Посаду Вижну і Вороблик Шляхоцький. Виводи Райнфуса виказують лишень його відхилення до погляду вище згаданого Добровольського, на думку якого⁶⁸⁾ — лемки повинні були повстати із змішання первісного польського населення із зайшлими пастухами, підчас коли бойки повинні були повстати із змішання українців з такими самими пастухами. Таке вияснення вийшло з польських тенденцій спольщити лемків.

Питанням лемківсько-бойківського розмежування займається також проф. д-р Здзіслав Стібер у статті про українські говори на захід від Опору "Гвари руске на захуд од Опору". Між іншим звертає він увагу на те, що мешканці Сянок при джерелах Сяну, хоч уживають бойківського говору, є називані лемками, тому що говорять слово "лем" (тільки, лиш, лишень). Тимто були труднощі при означенні лемківсько-бойківського говіркового розмежування.

Проф. д-р Богдан Заборський розглядає розміщення населення по мові і віроісповіданні в середній і східній частинах Карпатів, отже в областях з українським населенням. З політичних мотивів ділить Заборський українське греко-католицьке населення на українців, русинів і поляків, хоч назва "русин" є тотожна з назвою "українець". Польських греко-католицьких селян, яких подає Заборський за польською статистикою, в дійсності не було. Навіть ті греко-католицькі селяни, що серед польського римо-католицького населення над середнім Вислоком уживали польської розговірної мови, вважали себе за українців. Лишень серед польських державних урядовців можна було знайти спольщених греко-католицьких українців, що вважали себе поляками. Звичайно такі спольщені українці змінiali згодом своє греко-католицьке віроісповідання на римо-католицьке. В актах колишнього польського староства в Сяноці можна було знайти доказові матеріяли на те, як польські уряди перетворювали греко-католицьких українців у поляків: Якщо якийсь український селянин хотів купити поле або емігрувати за кордон, мусів він у своїм "особистім доводі" подати себе за поляка. Характеристичне є те, що польські переписи населення з 1921 і 1931 рр. подавали як "польські" села з цілком українським населенням, що задля своєї високої національної свідомости були "паціфіковані" польськими військовими відділами в 1930 р. Відповідно до таких польських тенденцій бачимо на карті Заборського означену як мішану лемківсько-польську волость між горішньою Вислокою та Ославою, підчас коли околиця Сянока є означена як волость з польською римо-католицькою більшістю. Таких фалшувань знаходиться у Заборського більше.

Такі самі тенденції помітні також у д-ра Людвіка Гродзіцького про структуру власності ґрунтів менших землевласників на частинах середніх і східних Карпатів, що входить у склад львівського і станіславівського воєвідств (Структура посядання ґрунтуф мнейшей власносьці на ченсьці сьродкових і всходніх Карпат, вхондзонцей в склад воев. львовського і станіславовського). Він старається доказати, що римо-католицькі верховинці та греко-католицька шляхта займаються більше рільництвом, підчас коли греко-католицькі селяни плекають радше худобу. В дійсності немає ніякої основної різниці поміж українськими верховинцями шляхоцького чи нешляхоцького походження з погляду на їх господарства. Польські римо-католицькі поселенці є, як це сам Гродзіцький подає, мало меншиною, що в наслідок парцеляції великої земельної власності дістали більше від українців засівної площі; але з того не можна нічого висновувати про їх частіші рільничі господарства.

На загал майже всі польські праці про лемків є з малим винятками тенденційні. Одним із тих винятків є реферат Райнфуса про лемків як соціологічну групу.

3. Лемки як соціологічна група

Вже український етнограф Володимир Гнатюк⁶⁹⁾ звернув увагу на словачення лемків ще в часі приналежности до Угорщини. У своїх виводах вказав він на спеціальну свідомість мовно зісловачених греко-католицьких лемків. Поміж "русняками" та "словаками" були заключувані подружжя; не було поміж ними ніякої національної ненависти. Хоч у говірці греко-католицьких "словаків" є багато словацьких мовних впливів, все таки вони заявляють, що вони говорять не "по-словацьки", тільки "по-словенськи". Такі самі докази щодо окремішности греко-католицьких словаків, як перехідного племені між українцями та словаками виказують Гуго Гассінгер⁷⁰⁾ і Оттон Альбрехт Ісберт.⁷¹⁾ Д-р Гассінгер підкреслює "різницю поміж західними словаками в області р. Ваг та східними в області р. Тиси, що виказують вже сильну домішку українських народних елементів і при тому більше східних форм культури". Карпато-українські говори, а головню лемківський, творять перехід із східно-словацької до української мови. Тому — як завважує Ісберт — затираються етнографічні українсько-словацькі межі; немає "виразної етнографічної границі, бо мирне проникання йде обосторонньо глибоко. Островами передістається українство аж до горішнього й долішнього Спижу."

Інакше простягалася лемківська границя з польського боку. Різниця між лемківським говором та польською мовою є більша ніж між лемківським та "словенським" перехідним говорами і словацькою мовою. Більша є національна ненависть лемків до поляків — "ляхів" — як вони звичайно називають своїх північно-західних сусідів. Мимо того старалися польські урядові чинники спольщити лемків. Для тієї цілі були створені "Комітет для лемківських справ" при краківському воєвідським уряді і "Підкомітет лемківських повітових старостів" під проводом ново-сандецького

старости. Щоб їм улекшити доступ до лемків, подбала "Комісія для наукових дослідів східних земель" у Варшаві про розвідку д-ра Романа Райнфуса про "Лемків як соціологічну групу". Один примірник цієї розвідки мав автор цих рядків змогу знайти серед залишок актів колишнього ново-сандецького староства разом із письмом "Бюра Організації для наукових дослідів східних земель" з підписами Станіслава Йосифа Папроцького і секретаря Володислава Фішера з датою 34 травня 1937 р. В цьому "довірочному" письмі було зазначено, що реферат Райнфуса оснований на теренових дослідах та на думку керівника лемківської групи при дослідях східних земель проф. Юрія Смоленського (Географічний Інститут у Кракові), під якого проводом Райнфус переводив свої досліді, не слід уважати за остаточні висліди цих дослідів, бо етнографічні досліді серед лемків мали продовжуватися.

Так здержливо прийнятий реферат Райнфуса займається тільки галицькими лемками. Райнфус подає, що раніше вважано за Лемківщину простір між Сяном та Щавницею, підчас коли новіші етнографічні і діалектологічні досліді визначували як східні межі Лемківщини гірський хребет Великий Діл і Буковицю. На початку моєї розвідки зіставив я думки різних дослідників, між ними також і Райнфуса в краківському часописі "Земля"; вони не згоджуються в цілості, але в загальному при обговорюванні лемківської проблеми не залежить від незначних межівних відхилень. Під етнографічним оглядом уважає Райнфус лемків за групу різну від українських сусідних верховинців у підкарпатських околицях. Він зазначає, що назва "лемки", як також від неї виведена назва клина між Польщею та Словаччиною на захід від українських бойків "Лемківщина" є відносно молоді; давніше називалися мешканці сьогочасної Лемківщини "руснаками" і так їх називало сусіднє польське і словацьке населення.

"Звідки прийшла назва "лемки"? Це питання ставить автор і сам відповідає так: "Очевидно, в цей спосіб не називали "руснаків" словаки, що самі вживають слова "лем", ні поляки, яким руська мова є взагалі так чужа, що вони не могли звертати уваги на такі або інші говіркові питоменности. Отже прізвище "лемки" могло повстати лишень десь на сході, де споріднені руснаки говорять такою говіркою, в якій не приходить слово "лем", що очевидно дивує слухачів."

Такий самий здогад висловив ще в половині минулого століття Вінкентій Поль у своєму нарисі "Оком на північні збіччя Карпатів",⁷²⁾ де він завважує: "Про це верховинське плем'я низького Бескиду знайшов я вже кілька завваг і здогадні етнографічні дослідні праці, в яких вони є названі або сяноцькими верховинцями, або також "лемками" від говореного ними прислівника "лем", якого значінню відповідає прислівник: "тільки"; як звичайно в таких дослідних працях є наведена особлива історія для лемків. Одначе слід мені тут завважити, що саме серед тих сяноцьких верховинців, або — як хто хоче назвати їх — лемків лежать три села коло Ослави, недалеко від себе віддалені; мешканці одного села говорять "лем", другого "нем", а третього "леж" (мабуть

Поля перекрутив "лиш"), отже відповідно до тих прислівників можна б звати їх "лемками", "немками" і "лежками"; потім слід би було видумати історію "немків" і "лежків".

З вище наведеного можна бачити, що вже в часах Поля якісь статті натякали про лемків. Отже насувається питання, чи назва "лемки" була видумана штучно, або чи це було місцеве прізвище кількох сіл уведене до літератури?

Відповідь на це питання можна знайти в одному з найстарших описів лемків; є ним цитована проф. Зілинським стаття А. І. Торонського "Русини-лемки" в "Зорі Галицькій" як альбом на 1860 год", присвяченій митрополитові Григорієві Яхимовичеві. В цій статті вияснює автор повстання назви "лемко" в такий спосіб:

"Прізвище лемків походить від слова "лем", яке вони вживають в значінні руського "лише" або польського "але". Слово "лем" є словацького походження і крім лемків не вживають його жодні русини. Це слово разило вухо інших русинів, які мусіли сміятися з нього, як вони висмівали дійсно лемків, і врешті тому, хто виговорював це слово, давали прізвище: "дивись ось лемко". Слово "лемко" означає русина, що не говорить чисто по-руськи. Поміж собою не називають себе русини-лемки ніколи лемками, тільки просто руснаками, і не всі з них знають те їхнє прізвище, яке є лишень уживане іншими русинами."

Зіставляючи вище наведене разом, можемо прийняти, що назва "лемки", вживана спершу властиво як прізвище, є народнього українського походження і повстала десь у межівній області бойківського і лемківського говорів.

Кілька інформацій для влєкшення розв'язки цього питання подав Райнфусові вище згаданий польський мовознавець Здзіслав Стібер. У 1935 р. досліджував Стібер говірки в східній межівній області лемків і там в окрузі Сянока в селах: Тісна, Довжиця, Лішня і Криве знайшов він місцеву назву "Лемки". З етнографічного становища належать ці села до бойківської групи; але в тамошній говірці помітив Стібер певні лемківські говіркові відтінки між ншим уживається досить часто слово "лем" в говірці сусідніх сіл, що лежать на північ від вище названих і ближче до Балигороду. На основі помічень Стібера пише Райнфус: "З цієї незначної місцевої назви, що відноситься до кількох "лемківщених" бойківських сіл викували автори статей присвячених сяноцьким верховинцям (гірнякам) термін, який згідно з дефініцією Торонського повинен "означати русина, що говорить не чисто по-руськи"; в наслідок того почато означати назвою "лемки" всіх західних "русаків", хоч вони різняться від тих "лемків" з бойківської межівної волості дуже під етнографічним і навіть діалектологічним оглядом. З вище наведеної завваги Поля слдує, що назва "лемки" появилася в літературі вже в першій половині попереднього століття". Спершу — на здогад Райнфуса — вживали її тільки ті автори, що писали по-руськи. В польській літературі з'являється ця назва — як це подає Райнфус — вперше у Поля (1851), пізніше у Йосифа Жулінського (1877). Але тоді ще не вживали загально назви "лем-

ки", бо в тому самому часі ділили проф. Йосиф Маєр і Ізидор Коперницький північно-карпатських українців на: гуцулів, бойків і гірняків Карпатів балтійського сточища". В 1878 р. ділили ті самі автори на основі поданих їм д-ром Едм. Країнським помічень населення Ліського повіту на "гірняків" (мешканців гір) і "рівняків" (мешканців рівнини). Вперше ужив Коперницький назви "лемки" в 1889 р., коли то він подав звідомлення про українських верховинців у Галичині в XIII-ому томі "Збірника відомостей до краєвої антропології", виданого Польською Академією Наук у Кракові.

На думку Райнфуса — з'явилися назви "лемко", "Лемківщина", "лемківська мова" для населення на захід від річки Ослави щойно значно пізніше, щойно перед першою світовою війною, коли під впливом суперечних політичних поглядів між українцями і русофілами ("старо-русинами") почав кристалізуватися лемківський сепаратизм. Додамо, що цей сепаратизм був підсичуваний саме русофілами, що почали видавати газету "Лемко" в Новому Санчі. Показове число цього "Лемка" розсилав своїм читачам московфільський новокурсницький тижневик у Львові "Голос Народу". Райнфус пише, що за поверсальської Польщі була назва "лемки" найбільше популярною в Ново-сандецькому та Горлицькому повітах і zarazом в середньо-лемківській області аж до гірського просяку Дуклі або річки Яселки. Чим далі на схід, тим рідша була лемківська самосвідомість; так наприклад при річці Ославі в Чапині, Куляшному й Суковатому заявляло населення, що назва "лемки" йому чужа й недавно накинена. В Кальниці Долишній стрінув Райнфус жінку-анальфabetку, якої чоловік був в Америці; вона була цілком нормально умово розвинена й знала добре всі місцеві відносини, але не цікавилася політичними справами; вона заявила, що досі про лемків вона нічого не чула. Вже в долині Ослави, наприклад у Куляшному відповіли селяни на питання: "Хто ви? Як називається?" подекуди "Бойки". Від річки Гочівка (села Гічва, Новосілки, Загочевя, Жерниця Нижня і Вижня та інші) починаючи, вживають тільки начальники громад, сільські солтиси і вчителі назви "лемки"; проте називається просте населення в засаді "бойками" та заявляло, що ця назва при них є стара. В селі Гільське (на південний схід від Творильна на Сяні) на питання: "Хто є лемки і де вони мешкають?" дістав Райнфус від двох селян цілком категоричну відповідь, що лемки живуть далеко на сході і носять червоні штани; з того можна заключати, що ці селянські інформатори утворювали лемків з гуцулами.

Райнфус стверджує, що назва "лемки", яку вживається в науковій літературі для означення етнографічної групи українських верховинців, що живуть на захід від Ослави, не має в мові самих лемків сталого і ясного поняття, тільки має радше політичний характер. Отже часто поняття "лемко" лучать з поняттям "старо-русин" і тому були випадки, що політично освідомлені мешканці села вважали себе частинно за лемків, частинно за українців; вони говорили, що раніше не було ні лемків, ні українців, тільки лишень "руснаки". Автор цих рядків мав змогу зустріти молодого

лемка з Гладишева, Горлицького повіту, що одружився з німкою, і саме ця німка протестувала, коли її чоловіка називали лемком; вона заявляла, що її чоловік не лемко, тільки українець. Сталося це без сумніву в наслідок того, що москвофільські діячі потрапили раніше від українських впливати на лемків. Райнфус пише, що в загальному potwierджують розпити старих людей думки Торонського, С. Удзели⁷³) та інших дослідників, що раніше одинока загальна назва сьогочасних лемків у Ново-сандецькому, Горлицькому, Ясельському і Коросненському повітах була "руснаки".

Але назва "руснаки" не відокремлює лемків від сусідніх їм українських племен бойків і долинян, тому що вона була виведена із старо-української національної назви "русини". Тимто Райнфус стверджує, що український нарід, який живе на захід від бойків і загально є називаний лемками, не має в дійсності жодної спеціальної національної назви, яка відділяла б його від інших українських етнографічних груп. Проте — на його думку — недостатка спеціальної національної назви для так званих "лемків" не рішає цілком щодо їхньої етнографічної особливості та їх власної самосвідомості. Цю думку висловив Райнфус, щоби задовольнити керманічів польської асиміляційної акції серед лемків. Він пише далі так: "Раніше, коли народня культура зберігалася ще в своїй цілій величині, вважали селяни на незначні марности в зміні ноші, як також на поступування і вимову певних слів або звуків; з тієї причини робили вони різницю між "своїми", тобто такими, що так само вбиралися і так само говорили, та "чужими", які дещо інакше вбирались і вживали в мові якісь чужі або невживані (нові) слова. "Чужих" називано звичайно якимось прізвисьцем."

Крім таких назв як "Королівщина" (королівські маєстности) в Сяницькому та "Біскупщина" (єпископські добра) в Ново-сандецькому повітах, що пригадують колишній стан влади, зберіглося багато назв і прізвиськ серед лемків. Ці назви і прізвиська означають малі місцеві групи. Райнфус згадує як такі прізвиська "венгрини" або "венгринці", як називали мешканців сіл Лелюхів і Дубне в Ново-сандецькому повіті при словацькій границі їхні сусіди із сіл Войкова, Поворозник і інших. Це прізвиське, виведене з національної мадярської назви "венгри" (полонізм), було вживане в тієї причини, що мешканці Лелюхова і Дубного були подібні ношею і говіркою до українців у Словаччині, що до 1918 р. належали до Угорщини. Лемків в Ясельському повіті називали їхні земляки із західної частини Горлицького і Ново-сандецького повітів або "армилками", або "шкріпками", або "торокарами", тому що вони носили на рукавах і ковнірах їх довгих плащів "чугів" три білі смуги, звані "армилками" або "шкріпками", а до того частіше з френзлями "тороками". Так звані "торокарі" називали своїх сусідів у східній частині Горлицького повіту і ще дещо далі на схід "свіцаками", тому що останні обшивали ковніри своїх плащів френзлями подібними до свічок. В межівній полосі поміж "торокарами" та "свіцаками" в околиці Боднарки, Розділля і Фолюша на південний захід від Ясла жили "цицаки" або "пупкарі", що пришивали до ковніврів своїх плащів замість френзлів білий вовня-

ний шнурок з малими вузлами "цицками" або "пупками". Мешканців Липни, Радоцини, Незнайової і кількох інших сіл на півдні Горлицького і Ясельського повітів називали їхні сусіди "цибушарами" або "цибухами", тому що останні за пазухою своїх сорочок носили люльки (цибухи). "Цибушарів" уважали їхні сусіди за умовообмежених і затурканих, висміювали їх та оповідали про них багато сміховинок. Мешканці східньої частини Горлицького повіту називали своїх земляків з Тилича і Криниці "ванями", тому що останні називали навіть дорослих і старих людей здрібнілими іменами: наприклад, замість "Іван" кликали вони старого селянина "Ваньс". До мешканців Бортного, Пантни і Гладешева прикладали їхні сусіди прізвище "барани" або "барни". Раніше лемків з граничної полоси на півдні повітів Ясло, Коросно і Сянок називали їхні земляки на ярмарках у Бардієві та інших містах словацької Лемківщини "крайняками".

Фальковський і Шашницький згадують у своїй праці про лемківсько-бойківське пограниччя, цитований вище, що селян із Репеді називано "канями" або "сирянами", із Щавного "кобилянками" та з Прелуків "ятінками"; останнє прізвище походило від того, що прелучани говорили "я ті" замість "я тобі". Мешканців Туринського називали їхні сусіди "цідильниками"; але в тамошній місцевій говірці не називалося цідилом начиння для проціджування молока, щоби воно було чисте, тільки цідилом називали жебрачий мішок. Селян із Душатино називали "нанашками", тому що вони кликалися поміж собою "нанашку".

Вище наведені прізвища поодиноких лемківських місцевих груп вказують частинно на говірок: (вані, ятінки), частинно на ношеві питоменности (торокарі, свіцаки, пупкарі, цицаки, цідильники, цибушарі); прізвище "венгринці" містить у собі і говіркові і ношеві питоменности.

Округи поширення поодиноких груп не були все цілком виразні. Іноді вони затирилися в наслідок зникнення ранішої народньої культури; в деяких межових полосах вони зникали одні в других. Ті "торокарі", що жили в південній Біскупщині, були називані також "ванями".

Райнфус устійнює, що в останніх роках значіння малих місцевих груп було незначне. Винятково можна було знайти іноді сліди первісного групового відокремлення, що виявлялося в обосторонній відразі, насмішках і зневагах. Мешканці Бортного в Горлицькому повіті не вступали в подружжі зв'язки з так званими "цибухами", тому що останніх уважали за "бортаків" (нерозумних).

Райнфус досліджував також, що лемки мають почуття своєї племінної окремішности. Але з огляду на недостачу їх власної племінної назви і взаємних зв'язків поміж ними не міг він цього докладно устійнити.

З вище наведених групових назв є деякі традиційними. Але племінна назва "лемко" є нова і не має ніякої традиції серед народу; вона є більше політична як етнографічна. На питання: "Хто ви? Як ви себе називаєте?" відповідала більшість лемківських селян: "руснаки". Але це означення не починається до того, щоби

висвітлити питання розміру лемків як етнографічної групи. Треба з лемківським селянином — як пише Райнфус — вести довшу розмову, питатися його про ношу, говірку, звичаї і т. п., і щойно в цей спосіб можна спрямувати його на відповідні щодо області розширення його племінної групи як культурної цілості. На мою думку це є доказом, що лемківські селяни знають тільки свою національну окремішність, а не відокремлену від неї лемківську племінну групу, при чому називають вони себе або "руснаками", або рисинами, або українцями. В кожному випадку трималися лемки руської (української) народности та ніяк не бажали бути "лемківським народом", який їм старалися безуспішно накинати польські уряди. Щодо інших вияснень слід замітити, що лемко відповідав польському "панові" відповідно до його бажань.

Які отже відомости одержав Райнфус від своїх лемківських інформаторів? Він подає, що з одержаних ним відповідей виявляються в загальних нарисах три поняття: 1. "наші"; 2. "чужі"; 3. "цілком чужі". Поняття "наших" охоплює групу найблизчих сіл, зв'язаних із собою абсолютною культурною одністю. Серед "чужих" розрізняє лемко — так як подає Райнфус — два відтинки: в одному випадку вважає лемко за чужих членів сусідньої місцевої групи, які різняться від нього тільки в незначних питоменностях; в другому випадку є різниці більші і лемко говорить, що в якійсь околиці живе вже "цілком інший нарід". Але Райнфус не наводить жодних прикладів для ближчого вияснення поняття якогось "цілком іншого народу"; тому на основі його висновків не можна пізнати, під яким оглядом говорить якийсь лемко про якийсь "цілком інший нарід", або в яких околицях цей здогадний "цілком інший нарід" живе. Врешті признається Райнфус, що дуже часто були інформації якогось ним до розмови наклоненого лемка майже безвартісні. Очевидно, лемко оповідав про питоменности своєї племінної групи дуже часто те, що Райнфус йому підсував. (До того лемко не вірив нікому чужому, зокрема полякам).

Райнфус приймає погляд Йосифа Обремського,⁷⁴⁾ що прикмети якоїсь етнічної групи лишень тоді виявляються, коли дві різні групи стикаються безпосередно. Ті лемки, що до 1947 р. не мандрували, не мали можливости стикатися з іншими українськими етнічними групами. Лемківська селянська спільнота знала звичайно тільки найближчі сусідні села і місцевости, що лежали вздовж доріг, які вели до ярмаркових міст.

В часі своїх дослідних прогульок зустрічав Райнфус старих лемківських селян, що знали лишень з оповідання сусідні села, які лежали з другого боку гори і ліса. Відомий світ селянина в західній Лемківщині охоплював міста Новий Санч, Грибів, Горлиці, Стару Любовню і Бардіїв. Мало мешканців середньої Лемківщини знали Грибів, але більшість знала Горлиці. Змийгород і Бардіїв. Східні лемки ходили до Сянока, Буківська і Яслиськ, деякі також до Балигороду і Красноброду на південному склоні Карпатів. З вище наведеного слідує, що лемко з Ново-сандецького повіту міг стрінути свого земляка з Горлицького повіту на ярмарку в Грибові, але до 1947 р. не мав жодного зв'язку з лемком з

Коросненського або Сяніцького повіту, якщо не виїхав до Америки. Серед таких умовин преставлялося питання області розширення "лемківської групи" досить неясно. Дуже часто, передусім у середній Лемківщині, було населення, що запитане про границі його групи, подавало як межівну полосу Лемківщини ті місцевості, що лежали на периферіях йому особисто відомого простору. В цей спосіб можна пояснити рухомість лемківської східної границі; її пересувалося все далі в напрямі річки Ослави в часі зближення в цьому напрямі дослідника. В 1934 р. вказували мешканці сіл Крива в Горлицькому і Крамна в Ясельському повітах (недалеко джерел Ропи і Вислоки) д-рові Лещицькому, що досліджував Лемківщину, на село Барвінок як на лемківську східну границю; це село лежало в Короснянському повіті на південь від Дуклі. Але в селах Зиндранова і Яслиска, на схід від Барзінку, заявляли мешканці, що "цілком інші" люди живуть щойно у Вислоку при джерелах річки тієї самої назви. Зновуж мешканці Вислока подавали Команьчу як східне межівне село. В Команчі сказали йому, що слід ще прилучити до Лемківщини всю долину Ослави, тому що щойно в околиці Балигорода починалася Бойківщина.

Згідно з дослідями Райнфуса визначувано східну лемківську границю через гірський хребет Великий Діл, що творить вододіл поміж Ославою та Гочівкою. Населення по той і цей боки цієї гори різнилося між собою під етнографічним оглядом, а саме народньою ношею, говіркою, а навіть частинно будівельним мистецтвом. При кожній нагоді підкреслювали обі сусідні групи їхні різниці і взаїмну нехоть. Бойки називали лемків в діліні Ослави "заділянами", тобто такі, що мешкають за (Великим) Ділом і сміялися з їх фарбованої ноші (заділяни вбираються як цигани); зате називали лемки бойків "люхами" і ганили низький культурний рівень їхніх сусідів.

За лемківську північну границю вважає Райнфус цілком правильно українсько-польську мовну межу. Але на заході не вважає він українців у чотирьох селах на захід від Попраду (Шляхтова, Явірки, Чорна Вода і Біла Вода) за лемківські групи. Правда, це українське населення було ближче до спиських лемків ніж до галицьких, від яких було відмежоване гірськими хребтами; але воно, подібно як і спиські українці, творило відтінки лемківської групи.

До 1919 р. були українці чотирьох вище названих сіл у постійних і тісних зв'язках з їхніми земляками в Спижу. З галицькими лемками зустрічалися вони тільки принагідно в ярмаркових містах; з ними не мали вони також подружних зв'язків. З того висновує Райнфус, що тяжко устійнити їх почуття приналежності до лемків. Тамошні селяни йому мали говорити, що їм легше розуміти поляка, ніж українців, що приходять зі сходу. Але з оповідання бувшого директора українсько перемиської гімназії Степана Шаха, що був у Шляхтовій, знаємо що інше; тамошні русини дуже раділи, коли бачили "пана", що говорив по-руськи. Мешканці Явірок говорили своєю "явірською" говіркою, але були свідомі, що їхня говірка не є чистою українською мовою. Проте думка Райн-

фуса, що в них була слаба свідомість приналежності до більшої етнографічної чи мовної групи, є хибна. Українське населення в українсько-польській граничній полосі є свідоме того, що його говірки не є чистою українською мовою і мають домішки з польською, але воно є свідоме своєї приналежності до українського (руського) народу. В області ріки Долішнього Вислока вживало греко-католицьке населення навіть розмовірної польської мови, проте воно називало себе українцями або русинами.

В найближчих лемківських селах правобіч Попраду мав сам Райнфус нагоду пізнати свідомість національної єдності тамошнього населення з мешканцями чотирох вище названих західньо-лемківських сіл лівобіч Попраду коло Щавниці. На його питання в селах Зубрик, Милик, Вірхомля і інших, чи мешканці Шляхтови належать до "їхніх" чи до "чужих", одержував він усе ту саму відповідь: "До наших, бо вони мають ту саму віру і ту саму мову". Але ті лемки, що мешкали правобіч Попраду, подавали в розмові з Райнфусом низку важливих різниць між ними та їхніми земляками з околиці Щавниці. Рішуче заперечували вони приналежність "венгринів" з Лелюхова і Дубного до лемківської групи, хоч різниці поміж ними і тими були менші ніж різниці між ними та мешканцями Шляхтови. Райнфус вяснює це явище як наслідок рідких зв'язків поміж українцями правобіч і лівобіч Попраду. Правобічні лемки не мали для своїх лівобічних земляків жодних спеціальних прізвищ. З того висновує він цілком правильно, що на периферіях української національної території розглядається питання "свій" чи "чужий" серед тутешнього населення тільки з національного становища (мова, віра), а не з огляду на подібність етнографічних прикмет (ноша, говірка, звичаї).

Деякі лемки займалися різним мандрівним промислом: дротярі з Білої Води і Явірок, ложкарі з Новиці, смолярі з Лося, дьохтярі з Білянки і продавці овець з Рихвалду. Ложкарі і смолярі ходили зі своїми товарами — як подає Райнфус — на північ і захід, підчас коли до лемківських Сяніцького, Ясельського і Горлицького повітів приходили бідні польські смолярі (мазарі) з Кольбушови. Деякі продавці мазі з Лося вели свою розпродаж перед другою світовою війною у Варшаві, Кракові і Люблині. Дротярі із західніх лемківських межівних сіл заходили аж до українських округів Східньої Галичини. Інформації про розтяглість Лемківщини на сході подавали Райнфусові дьохтярі і продавці овець. Дьохтю вживали лемки і гуралі як лікарства. Тому зустрічав Райнфус дьохтярів і в Сяніцькому повіті і в гуральських селах на Підгаллі. З їхніх оповідань довідався він, що вони дійшли аж до околиць Балигороду і Ліська. Запитаний Райнфусом дьохтяр, як далеко сягає Лемківщина на сході, не міг спершу відповісти. На помічне питання Райнфуса: "Як далеко живуть руснаки, що так само як ви говорять і вбираються?" вказав він на околицю Балигороду, де — на його думку — вже "інші люди" живуть. Старі продавці овець із Рихвалду, що довго ходили щороку весною на ярмарки до Лютовиськ, Турки, Сколя і інших бойківських міст, уважали Тиляву і Яслиська за лемківські східні межівні місцево-

сти. На їхню думку — на схід від згаданих сіл живуть вже інші люди, "яких колись називали бойками: але тепер лемками; чим далі на схід, тим більші є різниці поміж лемками та бойками. Але найбільші різниці ставали помітні щойно за Ославою, головню раніше, коли ще всі вбиралися по старомодньому."

На основі вище наведених інформацій приймає Райнфус дві східні границі Лемківщини: одну простягає він через гірські хребти Великий Діл і Буковицю; друга тягнулася на північ від Дуклянського просмику в околиці Барвінка, Тиляви і Яслиськ. Останню не вважає Райнфус за дійсну границю лемківської групи, тільки за межівну лінію послідовно застосованого сталого лемківського говіркового акценту, як також за граничну лінію певних відмінних народів лемківської народньої ноші. Не зважаючи на ці різниці, включає Райнфус населення на схід від Яслиськ до лемківської групи, тому що вони самі уважали себе приналежними до цієї групи. Своїх східних сусідів над притоками Сяну, Гочівкою і Солинкою називали вони прізвищем "люхи".

Щодо національної свідомості стверджує Райнфус правильно, що кожний дорослий лемко вичуває свою національну приналежність з цілком виразною докладністю. В попередньому столітті зблизили греко-католицькі парохі лемків до русофільства. В часі першої світової війни були лемки — на думку Райнфуса — без виїнятків (правильніше: з малими виїнятками) москвофілами; як підсуває Райнфус — по думці лемків були прикарпатські русини частиною великого "руського" (російського) народу, що простягався від Татрів по Ураль. В дійсності, галицькі, а серед них і лемківські москвофіли говорили про одність "руського" народу від Балтійського моря і Татрів по Камчатку і Великий (Тихий) океан. Після першої світової війни зміцнили молодші греко-католицькі парохі, поміж якими деякі були в часі українсько-польської війни в 1918-19 рр. українськими старшинами, українську національну свідомість серед лемків. Їхнім змаганням протиставилися спершу старі лемківські селяни, що були консервативними прихильниками старих національних "Русь", "русини", "руснаки", "руський". Тому не хотіли вони нічого чути про нову національну і красву назви "українець" і "Україна" та вірили далі у свою національну єдність із "руськими" (москалями), тому що "руський" так як "руснак" виведений від "Русь". Але згодом почала лемківська молодь схилитися до української національної ідеї, освяченої свіжою боротьбою за волю народу проти від давна зненавиджених лемками поляків-ляхів. Завдяки життєвій силі молодих лемків збільшались українські впливи в Лемківщині з дня на день.

Райнфус не переводив дослідів щодо кількості українців і москвофілів у Лемківщині. Він пише тільки загально, що в часі його дослідів переважали москвофільські погляди ще в західній і середній Лемківщині; але і там були села, в яких більшість населення називала себе українцями.

Відношення лемків до поляків було неприхильне без огляду на їх українську чи москвофільську орієнтацію. Різниця між українцями та москвофілами під цим оглядом лежала в тому, що украї-

їнці виявляли більше явно свою нехоть до поляків, підчас коли москвофіли ховали свої почування частіше під заявами нещирої державної льюальности.

Свої висновки зоставляє Райнфус у трьох точках:

1. Назва "лемки" походить від народу; спершу означала вона кілька сіл, що лежали в бойківській західній граничній полосі; пізніше поширилася вона на цілу карпатську область на захід від Сяну заселену русинами (українцями). В тутешній народній мові не означає ця назва жодної національної групи з цілком докладно означеними етнографічними прикметами, тільки має вона радше політичне значіння.

2. Українські верховинці, що сусідують на сході з бойками, не мають жодної національної назви; мимо того вони творять окрему групу. До цієї групи почуваються приналежними всі русини (українці) між Попрадом та гірськими хребтами Буковиці і Великий Діл, за винятком незначної групи "венгиринів" на південь від Мишини. Але твердження Райнфуса, що лемки не мають жодної національної назви, суперечить дійсності та його вище наведеним натякам про те, що лемки називали себе руснаками, русинами і українцями; також уважали вони за своїх мешканців чотирох українських сіл за Попрадом.

3. Під національним оглядом вважають себе лемки або за русинів, що в своїй самосвідомості є частиною "русского" (російського) народу, або за українців, що підкреслюють свою повну відокремленість від усього російського (московського).

4. Польські асиміляційні змагання серед лемків

Польонізаційні діяння польських чинників на українську західну граничну полосу, та між тим і на Лемківщину, сягають часів Болеслава Хороброго, коли то він почав польонізувати і латинчити населення вислян над горішньою Вислою. Коли в половині XIV ст. заняв Казимир Великий Галичину, залишки колишнього вислянського і хорватського населення східного греко-славянського обряду в Люблинщині і Карпатах об'єдналися з одновірними русинами в Галичині і Холмщині. Казимир насаджував у Галичині німецьких колоністів, що згодом польщилися. Завдяки спольщенню німецьких колоністів в області долішнього Вислока зблизилася польська етнографічна границя в XVII ст. до середнього Сяну.⁷⁵⁾ Але в Карпатах залишився майже ненарушеним український лемківський клин аж до нашого століття. Це не подобалося полякам, коли настала поверсальська Польща головню тому, що по польським політичним і економічним плянам мала Лемківщина творити підставу в Карпатах для плянованої поляками Центральної Промислової Округи.⁷⁶⁾

Плянове діяння поляків у напрямі винародовлення лемків почалося в 1933 р. На основі теки поміж актами ново-сандецького староства "Справи відносно Лемківщини" можна вважати ново-сандецького повітового старосту д-ра Мацея Лаха⁷⁷⁾ за керівника цієї акції. Згадана тека обіймала такі акти: 1. Листування відно-

сно конференцій і протоколи воєвідського комітету для справ Лемківщини та "підкомітету для лемківських проблем". 2. Протоколи засідань вище згаданого воєвідського комітету. 3. Протоколи вище названого підкомітету. 4. Пресові звіти. 5. Документи щодо діяльності москво- і польоно-фільської лемківської партії "Лемко-Союз". 6. Монографія Лемківщини. 7. Документи щодо так званої "Греко-католицької Апостольської Адміністрації Лемківщини". 8. Економічні справи Лемківщини. 9. Справи доріг у Лемківщині. 10. Церковні справи, головню щодо римо-католицького костела. 11. Освітні справи. 12. Різне. На основі цих матеріалів, дуже цінних для дослідів лемківського політичного, економічного і культурного життя в 1933-39 рр. можна висвітлити польські змагання до винародовлення лемків.

Перша конференція щодо лемківського питання відбулася дня 31 травня 1933 р. в приміщенні ново-сандецького староства. Приявними були повітові старости, шкільні інспектори та інструктори із західньої Лемківщини, що належала до краківського воєвідства. Засідання отворив делегат воєвідського уряду радник інж. Йосиф Гіршберг, а проводив ним Лах. Останній та інші старости доповідали про організаційний стан лемків. З їхніх доповідей виходило, що лемки на 95% були льояльні і прихильні польській державі і народові. Лемки вважали себе ніби за відокремлену частину русинів. Лишень українські народні діячі, головню греко-католицькі парохі і народні вчителі впоювали в них українську національну свідомість. Лемківська політична організація "Лемко-Союз" була під впливом частинно галицької москвофільської партії "Руска Селянска Організація", частинно більше польонофільської ніж москвофільської партії "Руска Аграрна Організація". В дійсності тільки керманічі "Лемко-Союзу" були польонофілами: маси лемківського селянства були настроєні проти поляків.

Мовбито в імени лемків висловив Лах такі бажання: 1. введення лемківського говору до шкіл для навчання, 2. оснований лемківських освітніх і спортових товариств з власними керівними органами, незалежними ні від українських ні від москвофільських львівських централей, 3. видавання часопису в лемківському говорі і тимчасом хвилеве заперенумерування часопису "Лемко" з Клівленду, Огайо, ЗДА, 4. оснований лемківських читалень і знесення досі існуючих українських читалень Товариства "Прогресу" та москвофільських "Общества ім. М. Качковського" в Лемківщині, 5. Затруднення лемківських учителів у народних школах замість українців, та 6. під церковним оглядом унезалеження лемків від юрисдикції греко-католицького єпископа в Перемишлі.

Михайло Качковський (1802-1872), син греко-католицького пароха в Дубні коло Лежайська і судовий радник у Самборі, був від половини ХІХ ст. меценатом галицької так української народовецької, як і москвофільської літератури. Він ненавидів поляків, але попри те вважав, що хіба треба бути ворогом власного народу, щоби стреміти до Росії, де наш нарід був у неволі. Задля популярности його імени і записаних ним на розвиток галицької літе-

ратури фондів назвав москвофільський діяч свящ. Іван Наумович, основане після смерті Качковського в 1873 р. "Общество", конкуренційне до основаної в 1868 р. "Просвіти".

На основі доносів і заяв членів "Р.С.О." (Руско-ї Селянско-ї Організації) та "Лемко-Союз-у" і довірочного листування між польськими державними представниками та керманичами Лемко-Союза — адвокатом д-ром Орестом Гнатишаком і вчителем Методієм Трохановським, — що були серед документів ново-сандецького горлицького і сяноцького староств, можна представити справжні бажання лемківських москвофілів. Вони згоджувалися з польськими щодо усунення українських національних впливів з Лемківщини. Але замість української національної свідомости сподівалися москвофіли продовжувати впоювання в лемків, що існує один "руський" народ від Татрів по Тихий Океан, підчас коли поляки мали свої пляни спольщення лемків. З пізніших заяв лемківських москвофілів проти заступлення лемківського говору польською мовою в народних школах можна (вносити) висновувати, що вони завелися в своїх надіях з 1933 р. Вони не знали цілком про те, що їх польський меценат Лах хотів уже на конференції 31 травня 1933 р. знести не лишень українські кооперативи, товариства, читальні і спортові організації, але також і москвофільські, при тому гейби в їх імени. Щодо лемківської преси читаємо у звіті із засідання: "Щодо питання видавання часопису в Лемківщині завважує конференція, що глибоко відчувається недостачу часопису в лемківському говорі. З огляду на брак фондів є тепер незвичайно тяжко видавати тижневик або двотижневик у лемківському говорі. З тієї причини вважає конференція за вказаний дозвіл на поштовий дебіт часопису "Лемко", що появляється в Клівленді в Зєдинених Державах Америки, коли його редакція зложить відповідну заяву. Цей часопис є писаний лемківським говором і б'є українців."

Протиукраїнський напрям цієї газети, що появлялася в січні і лютому 1928 р. в Нью Йорку, потім у Філадельфії, в 1930-1935 рр. в Клівленді та врешті від початку 1936 р. знов у Нью Йорку, спонукав спершу ново-сандецького старосту замкнути одно око при перегляді советофільських і комуністичних статей. Але згодом прийшов він до притомности так, що американський "Лемко" ніколи не дістає вільного поштового дебіту в поверсальській Польщі. Від його появи в 1928 р. посилали його американські лемки в ковертах своїм замлякам у Лемківщині. Такі посилки часто були конфісковані поліцейськими, як це виникає з актів. Погляди американського "Лемка" поборювано спеціально в українській пресі. Щоб українську національну свідомість легше впоїти в лемків, почав заходом Комісії Допомоги Зах. Земель у Львові появлятися від початку 1934 р. український двотижневик "Наш Лемко", частинно лемківським говором за редакцією молодих лемків: Юліана Тарновича, Петра Смереканича та Михайла Дудри. Цей часопис протиставився не тільки поширенню совето-москвофільства і комунізму, але також винародовленню лемків на польську користь. Тому поява цього часопису загрожувала польським асиміляційним

плянам. Це спонукало польські уряди, а головню референта від лемківських справ Лаха, що негайно подбав про польський часопис у лемківському говорі. Від лютого 1934 р. почав появлятися в Криниці часопис "Лемко" за редакцією москвофільського вчителя Методія Трохановського, спершу як двотижневик, а від червня 1934 р. як тижневик, субвенціонований польськими урядовими чинниками.

Криницький "Лемко" був від початків своєї появи аж до її кінця економічно нерентовним підприємством. Уже в першому півріччі свого існування проковтнув "Лемко" 3600 злотих чистої польської державної субвенції. Крім того висилано цю репильку безплатно на адреси різних лемків; громадські уряди були зобов'язані її передплачувати; Трохановський не потребував журитися грішми, бо це був ресорт ново-сандецького повітового старости, якого лист до шефа краківського воєвідства виділу публичної безпеки з дня 12 липня 1934 р. виведнав негайну дальшу субвенцію для "Лемка" у висоті 800 злотих. Крім того шеф цього уряду мігр. Малашинський взяв на цей уряд справу змісту і коштів видання (3000 злотих) лемківського календаря на 1935 рік.

Із звіту Трохановського з 15 грудня 1934 р. довідуємося, що "Лемко" був спершу друкований в 5000 примірниках, але згодом у наслідок численних зворотів був наклад знижений до 2700 примірників. Видавничі кошти в другій половині 1934 р. проковтнули 5500 злотих, підчас коли з річної передплати прийшло тільки 519 злотих і 20 грошів. У першому півріччі 1935 виносили видавничі кошти 5551 злотий, в другому — 5850.75 злотих, зате приплив з передплати виносив тільки 256 злотих продовж цілого року. Видавничі кошти календарів на рр. 1935 і 1936 виносили 8029 злотих. Субвенції для календаря були: 1500 злотих з краківського воєвідського уряду, 1498 злотих з військового міністерства, по 200 злотих з сяноцького і ново-сандецького повітових виділів, по 150 злотих з ясельського і горлицького повітових виділів, та по 100 злотих з коросненського і лиського повітових виділів. Про зміст лемківського календаря рішала не редакція "Лемка", тільки ново-сандецький староста, краківський воєвідський уряд, військове міністерство та бюро для народностевої політики при президії ради міністрів. Видавничі кошти календаря на 1937 р. виносили 3.755.03 злотих, на 1938 рік — 3.507.31 злотий. Заряд краківського соціально-політичного воєвідського виділу (раніша назва для публичної безпеки) просив військове міністерство про субвенцію з 3.000 злотих, але одержав лишень 1.600 злотих. У наслідок частих дефіцитів, як також супроти сумнівного впливу на лемків постановили польські державні меценати припинити видавання "Лемка". Сталося це з початком травня 1939 р. Крім того не відповідав зміст часопису все польським асиміляційним тенденціям, хоч Трохановський був цілком потульним своїм хлібодавцям; проте часом умістив він у своїй репильці назву "Галицка Русь", що — по його думці — обхоплювала і Лемківщину. Також пригадка терпінь москвофілів запідозрених австрійсько-польськими галицькими урядами в початках першої світової війни не подобалася полякам, бо

й поляки були тоді донощиками на русинів як на москвофілів, а крім того під польською окупацією було лемківським селянам ще гірше.

Автім уважали польські державні уряди в 1939 р. за відповідне цілком явно перевести польщення лемків. Новий (від жовтня 1938 р.) ново-сандецький староста мгр. Кароль Адамський мав намір видавати "Лемка" в польській мові. Але краківський воєвідський уряд був іншої думки. В своєму листі з 18 березня 1939 р. писав він між іншим: "Дальше видавання листка "Лемко", тільки в зміненій формі, було б недоцільне, тому що ця газета, подібно як дотеперішній "Лемко" в лемківському говорі, була б непопулярна." Згідно з рішенням краківського воєвідського уряду з 28 квітня 1939 р. повинен був появлятися лемківський додаток до польського часопису "Глос Подгалья". Але цей плян не здійснився аж до другої світової війни.

Але в міжчасі вдалося польському урядові виеднати в римського Папи вилучення лемків з-під юрисдикції греко-католицького Єпископа в Перемишлі. Причинилися до того москвофільські діячі, що з одного боку пропагували серед лемків православіє як правдиву і первісну руську віру, а з другого боку робили заходи в польських урядових кругах і папського нунція у Варшаві, щоб оснувати окреме лемківське єпископство. Особливо від 1932 р. поширювалося православіє з деякими успіхами в Лемківщині так, що синод православних єпископів у Польщі домагався від польського уряду побільшення православних етатових парохій в цій області. Про це довірочно повідомляв краківський воєвідський уряд ново-сандецького старосту 6 травня 1932 р. Попри те користаючи з побуту папського нунція Мармаджі в лемківській купелевій місцевості Криниці в серпні 1933 р. вручила делегація лемківських москвофілів йому прохання, в якому мовбило лемківське населення заявляло, що воно не хоче признавати за свого зверхника перемиського Єпископа Йосафата Коциловського, тому що він — як це подавав поліційний звіт з 7 серпня 1933 р. ново-сандецькому старості — розбиває греко-католицьке віроісповідання і змагає до православія; цим його змаганням протиставитьсѣ тутешнє населення і просить нунція оснувати окреме лемківське єпископство з осідком у купелевій місцевості Криниця." Цей поліційний звіт є недокладний, тому що лемківські москвофіли не закидали греко-католицькому перемиському єпископові жодної прихильности до православія, тільки надавання лемківських парохій таким парохам, що впоювали в тутешнє населення українську національну свідомість. На думку москвофілів — саме ця діяльність парохів для українства спричинила серед лемків їм відступлення від греко-католицької церкви і приєднання до православія. В дійсності поширювалося православіє по більшій часті в тих парохіях, в яких діяли греко-католицькі парохі з москвофільськими поглядами. Ново-сандецький староста сприяв москвофільським заходам у справі оснування окремого лемківського єпископства або вікаріату і в своєму "тайному" листі з 20 жовтня 1933 р. до краківського воє-

води писав, що таке відокремлення лемків від перемиського єпископства буде корисне для спольщення лемків.

І справді відокремлення лемків від духовних впливів галицької греко-католицької Єпархії, що йшла по лінії українських національних змагань, було корисне для польщення лемків. Тому діяла також польська дипломатія у Ватикані в цьому напрямі. В наслідок того видала римська Конгрегація для Східної Церкви дня 10 лютого 1934 р. декрет про відокремлення так званої "Апостольської Адміністрації Лемківщини". Спеціальна конвенція поміж Ватиканом та Польщею, важлива до 1944 р., означувала як область цієї адміністрації дев'ять південно-західних деканатів Перемиського Єпископства: Сянік, Буківсько, Романів, Динів, Коросно, Дукля, Горлиці, Грибів і Мушина з 121 парохіями. Єпископська юрисдикція в цій області не повинна належати до Перемиського Єпископа, тільки "апостольському адміністраторові" з "юрисдикцією квазі єпископаліс", номінованому Папою в порозумінні з польським урядом. Його і трьох членів його каптули повинна сплачувати польська державна скарбниця.

Вище згаданий декрет римської конгрегації визначив спершу на "апостольського адміністратора" Лемківщини о. д-ра Ніколая Нагоряньського, військового капеляна для греко-католицьких воєнків у польській армії. Але Нагоряньський, хоч був русофілом і в польській військовій службі, не хотів прийняти цього становища. Майже пройшов один рік до часу, коли римська східна конгрегація визначила іншого "апостольського адміністратора" в особі лемка о. д-ра Василя Масцюха.⁷⁸⁾ На його осідок було призначено купелеве містечко Романів - Живець.

Дотогочасний сільський парох у повіті Рудки о. Масцюх прийняв надане йому достоїнство. Але вже в початках 1936 р. (22 січня) був з нього невдоволений ново-сандецький староста Лах, що писав до шефа краківського соціально-політичного воєвідського відділу мгр-а Андрея Волянецького таке: "Номінація священика д-ра Василя Масцюха не принесла жодних бажаних наслідків; навпаки викликала вона саме негативні висліди. Свящ. д-р Масцюх завів усі сподівання і його апостольська місія виявилася в ігнорація і пародії. Особисті похибки свящ. д-ра Масцюха стали нині в цілій Лемківщині приповідками і наслідки його необрахованого діяння приносять шкоду церкві, державі і населенню, яке довірено його опіці. Кожний крок свящ. д-ра Масцюха є обрахований на матеріальну користь; усе те, що цей чоловік думає, говорить і діє, виходить з точки зору його грошового зиску."

На загал діяв Масцюх відповідно до вказівок польських урядів. На домагання ново-торзького повітового старости переніс він пароху Баниці к. Грибова, о. Григорія Новосада на іншу нужденнішу парохію.⁷⁹⁾ Але протиставився він всемогучому покровителю польської акції в Лемківщині Лахові щодо перенесення пароху Злоцького о. Івана Качмара, що заслужився дуже в освідомлюванні лемків в українському національному дусі. Це відношення Масцюха до Качмара викликало розчарування ним не тільки в польських урядах, але також серед москвофілів. На тому полягала

без сумніву також головна причина для вище наведеного обвинувачення "апостольського адміністратора" ново-сандецьким старо-стою.

Скоро після цього осуду помер о. Масцюх загадковою смертю. Москвофільські і zarazом польонофільські лідери "Лемко-Союзу" звернулися до польського примаса кардинала Гльонда з проханням, щоби жодного українця не визначено його наслідником. Також ново-сандецький староста Лах писав до шефа краківського соціально-політичного воєвідського уряду (15 квітня 1936) і до воєводи (19 травня 1936) та видвигнув своє застереження проти номінації професора станиславівської греко-католицької духовної семінарії о. д-ра Якова Медвецького, якого він уважав за українця. В дійсності був Медвецький русофілом і навіть польонофілом. Наприкінці 1936 р. призначено його за "апостольського адміністратора" завдяки його політичним поглядам і скоро навіть Лах був дуже вдоволений його діяльністю. В своєму "тайному" листі до краківського воєводи з 14 листопада 1937 р. пропонував ново-сандецький староста, щоби польський уряд робив заходи в Папи в справі єпископського достоїнства для Медвецького. Соціально-політичний заряд (тобто для публичної безпеки) краківського воєвідського уряду приділив тайного поліциста "апостольському адміністраторові" для його охорони перед згодним атентатом з боку українських націоналістів.

Проте не зважаючи на різні шикани польських урядів і цілковитої їм потульності "апостольського адміністратора" зберегла греко-католицька церква на Лемківщині всі свої українські прикмети. Поляки могли жити надією, що матимуть у майбутньому сприятливіші обставини польщення, бо "апостольський адміністратор" посилав кандидатів до священничого стану на науку не до Перемишля, тільки до Кракова, де вони мусіли вчитися теології в римо-католицькій духовній "ченстоховській" семінарії. Крім "апостольського адміністратора" інтересувалися вихованням цих майбутніх лемківських священників ново-сандецький староста, краківський і львівський воєводи та командант окружного корпусу в Кракові. Згодом рішили ці чинники, що для польщення лемківських духовних семінаристів є за велика небезпека в Кракові з огляду на їхній можливий зв'язок з українськими університетськими студентами. Тимто розвивав краківський воєвода літом 1938 р. план перенести лемківських духовних семінаристів до римо-католицької духовної семінарії в Тарнові, де не було жодного українського елементу.

Всі греко-католицькі священники, навіть ті, що були русофільських переконань, протиставилися польщенню їхньої церкви, проповідям і навчанню релігії в народних школах польською мовою, підчас коли православні священники були під цим оглядом послухні польським державним урядам, святкували польські національні і державні свята та поступали в своїй публичній діяльності згідно із вказівками польської урядової партії, спершу так званого "Безпартійного Бльоку Співпраці з Урядом" (Безпартійни Блюк Вспулпраци в Ржондем", в скороченні "ББВР"), потім так зва-

ного "Обоз-у Зєдночєня Народовєго" (в скороченні "Озон"). Тому підпирали польські уряди поширення православ'я серед лемків; вони робили перепони, коли лемківські селяни хотіли вернутися до греко-католицької церкви, та, що не подавалися польщенню.

Крім того старалися польські уряди зміцнити римо-католицький костел на Лемківщині. Вони закладали костели і каплиці навіть у селах, в яких кількість римо-католиків не доходила до десяти душ. З актів сяніцького староства довідуємося, що кожний греко-католицький українець без зміни свого віроісповідання не міг купити землі при парцеляції великої земельної посілости. Тим селянам, що виїздили за кордон на сезонуву працю, змінювали уряди в їхніх "доводах особистих" (легітимаціях) національність на польську, а деколи навіть віроісповідання на римо-католицьке.

Від 1933 р. був лемківський говір увередний у лемківських народних школах як навчальна мова замість української. З цього приводу раділи москвофіли, але в 1937 р. вони розчарувалися, коли докладніше пізнали польські наміри супроти них. Введення лемківського говору і усунення українських учителів з лемківських народних шкіл було тільки приготуванням до спольщення цих шкіл, що наступило в 1937 р. Проти цього спольщення протестували тоді не тільки українці, але й русофіли, однак без успішности аж до упадку Польщі у вересні 1939 р.

Також усі українські кооперативи і просвітні товариства в західній Лемківщині, що належала до краківського воевідства, та були підпорядковані українським центральним у Львові, були знесені від 1933 р. Остання філія "Просвіти" в Новому Санчі була вже поза межами етнографічної Лемківщини. Зате хвилю дозволєно на діяльність москвофільських кооператив і читальнь "Общества ім. М. Качковського", хоч думку про їх замкнення висловив Лах уже на конференції дня 31 травня 1933 р. Але він признавав, що хвилю повинні москвофіли ще діяти до часу, коли польські уряди викорінять серед лемків українську національну свідомість. Серед таких обставин почали українські національні діячі діяти успішно в читальнях "Общества ім. М. Качковського". З цього приводу писалося в старостинських і поліційних звітах між іншим так: "Організація Українських Націоналістів (ОУН) опанувала читальні "Общества ім. М. Качковського".

ДОДАТОК: Щоб не ширилося баламутство.

Польський дослідник Лемківщини, чи це був Рейнфус, чи Фальковський аж ніяк не могли багато довідатися від місцевого населення на Лемківщині, бо лемко дуже добре знав — хто ці польські пани та яка їх ціль наукових дослідів. Отже всякі познання, вимірювання меж Лемківщини тими вченими, не мають жодної вартости. Правду про Лемківщину міг і може знати лише той, що народився з лемківської крові, жив з своїм народом і працював для цього народу. Поляки направо й наліво нищили від довгих століть Лемківщину — отже смішно й подумати, щоб раз лемко повірив у їхню щирість і розкрив своє серце.

Ще довго до появи першого українського національного часо-

пису для Лемківщини "Наш Лемко" працювали усилено у Львові три сини Лемківщини — на жаль над освідомленням спершу української громадськості — що за Сяном і Вислоком теж живуть українські люди, тверді, завзяті, невгнуті, сильні душею і тілом — наші браття лемки. Це були: Михайло Дудра — студент університету у Львові, Петро Смереканич — студент університету у Львові та Юліян Тарнович — студент університету у Львові. В усіх українських національних часописах у княжому городі Львові появлялися статті цих трьох молодих синів Лемківщини: "Новий Час", "Діло", "Народня Справа", "Наш Прапор" в роках 1932-1933-1934 містили статті про Лемківщину та важливе українське питання за срібнолентим Сяном, бо українська земля не на ріці Сян кінчиться, але за Попрутом (Попрадом) і Дунайцем! Щойно після такої пропагандивно-освідомної праці тих трьох молодих лемків у концерні "Українська преса", у широкому порозумінні з Лемківською Комісією, яку очолював д-р Маркіян Дзерович (поляки не погодилися на основання "Товариства Оборони Західних Українських Земель", ані теж "Товариства Допомоги Лемківщині" при головному виділі "Просвіти" у Львові), почав появлятися перший український національно-релігійний часопис для Лемківщини "Наш Лемко", якого кількох початкових чисел редакторами були: Михайло Дудра (його поляки примусово ексмітували як уродженця до ЗДАмерики), Петро Смереканич (незабаром виїхав на дальші студії за кордон) та Юліян Тарнович, що сам остався в редакції того часопису та зі зміною місця редакції (деякий час при "Просвіті", потім при В-ві "Світ Дитини", врешті настало аж до облоги німцями Львова (при вул. Новий Світ у Львові) редагував той часопис і видавав книжки "Бібліотека Лемківщини". За це польська поліція не дозволяла йому виїжджати зі Львова на Лемківщину та від січня 1937 аж до вибуху війни приневолити його щодня зголошуватися на поліції! В першому лише році появи "Нашого Лемка" на 24 чисел було сконфіскованих 19 накладів...

¹⁾ Границі бойківського говору, Відбитка з "Літопису Бойківщини", т. 10, Самбір 1938.

²⁾ Записки Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, 1914, т. 117-118.

³⁾ Z. Stieber: Wschodnia granica Łemków, Sprawozdania Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, 1935, t. 40.

⁴⁾ Межі Бойківщини, Літопис Бойківщини, т. I, Самбір 1931.

⁵⁾ J. Falkowski i B. Pasznyi: Na pograniczu łemkowsko-bojkowskiem, Lwów 1935.

⁶⁾ R. Reinfuss: Etnograficzne granice Łemkowszczyzny, Ziemia, Kraków 1936.

⁷⁾ H. Nakonetschna — J. Rudnyćkyj: Ukrainische Mundarten — Südkarpato-ukrainisch-lemkisch, bojkisch und huzulisch, Berlin-Leipzig 1940.

⁸⁾ Zdzisław Stieber: Skład etniczny Słowacji, Sprawy Narodowościowe, Warszawa 1937, Nr. 6, с. 604.

⁹⁾ Пор. у Срібера, я. в., ст. 606.

¹⁰⁾ Stieber, op. cit., с. 604; Jan Reychman: Pogranicze etniczne słowacko-ruskie, Sprawy Narodowościowe, 1938, Nr. 6, с. 590-91.

¹¹⁾ Пор. Рейхман, цит. тв., с. 591 і 620 (Етнографічна карта Східньої Словаччини, зладжена Богданом Заборським).

¹²⁾ Зілінський: Проба упрядковання українських говорів, Записки НТШ, т. 117/118. — За М. Кордубою (Західне пограниччя Галицької Держави між Карпатами і долишнім Сяном, Зап. НТШ, т. 138/140, Львів 1925), деякі з цих сіл є поза границею галицької держави. Професор середньовічної історії львівського польського університету д-р Е. Т. Модельський говорив авторові цих рядків, що він має поправки до границі проф. д-ра Кордуби, місцями на українську користь, місцями на польську.

¹³⁾ П. Оришкевич: Українці Засяння, Перемишль — західний бастион України, Нью Йорк, Філадельфія 1964, с. 126.

¹⁴⁾ A. Isbert: Die Slowakei, Volk und Reich, Berlin 1940, Heft 9, с. 589.

¹⁵⁾ Fr. Riedl, ibid. с. 643.

¹⁶⁾ P. H. Seraphim: Das deutsche General-Gouvernement, Deutsche Monatshefte, 1940, Jg. 7 (17), Heft 5/6, с. 181.

¹⁷⁾ Ю. Тарнович: Ілюстрована історія Лемківщини, Львів 1936, стор. 26-28.

¹⁸⁾ Lubor Niederle: Puvod a počatky Slovanu vychodnich, Slovanske Starožitnosti, t. IV, Praha 1924, с. 162-172; Počatky slovanskeho osidleni v Podkarpatske Rusi, Narodopisny Vestnik Československy, XXIV, No. 1-2, p. 39-41.

¹⁹⁾ А. Петров: Древнейшие грамоты по истории Карпаторусской церкви и иерархии, Прага 1930, с. IX, 6-17.

²⁰⁾ W. Semkowicz: Geograficzne podstawy Polski Chrobrego, Kwartalnik Historyczny, XXXIX, 1925, p. 86-87.

²¹⁾ А. Соболевский: Как давно русские живут в Карпатах и за Карпатами, Живая Старина, IV, с. 524-26.

²²⁾ A. Petrov: Kdy vznikly ruske osady na uherske dolni zemi a vubec za Karpaty, Česky časopis Historicky, XXIX, 2-3, с. 413-14.

²³⁾ J. Melich: A honfoglalaskori Magyarorszag.

(Угорщина в часі здобуття батьківщини), Будапешт 1925-29, цитовано за працею проф. д-ра І. Панькевича: Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей, Прага 1938, с. 14-17).

²⁴⁾ Vaclav Chaloupecky: State Slovensko, Bratislava 1923, p. 276;

І. Панькевич: Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей, Прага 1928, ч. I, с. 27.

²⁵⁾ Ф. Корш: Дещо про вийстя вкраїнської народности, Записки НТШ, Львів 1914, т. 117/118, с. 3-7.

²⁶⁾ о. І. Нагаєвський: Кирило-Методіївське Християнство в Русі-Україні, Рим 1954, с. 53, 73, 93.

²⁷⁾ K. Lanckoronska: Studies on the Roman-Slavonic Rite in Poland, Roma 1961;

мої критичні рецензії в журналах: The Catholic Historical Review Washington, D. C., 1962, XLVIII, с. 226-7; The Ukrainian Quarterly, New York 1963, XIX, с. 87-90.

²⁸⁾ Lanckoronska, op. cit., с. 44.

²⁹⁾ Słownik geograficzny, Warszawa 1883, VI, с. 754.

30) S. Herberstein: *Rerum Moscoviticarum Commentarii, Historiae Ruthenicae Scriptores exteri saeculi XVI*, ed. W. Starczewski, Berlin 1841, Bd. I, c. 4: "Russia montes Sarmaticos haud longe a Cracovia attingit".

Твір Герберштайна був надрукований вперше у Відні 1549 р.

31) J. Krasinski: *Polonia-Mizleri de Kolof Historiarum Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae Collectio Magna*, I, Varsaviae 1761, c. 418: "Roxolania, quae Carpathios montes non longe ab urbe attingit Cracovia".

(Твір Красінського друкований уперше в 1574 р.).

32) K. Potkański: *Pisma pośmiertne*, II, Kraków 1924, c. 339-345.

33) Z. Stieber: *Ze studiów nad dialektami wschodnio-słowackimi*, *Lud Słowiański*, Kraków 1933, III, 1, c. 148.

34) Nicolas Draganu: *Romanii in veacurile IX-XIV pe baza toponimiei si a onomasticeii*, Bukarest 1935, c. 588.

35) Dumitru Cranjala: *Rumunske vlivy v Karpatech*, Praha 1938.

Він розглядає критично доточасну літературу. На основі наведених ним джерельних цитат можна устійнити волоську колонізацію в північних Карпатах у XII-XIII ст.

36) Istvan Kniezsa: *Pseudorumänen in Pannonien und in den Nordkarpaten*, *Arch. Europae Centro-Orientalis*, Budapest 1935-36, I, c. 97-220; II, c. 84-178.

37) Cranjala, op. cit., c. 465-482.

38) J. Blau: *Landes- und Volkskunde der tschechoslowakischen Republik*, 2. Auflage, Reichenberg 1927, c. 259.

39) Цит. тв., I, c. 19.

40) V. Chaloupecky: *State Slovensko*, Bratislava 1923, c. 124 i 276.

О. Мицюк: *Нариси з соціально-господарської історії Підкарпатської Русі*, т. I, Ужгород 1936, c. 17.

41) J. Liptak: *Bilder aus der Zipser Vergangenheit*, Kesmark 1935, c. 107-8.

42) Мицик, цит. тв., I, c. 63.

43) Липтак, цит. тв., c. 107-8.

44) Панкевич, цит. тв., c. 22-4. Мицюк, цит. тв., I, c. 78, 86.

45) K. Kadlec: *Valaši a valašske pravo v zemich slavanskych a uherskych*, Praha 1918, c. 226-232, 254.

46) Liptak, l. cit.

47) Ю. Тарнович: *Ілюстрована історія Лемківщини*, Львів 1936, c. 126.

48) Там таки, c. 112.

49) *Słownik geogr.*, XIV, 1895, c. 706.

50) Місцева церковна хроніка, зладжена парохом о. М. Соболевським (у рукописі).

51) *Słownik geogr.*, III, 1882, c. 514; XI, 1890, c. 927; XII, 1892, c. 832; VI, 1883, c. 754.

52) Мицюк, цит. тв., т. II, Прага 1938, c. 16-41.

53) Alexej Petrov: *Narodopisna mapa Uher podle uredniho Lexikonu osad z r. 1773*, Praha 1924.

Степан Томашівський: *Угорські Русини в світлі малярської урядової статистики*, *Записки НТШ*, Львів 1903, т. 56; — *Етнографічна карта Угорської Русі*, Изд. Императорской Академіи Наук, Петербург 1910.

⁵⁴⁾ Ю. Бачинський: Українська імміграція в Зєдинених Державах Америки, Львів 1914, с. 86-92. — Тарнович, цит. тв., с. 175-187.

⁵⁵⁾ Josyp Šemlej: Z badań nad gwarą łemkowską, Lud Słowiański, Kraków 1934, t. III, z. 2;

Д-р Іван Зілінський: Лемківська говірка села Явірок, там таки, Д-р Іван Панькевич, цит. тв., Прага 1938.

⁵⁶⁾ В. Гнатюк: Русини прїшівської єпархії і їх говори, Записки НТШ, Львів 1900, т. 35/36, — Словаки чи Русини, там таки, 1901, т. 42. — І. Огієнко: Словацько-українська спільнота в лемківському говорі половини XVIII ст., Sbornik Matice Slovenskej, Bratislava 1936, 1.

⁵⁷⁾ J. Vira: Hlaskoslovi osturnskeho hovoru, ibid., VIII, 1930, 1.

⁵⁸⁾ Olaf Broch: Zum Kleinrussischen in Ungarn, Archiv für slawische Philologie, Berlin 1895; Bd. 17, 1896, Bd. 19; — Studien von der slowakisch-kleinrussischen Sprachgrenze im östlichen Ungarn, Oslo 1897.

⁵⁹⁾ N. van Wijk: Zum Ostslowakischen, Slavia, Praha 1930, IX.

⁶⁰⁾ Z. Stieber: Wschodnia granica Łemków; Wpływ polski i słowacki na gwarę Łemków, Sprawozdania Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków 1935/36, t. 40-41; Ze studiów nad słowackimi gwarami Spisza; Jeszcze o dialekcie wschodnio-słowackim, Lud Słowiański, Kraków 1930; Nr. 1; 1931, Nr. 2; 1933, t. III, Nr. 1; Skład etniczny Słowacji, Sprawy Narodowościowe, Warszawa 1937, Nr. 6.

⁶¹⁾ Pierwotne osadnictwo Łemkowszczyzny w świetle nazw miejscowych, Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, Kraków 1936, zesz. 5. Рецензія Й. Шемлея, Записки НТШ, Львів 1937, том 155.

⁶²⁾ Dr. Georg Kral: Die anthropo-geographische Durchforschung der Slowakei und Karpatorusslands in den Jahren 1919-1934, Bratislava 1935.

⁶³⁾ Komisja naukowych badań ziem wschodnich, Warszawa — Drugi Zjazd Sprawozdawczo-Naukowy poświęcony Środkowym i Wschodnim Karpatom Polskim w Krakowie dnia 30 i 31 października 1938 r. Warszawa 1938.

⁶⁴⁾ Por. K. Potkański: Pisma pośmiertne, II, Kraków 1924, с. 339-345.

⁶⁵⁾ K. Lück.: Deutsche Aufbaukräfte in der Entwicklung Polens, с. 30, 38-43, 56, 57, 86, 91, 94-98, 105-112, 125, 134, 146-152, 162, 164, 166, 167, 171, 179.

⁶⁶⁾ Elementy rumuńsko-bałkańskie w kulturze ludowej Karpat Polskich.

“Польськими” Карпатами названі тут не тільки замешкалі польськими гуралами Карпати, але також приналежні в тому часі до польської речипосполитої Карпати заселені українськими верховинцями: гуцулами, бойками і лемками.

⁶⁷⁾ Питання про лемківсько-бойківську мовну границю, Lud Słowiański, t. IV, z. 1, Kraków 1937.

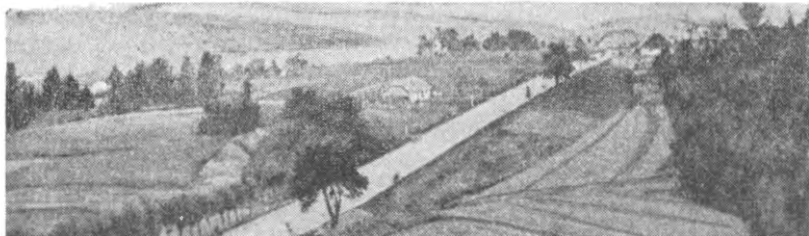
⁶⁸⁾ Badania nad ugrupowaniami etnograficznymi w Karpatach zachodnich, Sprawozdania Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków 1938, t. 43, z. 5.

⁶⁹⁾ Русини прїшівської єпархії і їх говори, Словаки чи Русини, Зап. НТШ, Львів 1900, т. 35-36, 1901, т. 42.

⁷⁰⁾ H. Hassinger: Die Tschechoslowakei, ein geographisches, politisches und wirtschaftliches Handbuch, Wien-Leipzig-München 1925, с. 118, 120-22.

⁷¹⁾ O. A. Isbert: Die Slowakei, Volk und Reich, Die Monatsschrift, Berlin 1940, Heft 9, с. 589, 591.

УКРАЇНСЬКЕ СЕЛО ГЛИННЕ В ЛІСЬКІЙ ЗЕМЛІ

Перша хата по лівій стороні дороги має солом'яний дах (це вже рідкість у цих сторонах). Друга хата у деякій віддалі від лівої сторони дороги власність Коциловських.

⁷²⁾ Wincenty Pol.: Rzut oka na północne stoki Karpat, Kraków 1851,

⁷³⁾ S. Udziela: Ziemia łemkowska przed półwieczem, Lwów 1934.

⁷⁴⁾ Józef Obrebski: Problem etniczny Polesia, Warszawa 1936.

⁷⁵⁾ K. Lück.: Deutsche Aufbaukräfte in der Entwicklung Polens, с. 92-98.

⁷⁶⁾ St. Malessa: Możliwości rozwoju gospodarczego Karpat Polskich, Warszawa 1938, с. 3-26. — K. Bobiński: Centralny Okręg Przemysłowy, Warszawa 1939, с. 5 i karta с. 46-47.

⁷⁷⁾ В польській біографічній книзі "Czy wiesz, kto to jest?" Pod red. Stanisława Łoży, Warszawa 1938, с. 438, читаємо, що Лах народжений в 1892 р. студіював право у віденському, загребському і краківським університетах, у 1927/29 рр. був урядовцем у польському міністерстві внутрішніх справ, від 1929 р. повітовим старостою спершу в Грубешові на Холмщині, відтак у Новому Санчі.

⁷⁸⁾ Пор. лист директора департаменту міністерства для релігійних віроісповідань і публичної освіти з 1 лютого 1935.

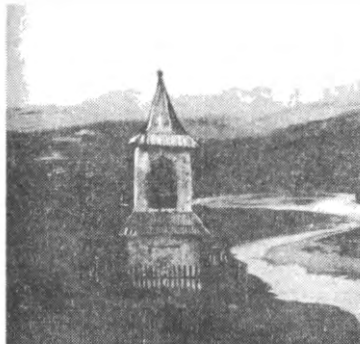
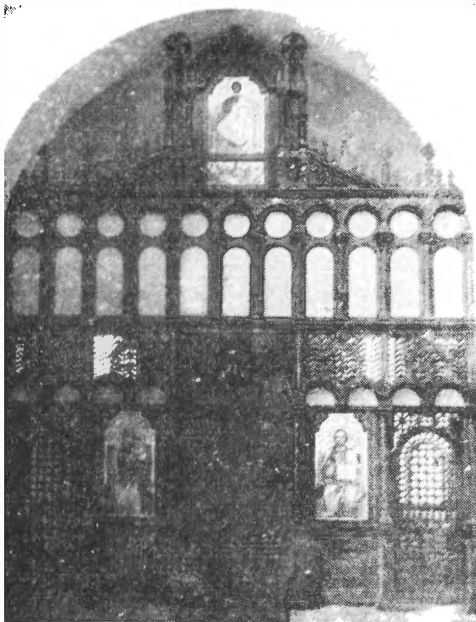
⁷⁹⁾ Суспендовано за наказом польської влади 26 українських священників за читання "Нашого Лемка". Коли ред. Юліан Тарнович поїхав у 1935 році до Романова - Живця, щоб — як Лемко з Лемком — домовитися з тодішнім Апост. Адміністратором Лемківщини, о. д-ром Василем Масцюхом, під час розмови о. Масцюх закрити рукою куток свого бюрка та прикладаючи другу руку на свої уста, давав до пізнання, що в бюрку є вставлений польською поліцією підслуховий апарат, тоді розмова перейшла на зовсім буденні справи, а про основні — ред. Тарнович подавав на папері писані завваження щодо московсько-варшавського насаджування нової "віри" на Лемківщині та усильної польонізації Лемківщини. Годі було в 100% зрозуміти становище о. Масцюха, бо він уже тоді був під безупинним польським терором, одне відоме було, що поляки за всяку ціну бажають проковтнути Лемківщину та перегнати все населення на "свійон вярэн". Далі, лемкі взяли до уваги, що поляки вою свою "машину" заставили до тої роботи (поль. щоденник "Кур'єр краковскі" великими буквами на першій своїй сторінці кричав: "Щитом толеранції паньства польского ест церпіць такове часопісемка, яковим ест "Наш Лемко"!!!), зрозуміємо, яку важливу працю виконував саме цей "Наш Лемко" в обороні княжої, споконвіку української землі Лемківщини.

З усієї Ліської Землі приходили українці на Відпуст-Празник до церкви в Городку, біля Балигорода.

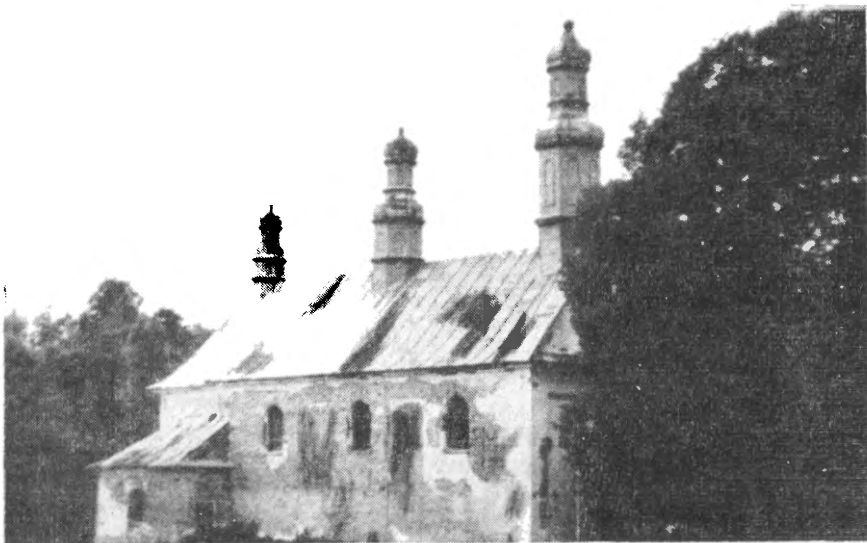
Відпуст-празник св. Юрія в каплиці в українському селі Студене в Ліській окрузі.

Капличка "за грабом" над
Сяном у селі Райське, коло
Ліська.

Недокінчений іконостас у
церкві св. Матері Параске-
вії в селі Пантна, коло Гор-
лиць, де жило 740 українців

В ОГРАБЛЕНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ

В українському селі, Волоський Королик (10 км. до Романова) стоїть
знищена та опустіла церква Перенесення Мощей св. о. Николая,
збудована в 1843 році; жило тут 590 українців. Село історично відо-
ме з 1389 року, як українська оселя.

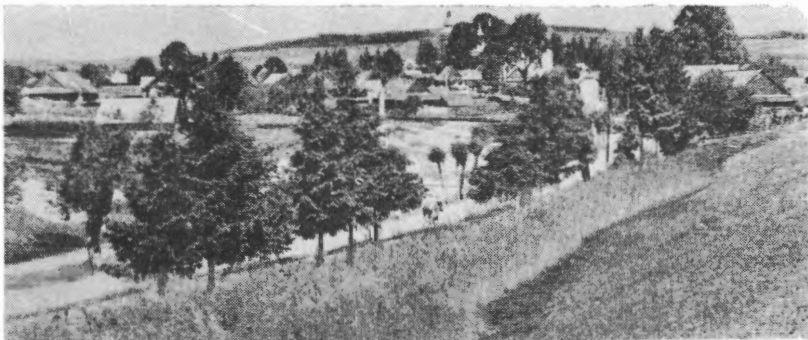
ЛЕМКІВСЬКІ ЦІННОСТІ

Старовинна українська церква св. Великомученика Димитрія у Великій Ростоці коло Нового Санча, збудована в 1819 році; віддаль до Мушини — 20 км., до Криниці — 8 км. До часу насильного переселення тут жило 548 українців-лемків. У селі була сильна кооператива "Добробут".

Старинна мистецька ікона св. Архангела Михаїла, з XV століття, була в церкві (яку підпалили поляки з Яслиськ перед Великодніми Святами в 1931 р.) в українському селі Дальова, коло Дуклі, Лемківщина; сьогодні в музею українського мистецтва у Львові.

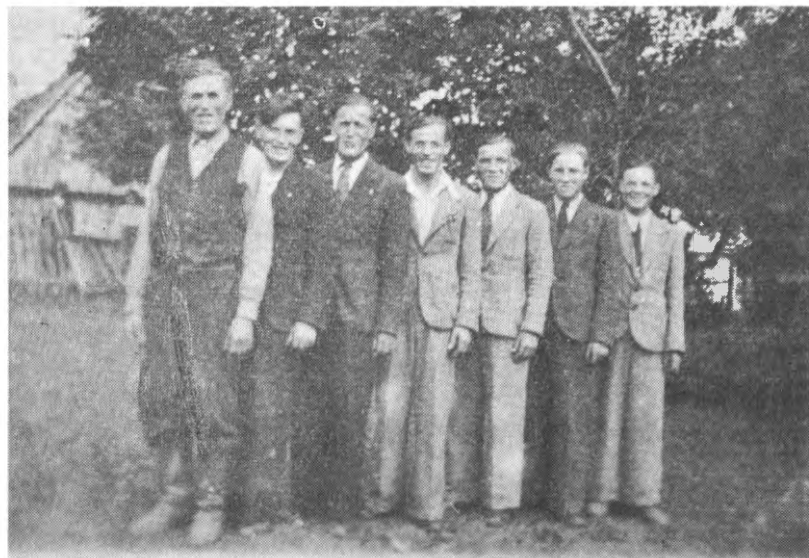
Прекрасне українське село на княжій Лемківщині Нижня Мохначка, повіт Новий Санч, з церквою св. Арх. Михаїла, збудованою в 1846 році; перед насильним переселенням жило тут 788 українців-лемків.

У САДОЧКУ ДІТВОРА ВЕСЕЛО ГУЛЯЄ

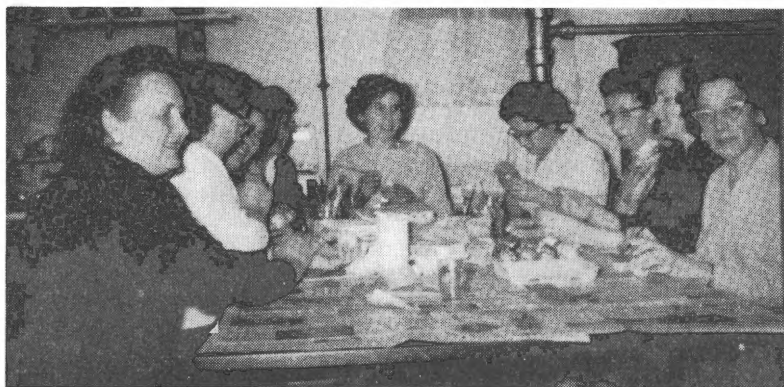

Дитячий Садок в українському селі Дудинці, к. Сянока, на Лемківщині, 1938 р.; посередині учителька-провідниця Маруся Савчак.

БАТЬКО З СВОЇМИ СИНАМИ

Браття Котлярі з своїм батьком на переді, в українському селі Дудинці, коло Сянока.

Жіночий Відділ ООЛ у Сиракюзах під час керамічного курсу писання писанок. Сидять зліва: Юлія Шпак, Анна Гаргай, Анна Вовк-Стефанова, Олександра Гаргай, Єва Барна, Анна Адамчак, Пелягія Підцерковна, Анастасія Майкович і Марія Смит.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

вітає всіх Лемків і Лемкинь у Лемківщині і на чужині сущик, закликає тих, які ще не є членами великої Союзової громади, стати ними та спільно з його 86,000-им членством допомагати далі розбудовувати наші національні, духові та господарські цінності.

Браття Лемки і Лемкині! Лемки заложили Український Народний Союз. Лемки його розбудували, вели й ним завжди дорожили. Лемки заклали основи його господарської і національної служби. Лемки постійно належали до УНСоюзу разом зі своїми дітьми і внуками.

ТОМУ Й СЬОГОДНІ нехай не буде ані одного лемка, чи лемкині, які не належали б до УНСоюзу та не вважали б цю найстаршу, найбагатшу і найбільш заслужену установу, не тільки загально-українською, але передовсім лемківською твердинею.

Лемки ніколи не ходили одинцем.

Всі згуртуймося у нашому лемківському Українському Народному Союзі!

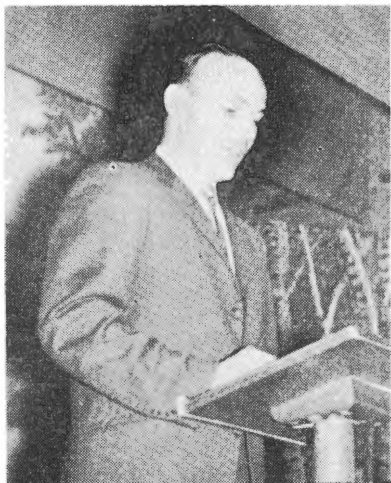
Тільки у великій громаді, можливі великі досягнення! Тільки всею українською громадою відзискаємо і відбудуємо Лемківщину!

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

Головна Канцелярія:
81-83 Grand Street
JERSEY CITY 3, N. J., 07303
Phone: HEnderson 5-8740

Канадійська Канцелярія:
297 College Street
TORONTO 2 B, ONTARIO
Phone: WA 4-6302

НА 5-ТІЙ ЗУСТРІЧІ ЛЕМКІВ У РОЧЕСТЕРІ
(Зустріч відбулася 30 травня 1965 р.).

— Вітаю вас усіх на нашому родинному святі-зустрічі, — передає привіт Юліан Котляр — голова Головної Управи ООЛ.

— Мусимо видати книгу-збірник про Лемківщину — промовляє проф. Богдан Загайкевич.

Біля пам'ятника на могилі сл. пам. о. Володимира Ардана, пароха в Ждині.

ПРЕБАГАТА УКРАЇНЬСЬКА ЗЕМЛЯ

ЛІЧНИЧІ ОСЕРЕДКИ Й ЖИВЦІ НА ЛЕМКІВЩИНІ

Лемківський Бескид є щедро обдарований природними багатствами. Тут, наче звізди на небі знаходяться численні мінеральні джерела, одні з квасною водою, назначеною лікарським знамям "щави" (відси теж назва лікувальної оселі над Дунайцем, Щавниці, українського села коло Мушини, Щавника з громадською криницею щавової води), другі з сірчано-залізною, та ще інші з алькалічними лічничими водами, з розчином двоокису вуглецю, содового вуглянню, примішкю бромю, йоду, вапу й магнєзю. Найобильніші щавові та сірчані джерела розміщені в долині Дунайця та надпопрадському просторі, в ланцюговому в'язанні, починаючи від Глибокого, Лімниці, Вірхомлі, Північної, Жегестова, Милика, Мушини, Поворозника, Криниці з 69 щавовими й сірчаними джерелами. Деякі з цих джерел пробиваються в долинах потоків і рік і зливаються з солодкими водами, в дунайцевій долині — Дунайця, в попрадській — Попраду, в Горличчині — Ропи, в Ясельщині — Висколи, в Романівщині — Вискола, або в притоках інших гірських рік і річок.

Під хемічним оглядом вода цих джерел поділена на дві групи. Першу більшу групу творять щавово-алькалічні джерела з домішкою вапна й заліза в Криниці та Глибокому; другу: щавово-залізню з вапном і сірчані в Поворознику, Мушині, Щавнику, Милиці, Жегестові, Вірхомлі, Лімниці, Висовій, Ганьчовій, Устю Руським, Синеві над Вислоком, з меншими або більшими відсотками властивих мінерально-лічничих середників і частин.

Найдаліше на заході висунена лікувальна оселя й живець у **Щавниці**, в новотарському повіті, 500 метрів над рівнем моря, має соляно-лужні радіоактивні джерела, лікування хворіб віддихових, травляних, недокрів'я й хворіб обміну речовин.

Криниця, положена 600 м. н. р. м., має 14 алькалічно-залізних джерел з водою до пиття й купелів; знаменита підгірська кліматична стація, з водолікувальним, фізіотерапевтичним (фізіотерапія — грецьке слово — наука про лікування фізичними засобами: соняшним світлом (геліотерапія), повітрям (аеротерапія), водою (гідротерапія) та дієтичним (дієтика — грецьке слово — наука про здорове відживлювання та гігієнічне життя) заклад. Лікують: хвороби крові, серця й судин, шлунку, кишок, нирок, подагру, жіночі хвороби, неврастенію.

Мушина, положена 542 м. н. р. м. має залізо-алькалічні джерела: на Миківій біля дороги вздовж залізничного шляху й ріки Попраду, у віддалі 1 км. від замчиська (з XII сторіччя) по правій стороні луки в ліс, над потоком Щавником на правому березі, у віддалі понад 1 км. від устя Щавника до Попраду, вище устя потічка Злоцького до Щавничка, напроти водного млина; біля залізничного зупинка на луці над річкою Мушинкою; за костелом біля шляху до Криниці по східній стороні, на межі Поворозника теж на луці перед Граничним потоком; на Вапенному в напрямі до українського села Лелюхова, та недавно відкрите джерело за Попрадом.

Жегестів, положений 486 м. н. р. м. в ярі гірського потоку Щавника, з боровиновими (болотніми) купелями, помічними на ревматизм, паралізи й жіночі недуги; з лазничками до купелів у Попраді та алькалічно-залізними джерелами, вказаними на лічення хворіб крові і травлення, нервових і жіночих.

У віддалі 9 км. від Жегестова (6 км. від Північної) знаходиться українське село **Вірхомля**, побудована над потоком, який має свої джерела у підніжжі Пустої гори (1061 м. високої), із залізничною зупинкою. Вузький яр у долині Попраду, перед цю зупинкою розширюється в два рамена: праве його рамя біля Пустої, вкрите присілком Великої Вірхомлі — Малою Вірхомлею. Стрімкі верхи, прорізані поперечними ярами багаті в невикористані мінеральні джерела щавової та сірчаної води.

Щавові, квасні джерела знаходяться теж у селі **Лімниці**, що розтаборилося на просторі 4 км. у долині потічка Лімничанки, притоки Попраду.

Стара лічничка оселя, **Північна**, відома вже в XIV-му сторіччі, побудована на лівому березі Попраду. Природні мінеральні джерела в Північній багаті в залізо-щавову воду стягають сотки літників у ці сторони; дуже теж помічні боровинові купелі. Біля Північної незвичайно догідні терени для рибаків у ріці Попраді.

Чергова карпатська лікувальна оселя, **Висова** в Горличчині, положена 525 м. н. р. м., має сім мінеральних джерел; вказана місцевість до лічення недуг нервових, дишних і кормових проводів і малокровя.

На сході Лемківського Бескиду, між Коросном, Дуклею й Римановом є лікувальна місцевість **Іванич**, положена 410 м. н. р. м. з горючим джерелом "Белкітка", чотирьома бромово-йодовими солянками (окремо на теренах Іванича є копальні нафти); лікування ревматизму, золотухи (скрофульози) кривухи, склерози, туберкульози кісток і суглубів, пранців (сифіліс, люес), нервових, жіночих і деяких шкірних недуг.

Романів-Живець, над річкою Табою, притокою Вислока, має лугово-вуглекислі солянки з бромом та йодом; лічать: жовницю (запалення лімфатичних — невеликих круглих залоз, порозміщуваних по цілому людському тілі з пасокою, білковинною рідиною, яка нищить деякі бактерії (приміром: гноєві, туберкульозні та інші), катарі дихальних шляхів, жіночі хвороби й другі.

(ю. т.)

К Л І Ш А Р Н Я

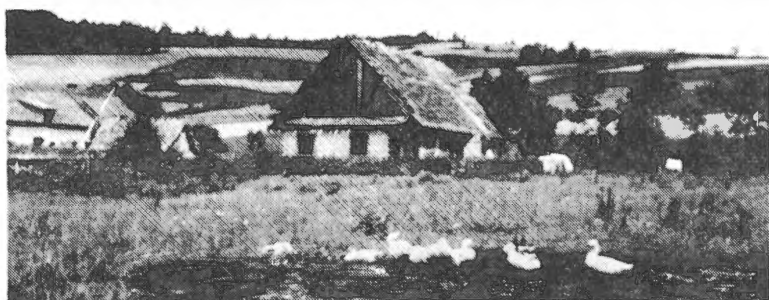
A U R O R A

PHOTO-ENGRAVING CO. LTD.

33 Niagara St., Toronto 2 B Ont. — Ph.: EM 8-4995

виконує всякі роботи з ділянки стереотипних робіт і клішарства

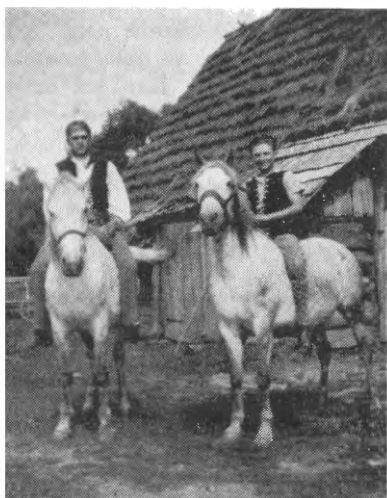
СКОРО! — СОЛІДНО! — ДЕШЕВО!

На українському селі Нижня Воля коло Яслиськ, біля каплиці в сторону Полян.

**Уродженці села Бона-
рівки, коло Стрижева,
в Бельгії, Шарлеруа.**

ПІЗНАТИ ДОБРОГО ГОСПОДАРЯ

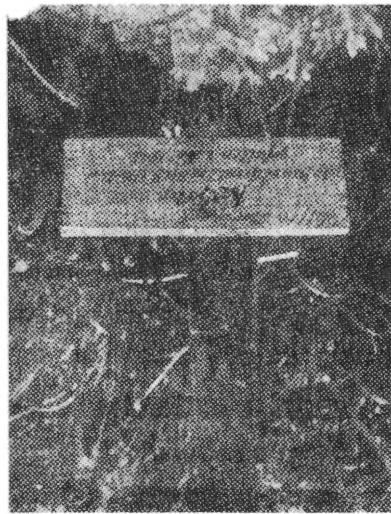
Українські газди на Лемківщині дуже любили гарних коників. Таким взірцевим господарем у селі Граб, коло Жмигороду, повіт Ясло, Лемківщина, був Іван Гайдош, що мав двох шпаків і дбайливо їх доглядав.

ЗАБУТІ МОГИЛИ УКРАЇНСЬКИХ ВОЯКІВ НА ЧУЖІЙ ЗЕМЛІ

Під Фельдбахом і Гляйхенбергом, в Австрії, розсіяні по чужих цвинтарях і колишніх полях боїв, стоять забуті могили вояків Першої Української Дивізії Української Національної Армії. Могили тих вояків, що впали в боротьбі проти найлютішого ворога України, комуністичної Москви, нараховано досі 723. Більшість з них здана на ласку й опіку чужого австрійського населення, знаходиться тепер у жалюгідному стані.

Могила стрільця І. Андрушкевича

Могила сл. п. Ст. дес. Петра Коса з Лубної, коло Динова.

Ось для прикладу дві світлини, які показують наявно стан цих забутих могил. Одна з них це могила старшого десятника Петра Коса з запасного куріня Дивізії, який поляг у передостанній день війни, 7 травня 1945 р. Друга дерев'яна таблиця показує, де лежать тілні останки стрільця Андрушкевича з 30 полку 1 УД. Польові квіти і бур'ян вкрили ці могили. Скоро і того знаку не стане по них — якщо українська спільнота не забезпечить їх.

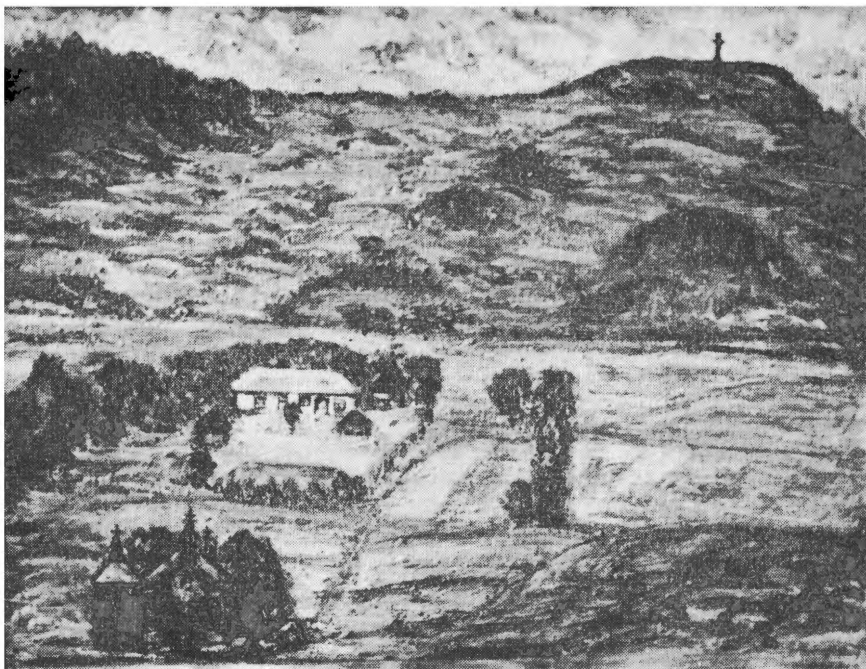
STEVEN'S FARM PRODUCE

291 Roncesvalles Ave. — Ph.: 532-1594 — Toronto 3 Ont.

Розвозимо по Торонті й околиці, на всякі заботи, прийняття,
добірний товар. — Гуртівня і деталічна продаж свіжого
курячого м'яса і яєць.

СТЕПАН ГАРГАЙ

РОЗГРАБИЛИ ПОЛЬСЬКІ ВАНДАЛИ УКРАЇНСЬКЕ МАЙНО

Залізними машинами повиривали польські варвари всі овочеві дерева в українському селі над Вислоком, у Тарнавці; межі розорали, щоб затерти сліди, що недавно ще в цій колисці старої лемківської культури квітло українське християнське життя. (На світлині бачимо церкву Покрови Пресвятої Богородиці, збудовану в 1860 р. у Тарнавці, приходство з будинками та Полавську гору Кичеру; олійна картина Ю. Т.), Сьогодні й сліду нема з села.

ВЕЛИКА УКРАЇНЬСЬКА КРАМНИЦЯ МЕБЛІВ

МЕБЛІ І ВСЯКЕ ХАТНЄ УСТАТКУВАННЯ

ORBIT

- Найбільший вибір меблів
- холодильників
- електричних і газових кухонь
- пральних машин
- телевізій
- всяка обстановка до спалень і кімнат.

ORBIT

WILLIAM HARNAY

Tel.: 363-5359

СОЛІДНА ОБСЛУГА!

419 College St.

Toronto 4, Ontario

ДОГІДНІ УМОВИНИ!

Уся Лемківщина сьогодні в руїнах, але найбільше жорстоко сплюндрували поляки українську полосу над джерелами Вислока: зметене з лица землі українське село (237 українців) — Романівська Рудавка, (424 українці) — Тарнавка, (704 українці) — Вислічок, (302 українці) — Завої, (692 українці) — Полави, (1.098 українців) — Суровичні Поляни з Вернеївкою, (1.378 українців) — Суровиця з Даровом і Мошанцем, (499 українців) — Яслиська Рудавка і Яселко.

Усім Братам Лемкам, що позичили нам фотографії та за їх співпрацю щиро дякуємо!

КРЕДИТОВА СПІЛКА

ПРИ ЦЕРКВІ М.Б.Н.П. В ТОРОНТІ

278 Bathurst St. — Toronto 2B, Ont. — Tel.: 368-4227

- Приймає ощадності на 4%
- Уділяє особисті позики до висоти 3,000 дол. на 8%
- Моргеджеві позики до 15,000 дол. на 7% включно з асекурацією.

УРЯДОВІ ГОДИНИ:

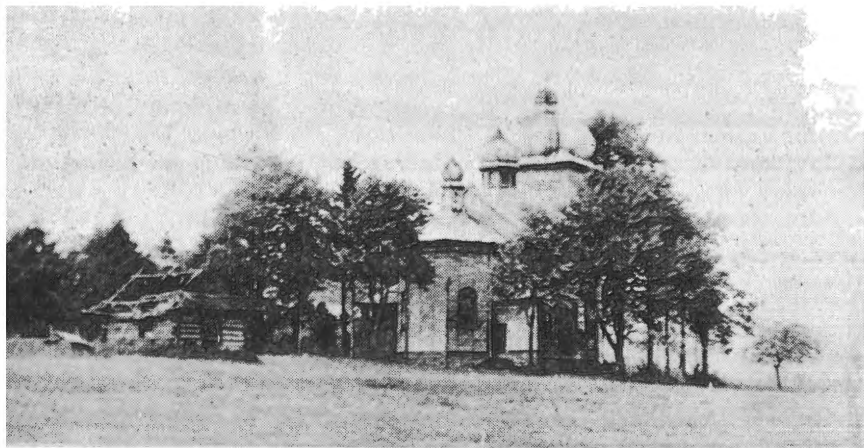
Від понеділка до п'ятниці від 10 рано до 2 попол. та в понеділок від 6-8 вечора, а в п'ятницю від 5-8 вечора.

В суботу від 10 рано до 12 впол.

"НЕ ЗАЛИШАЙТЕ НАС САМИХ"

В українському селі Щавник, коло Мушини, з церквою св. Димитрія, збудованою в 1841 році, жило 664 українців. Польські зайди з Мушини силою вигнали всіх українців зі села; збурили лемківські хати та розграбили все майно населення. А маленькі діти школярі просили свою вчительку Марію Марковську: — "Не лишайте нас самих, заберіть нас з собою".

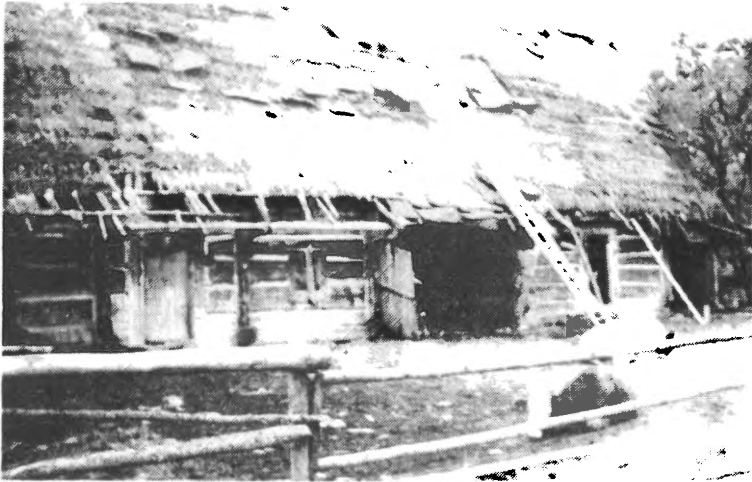

Українська церква св. Василя Великого в селі Конечна, к. Горлиць, збудована 1904 р. (дочерня Ждині).

НА РІДНІЙ НАШІЙ ЛЕМКІВЦІНІ

У дорозі з Команьчі до Великого Вислока; на полях люди копичать сіно та складають снопи в марадики.

Зруйнована лемківська хата в Чистогорбі, в якій живе польський зайда.

(Світлини позичив п. М. Ю. Мурин)

Українська книгарня

Б І Б Л Ї О С

340 Bathurst St. — Tel.: 368-5243 — Toronto 2 B, Ont.

Книжки, часописи, канцелярйне приладдя, вишивки, хустини
на голову до висилки в Україну та всякі потрібні речі.

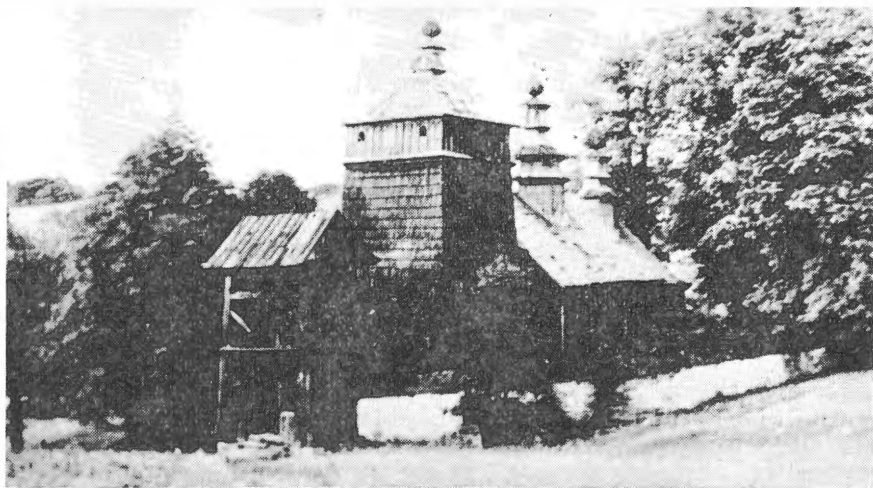
Власники: Марія і Григорій Реплянські

НА ЗАХОДІ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКЕ СЕЛО ЖДИНЯ, ПОВІТ ГОРЛИЦІ

Про давні часи й початки села важко писати, бо брак відповідних документів. Старенькі дідусі розказували про важку нужду наших людей в горах. Земля гориста, неврожайна, штучні навози не були знані. До міста Горлиць було 5 км., погана дорога, невбита на твердо. Коли прийшла зима, то тривала довго, сніги великі. Хати будовано курні, одна кімната, стайня на худобу, боїско, місце на пашу, зерно, в середині хати сіни, все під одним дахом. Дим виходив дірою, вирізаною в повалі, біля 12 цальовій, квадратовій, на стрих "під". Коли скінчено в печі палити і дим вийшов з хати, то взімі отвір за- тикано, щоб тепло не втікало з хати. Стіни хати білено глиною сивою-клеїстою, яку видобували з землі по різних місцевостях. Стіни білено до 2 м. висоти від землі, повище стіни були чорні, лискучі, немов лякеровані, від смального диму. Печі були убивані з клеїстої, цегляної глини. Поставлена піч в однім на- рожнику хати мала до 2 м. квдр. величини. На печі було вигід- не місце на спання, для дітей і старших. З одного боку печі була широка дошка, т. зв. "запецок", де було вигідне місце сидіти і спати. Під запецком було місце для курей, а під "пе- цом" у пороблених "тунелях" жили крілики, а хата була їх подвір'ям. В другому наріжнику біля дверей був зроблений т. зв. "помосток", місце на телятка, а часто стояли там корови. Перший автор пам'ятає ще 3 такі "хижі", дідуньо йому розка- зував, що в селі була одна така хижа, поставлена на пнях, на сердєині села, між дорогою, а рікою на т. зв. "завоях". На тім місці дерево стинали, тесали, і хижу будували. В тій хижі жив господар Легунцьо.

Селяни жили вбого, не було де заробити грошей, хіба з продажі худоби, безрог і овець. Вбирались у власно вироблену ношу. Полотно і сукно виробляли з овечої вовни. Скіру на обу- ву т. зв. "керпці" виправляли зі шкіри худоби. Зі сукна шили "гуні", "капоти", "бруслики", "ховошні" і великі, як палерини "чуги". Дерево ще тоді не мало вартости, вживано його на опал. В хатах свічено "каганцями". Маленьке начиння наповню- вано маслом, або лоем, в середині шнурок. Вечорами "шнурок" запалювано і цей "каганець" давав слабеньке світло, або вжи- вано соснових "щіпок", нарубаних дрібненько з соснового, смолястого дерева. Один з хати палив "щіпки" на припечку і пильнував, щоб щіпки горіли. Ще перед 1-ою світовою війною деякі селяни занимались "фурманкою". Перевозили товари до Чехословаччини і Мадярщини, а звідтам привозили товар. Здо- рові мужчини їздили на зарібки до Мадярщини, на жнива. За один місяць важкої праці при кошенні жита, заробили пару метрів твердого зерна: пшениці, жита, ячменю.

Українська церква Покрови Пресвятої Богородиці в Ждині, н. Горлиць, збудована в 1795 р.; в селі було 520 українських душ.

Церковця в селі була старенька, дерев'яна Покрови Пресвятої Богородиці, збудована в 1795 р., відновлена в 1912 р. На кладовищі богослужбова каплиця.

За Австрії парохія Ждиня належала до Біцького деканату, відтак Горлицького. Книгу народин розпочато датою 15 червня 1768 р. з підписом місцевого пароха о. Василя Менцінського, Біцького і Спільського декана. За нього побудовано в Ждині церкву, а його тлінні останки похоронено в крипті, під престолом. В 1796 р. декан о. Чернявський ствердив, що в церковній скарбонці, після переведеної 8-и літньої збірки було 226 битих талярів і 4 п. зл. За ті гроші побудовано в Ждині церкву. Після парохіяльних інвентарів у Ждині і дочерній Конечній з 1778 і 1785 рр. обі церкви мали срібні, вартісні предмети, які забрала австрійська влада і дала за них облігаційні папери на 1908 злр. зчасом зовсім безвартісні. Після смерти о. Менцінського Василя в 1800 р. парохію Конечна, злучено в одну парохію. В 1847 р. померло в селі 247 осіб, від червінки, холери і голоду. В новіших часах селяни емігрували до Америки. Першим, що започаткував еміграцію до ЗДА був Павло Филяк. Канонічну візитацію парохії в Ждині перевів у 1864 р. Єпископ Полянський. Дочерною була церква в Конечній, дерев'яна св. Василя Великого, збудована в 1904 р.

Стан населення. Пер. Шематизм на 1909 р. Ждиня 735 гр. кат., лат 15, Конечна 375 гр. кат., лат. 8, віддалена 4 км. Прис. Луг 355 гр. кат., Разом 1465 гр. кат. В тому числі 1465 на за-

рібках у ЗДА перебуває 427 парохіян. Жидів в Ждині і Конечній — 65. Приходський дім вимуровано в 1912 р. 4 кімнати. Школа в Ждині 1-кл. 1 сила з руською мовою навчання, дітей 140. Читальня ім. Качковського в Ждині і Наконечній. Шпихліра нема, склеп христ. 1, побіч 6-ти жидівських. Каса церковна і громадська. Пошта в місці. Повіт Горлиці. Ц. к. суд, уряд податковий, зал. стація, телегр. Горлиці — 25 км. Парох: о. Теодозій Дуркот, крил., р. 1869 р., рк. 1891 р., ж. **Шем. Апост.** Адм. Лемк. на 1936 р.: 520 гр. кат., 39 лат. 335 гр. кат., лат. 6, 206 гр. кат. Разом 1061 гр. кат. Жидів — разом 38. Школа 2-кл. з руською мовою навчання, о 2 силах, в Ждині. Читальня ім. Качковського, Пошта Гладішів — 4 км., Староство, суд, телегр., залізн. Горлиці — 25 км. Парох: о. Ардан Володимир, совітник Апост. Адм. Лемківщини, р. 1874, рк. 1899, і. 1925, від. Перший емігрант до Америки був Павло Филяк, у 1879 році.

Парох о. Т. Дуркот почав культ-освітню працю у своїй парохії. Сам дуже господарний, вів велику господарку, ховав багато корів, коней. Вдержував постійно наємних робітників, слуг і кухарки. Заснував Господарське Т-во, до якого зумів заохотити господарів, щоб уписувалися вчлени, які частинно вплатили свої уділи. У великім, мурованім громадськім будинку відкрито молочарню, в якій вироблювано, найкращої якості масло. Засновано спільну Касу, спільний склеп, до якого замовлено штучні навози "томасину". Кожний член одержав "на кредит" на 2 роки по кілька соток того фосфорового навозу. Вжитий навіть на найгіршім полі помагав в урожаї. Коли на зораній землі посіяно овес, чи конюшину з додатком томасини, то овес виріс великий, багато зернистий, а конюшина виросла гарна, темно-зелена. На слідуючі 3 роки — два рази в одно літо треба було косити конюшину. Коли вихуджені корови почато добре кормити, видайність молока була 3-4 рази більша, було молока для родини і до молочарні. Покращали матеріяльні обставини, бо кожного місяця одержувано заплату за молоко. З худого молока, приношеного з молочарні, господині робили сир, а також годувано безрогу, від чого скоро товстіли. З заснованій читальні О-ва ім. Качковського процвітала культ-освітня праця. Одержано дозвіл на власний шинк, горівку, пиво, спіритус. Був він під проводом Василя Перуна. До всіх згаданих акцій ворожо відносились жида. Було їх тоді в Ждині 6 родин, а в цілій парохії 9. Майже кожна родина мала склеп. Селяни з ними були пов'язані фінансово в різних справах. Коли повстали власні економічно-господарські, освітні установи, селяни їх піддержували і не були залежні від жидів.

Село було одним з найкраще зорганізованим, завдяки о. Дуркота. З вибухом першої світової війни на селян і о. Дуркота прийшло велике нещастя. Австрійські жандарми (поляки) заарештували пароха о. Дуркота і найактивніших, чесних, свідомих селян та запроторили їх у концентраційнім таборі в Та-

Українська церква св. Косми і Даміяна в селі Крива, коло Горлиць, збудована 1924 р.; в селі було 236 українців.

лергофі, де багато наших селян померло з голоду, зима і тяжкої роботи, а й ті, що повернулися, не мали вже доброго здоров'я. Війтом в селі наставлено поляка Добжанського, а його заступником жида "Тофка", головним дорадником був "Цішек" і вони видавали вирoki на невинних в селі людей. Спільковий склеп провадив Микола Сандович, дяк, дуже совісна особа і його заарештовано. Щасливе, радісне життя селян змінилося в плач, бо бідні жінки, осирочені діти гірко плакали. Сумували й залишені господарі, коли бачили, як польські та жидівські розбишаки нищать спільно придбане народне добро.

В передвоєнному часі, 1-ої світ. війни учителем у школі був Уський, старший віком, дуже гострий, дбав про науку учнів, багато виховав на розумних людей. Хто його не слухав, не вчився, а ще до того докучав, того гостро карав. Коли сам не міг покарати, то запрошував двох добрих, сильних учнів, які т. зв. "лайдака" тримали на лавці, а учитель "лупив києм", кілька мав призначено, а коли і це не помагало, викидав зі школи. Відтак учителював Гуменюк, в часі війни. В 1934-1935 рр. в школі науку вів Андрій Сайферт. В тому часі польська влада переносила всіх українців з Лемківщини, а на їх місце приходили учителі поляки-шовіністи. Коли німці заняли Польщу, учитель Сайферт вернувся до Ждині і учителював аж до 1947 р. і тоді разом з лемками був виселений на "західні землі".

По закінченні першої світової війни вернувся до села з концтабору в Талергофі о. Дуркот, дуже знеможений та ослаблений. В 1922 р. виїхав з родиною на іншу парохію в Перемищині. Від 1925 р. парохією управляв о. Володимир Ардан, за

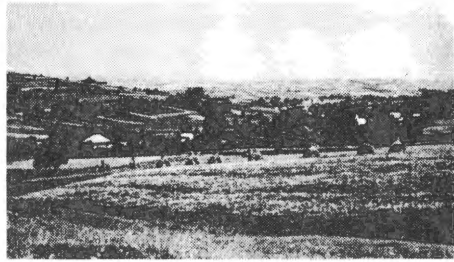
Апост. Адм. Лемківщини - Просинодальний іспитовник, цензор книг релігійного змісту, просинодальний суддя, наділений крилошанськими відзнаками,, б. проф. гімназії. Хоч був уже в старшому віці, дуже любив культ-освітню, громадську працю, але нарід по великих переживаннях першої світової війни не спішився себе активізувати. Як кажеться "кожний боявся тоді, своєї тіні". В непевності жив в часі війни і о. Ардан. Як сам розказував авторові, коли вибухла війна, запустив бороду і в небезпеці переховувався між жидами. Від того часу бороди не голів. Кілька літ по війні селяни занимались лиш господаркою, але нашим віковичним лісом заінтересувались заграничні, багаті фірми, почали будувати тартаки і дерев'яний промисл заманив нашого селянина до зарібків при зрубі дерева та його перерібі в тартаку. Великі ліси, що стояли сотками літ, ніби безвартісні, по війні набрали великої вартости. Тартак у Ждині побудувала англійська фірма. Закуплені в лісі дерева букові перерізували в тартаку на різні сорти, як сирівець на деревні вироби, а в лісі спеціальні майстри стинали букові дерева, перерізували на коротко і на місці виробляли т. зв. "дзвона" або "багра" до роблення коліс до возів. Селяни вже не думали про молочарню, кооперативу і т. п., хто мав силу і вільний час, спішив на роботу, одні з кіньми возити матеріял на стацію, інші до ліса, а хто не мав коней, працював на тартаку. Коли англійська фірма виконала свій плян, тартак купили жиди. Вони закупували від господарів всяке дерево, смереки, ялиці і сосни. Для господарів дерево стало цінним приходом на покриття всіх видатків. Господарі свій ліс звали своїм "банком".

Старинна богослужбова каплиця в українському селі Баниця, коло Горлиць.

Українська церква Різдва Пресвятої Богородиці, мурована в 1786 р. у Розділлі, коло Горлиць.

Українське село Розділля, н. Горлиць, де жило 690 українців. Церкву посвячено 16. VIII. 1786 р.

Поволі народ приходив до себе. Парох о. Ардан організував церковний хор, кожний був щасливий йти до церкви помолитись і послухати чудового хору, як також голос свого дяка М. Сандовича. В 1929 р. о. Ардан з молодшими відновили діяльність читальні Качковського, щоб вести культ-освітню діяльність, бо знали, що до засновання "Просвіти" польська влада не допустить. До читальні закуплено різні книжки і заплановано українську пресу, як "Український Бескид", "Наш Лемко", "Наш Прапор", "Нар. Справа" і т. д. В 1934 р. засновано кооперативу "Єдність", відразу в члені вписалось 72 осіб. Відкрито sklep споживчо-господарського знаряддя. Початки були прикрі, бо на перешкоді були жида, було їх 7 родин і кожна мала "склеп", але провід кооперативи вів розумну господарку, на Різдвяні і Великодні свята кожний член одержував подарунок у харчах. В 1938 р. до помочі парохів прийшов сотруди́ник о. Дзюбина, талановитий організатор молоді, в догідний день, в неділю, чи свято вся молодь зійшлась на рівній громадській площі, в середині села, де радісно переводила час, під проводом свого улюбленого сотруди́ника. Переводжено різні вправи фізичні, спорт, хорові виступи і т. п. На пописи приходили дивитись молодь з сусідніх сіл.

Активізація нашої молоді насторожила польську владу, поліцаї з неневистю дивились на те і старались, щоб о. Дзюбину перенесено зі Ждині. Коли о. сотруди́ник одержав приказ виїхати зі села, на Службі Божій попрощався з парохіянами, але в тім дні, коли солтис вислав фірманку на приходство по о. Дзюбину, масово зібрались парохіяни, щоб не допустити до виїзду. Ніякі заходи не помогли, о. сотруди́ник Дзюбина був

змушений незаметно залишити добрих парохіян і свою дорогу молодь. Настав сум у парохії, але вціплена сотрудником дружність залишилася в молоді. Молодь разом сходилась, горно забавлялась, прекрасний хор вдержався і при кожній нагоді крім оркестри, можна було насолоджуватися прекрасним співом нашого хору.

Ждиня — прекрасне українське село, чудовий краєвид, терен розложистий; з одного боку сусідує село Крива і Ясунка, з другого Регетів, простягається довжиною до 3 і пів км. Серединою села вела тверда, бита дорога т. зв. "цісарська", збудована ще за Австрії, — шлях з Лемківщини до Чехословаччини. Через село пливе ріка Конечна, назву мала від того, що зі села Конечної випливала, від границі чеської, від Бескиду, з джерел випливаючих зпід землі. До ріки впливають менші потічки, в Ждині, від сторони "Крива" і "Ясунки", більший потік "Ростока" і "Ягняче", "Мірське", "Бортне", і "Млачне". Від сторони Регетова потік і за "Беськідиків" з "Глибокого", "Писарів" і мала річка "Шідвава". Дорога з Горлиць до Ждині в Гладишовім йшла берегом зв. "Кіпці", в Ждині меншим зв. "Гірка", а далі малим зв. "Гирча", відтак прикрим, високим зв. "Васки" та вже далше рівно аж до села Конечна. В Ждині по обох сторонах села поза орним полем є ліси. Від сторони Кривої і Ясунки ліс т. зв. "Ростока", "Ягняче", "Бортне", "Чертіж", "Млачне". Від сторони Регетова ліс зв. "Бехерівське", "Углиська Вижні", "Закутини", "Вазі", "Углиська Нижні", "Шідвавки", "Циганський Вершок", "Шідвава", "Ратунда".

Колись було мале село "ЛУГ", а відтак прилучено його до Ждині, в часі, коли громади оформлювано у волости. По селах, в місце вїта був солтис, а у волости вїт. Крім попередньо згаданих є ще місцевості в селі з назвами: "Кустрічанівка", "Гірка", "Гирча", "За Васьки", "Шваби", "Підбеськідники", "На Потік", "Гірівка", "Дзямбівка", "Падівка".

В часі другої світової війни Ждиню, від 1939 р. до 1945 р. оминуло нещастя знищень фронтовими діями. Випадково в першому дні, коли німецька армія прийшла з Чехословаччини до Ждині, застрілила Івана Спяка і в тім дні забрали зі села до 30 мужчин і вивезли до лягрів в Австрії, але по 6-ти місяцях їх звільнено і всі щасливо вернулися до своїх родин. В 1940 р. Адам Штекля, замешкалий в Ждині, родом з Гладишева, сторож-лісничий парохіяльних лісів, доніс до німецької СС поліції, що парох о. Ардан має револьвер і заграничні гроші — доляри. Пароха заарештовано. Гестапо над ним знущалось. З жаклихв тортур і побуті в зимних пивницях парох утратив здоров'я і коли вернувся з арешту, вже довго не жив. Помер в 1942 р. Парохію обняв о. Водонос і він був в парохії до 1947 року.

По війні в роках 1945-1946 кілька родин виїхало в УССР. В 1947 р. в нелюдяний, варварський спосіб польська людова влада примусово виселила відвічних мешканців Ждині на західні, понімецькі землі. Залишилось лиш кілька родин: Софія

Українська церква Успення Пресвятої Богородиці в селі Климківка, н. Горлиць, збудована в 1914 р.; в селі було 500 українських душ.

Ксенич — муж поляк, Урбан Теодор з жінкою, обоє старенькі і їх зять поляк І. Хмельовец, Леон Мязга — поляк, жінка лемкиня, Юзеф Томашкевіч — поляк, жінка лемкиня, Смії Микіола — лемко, як сталий лісовий робітник, Стефан Гира — лемко — залишився при міліції, Кузьма Сивик — циган.

Осиротіло село, стало пусткою. Все поле було зоране, засіяне, збіжжя прекрасне, бульба оброблена. Господарі вже приготувались до кошення трави на сіно. Несподівано до села прийшло польське військо "КАБЕУ" і дало приказ до призначеного часу залишити рідну стріху, прадідівську землю та йти в невідоме!

До 1940 р. в Ждині було 165 українських родин, що мали свої хати і господарки, тільки біля 10 родин з поданого числа жило з зарібку, бо не мали своїх господарств. До того були ще будинки членські, церква, каплиця на цвинтарі, великий тартак, при нім 1-поверховий будинок.

Понижче є спис громадян Ждині, що жили в своїх хатах до 1940 р., бо до часу примусового виселення в 1947 р. число дещо зменшилось, саме тих, що виїхали до УССР.

Спис мешканців Ждині, від сторони села Конечна:

Урбан Йосиф, Лизак Михайло, Ліщинський Андрій, Урбан Петро, син Яцка, Каніщак Григорій, Шевчик Теодор, Бискуп Фецько, Урбан Петро, син Сидора, Чухта Сидор, Шевчик Афта-

Приходство в Ждині перемінене на школу.

Приходський дім перемінений на школу в Кривій, к. Горлиць

насій, Спjak Андрій, син М., Ліщинський Адам, Штекля Адам, Ліщинський Адам, син Адама, Бискуп Павло, Спjak Теодор, Спjak Кондрат, Спjak Андрій, Кузяк Корнило по Потоцьким, Квочка Петро, Каніщак Петро, Мовчан Меліна, Носаль Іван, Шевчик Петро, Чура Андрій, Кравець Юрко, Дзюбак Павло, Кашак Тимко, Спjak Степан, син Миколи, Бибель Анна, Гира Юрко, Дзюбик Анна, Копча Гнат, Дичко Яків у Варихи, Дзямба Селефон, Млинарик Петро, син Вас., дім Дзюбика, Карлик Іван, Млинарик Іван, син Вас., Липень Текля, Падла Семен, Федорчак Петро, у Копчи, Сандович Миколай, Чухта Адам, Чухта Павло, Чухта Анна "Грицаня", Хомик Семен, Гира Іван, Гира Петро, церква, приходство, Галич Петро, Матрона на "Васках", Падла Максим, син Яцка, Липень Андрій, Бовдись Гриць "Гробар", Вариха Яким, Чухта Петро, Филяк Стефан, с. Савера, Чура Гарасим, ШКОЛА Млинарик Павло с. А. "Кавуля", Кренжель "Павляк" Тофко Ціглер, жид, Сторож погранична — хата Сандовича, Одомірок Петро, цвинтар і каплиця, Млинарик Петро, с. Андрія, Спjak Петро, с. Стефана, Млинарик Семен, Падла Семен, с. Аф., Феш Василь у "Гхора", Капітула Семен, Спjak Степан у Афт., Падла Максим, Фусяк Степан. **Будинок членський ч. 1**, Усцька Антоніна, Пешля Шіпс — жидівка, Читальня ім. Качковського, **Будинок членський ч. 2**, Кооператива "Єдність", Магази́ни кооперативні, Велика членська галя "Вишинк", Гира Петро, Вайсман Мойсей, жид, Морох Михайло, Филяк Петро, Чухта Ілько, Падла Іван, Падла Фотинна, Симів Михайло, Сисак Павло, Урбан Діонісій, Чухта Степан, Спjak Петро, с. Павла, Спjak Павло, Вариха Теодор, Павликівський Іван, Сивак Терем, циган, Сивак Ксеня, жінка, циганка Яцка, Чухта Іван, **Кол. Шідлива**: Шікора Ясек, Сабатович Михайло, Томашкевіч Станіслав, поляк, Бискуп Гриць, Томашкевіч Юзеф, поляк, Бискуп Іван. **На границі Ждиня-Луг**: Спjak Іван, Дзюбина Роман, Млинарик Яків, с. Миколая, Громяк Алексій, "Возинський", Урам Степан, Смі́й Микола, у І. Сисак, Вайсман Сруль, жид, Сивак Кузьма, циган, Дзямба Юрко, Гира Степан, Крі́ль Іван, Марич Іван, Филяк Семен, "родий", Вариха Мокрина, Спjak Михайло, "Анапіїв", Левек Максим, Карляк Константин, Бабяк Дмитро, Шікора Петро, поляк, Кавуля Орина, На-

СЛАВНІ ДІЛА НАШИХ БАТЬКІВ

В українському селі Гладишів, коло Горлиць, на княжій землі Лемківщини була старинна церква з XVI-го сторіччя, яка була перебудована в 1834 році, під покровом св. Арх. Михаїла; вона була спалена в 1914 р. Довший час люди молилися в богослужбовій каплиці св. Івана Хрестителя, що була збудована в 1856 році. Опісля в 1936-1938 рр. збудовано за душпастирства отця Андрея Злупка велику церкву, св. Арх. Михаїла. До часу виселення жило в Гладишеві 547 українців, а в дочерній Вірнії 173 українці.

зар Гнатко, Цюрик Гнат, Астряб Іван, Филяк Адам, Демчар Іван, Теодор, Спjak Діонисій, Спjak Пилип, Мизгала Петро, Бабяк Діонисій, Васуля Іван, Спjak Дмитро, у Бабяка А., Кріль Семен, Стержень Софія, Дедва Марія "Гарасима", Вірхнянський Степан, Спjak Степан, с. Павла, Спjak Петро, с. Филипа, Момот Іван, Демянчик Іван, Кріль Дмитро, Кріль Степан, Кріль Іван, с. Аксентія.

З того числа біля 20 родин в 1945-46 рр. виїхало до УССР,

за брехливою намовою большевицьких агентів. По примусовім виселенні в 1947 р. залишилось в селі 8 родин. Поляки завезли виселенців на понімецькі землі, порозміщували по б. великих німецьких маєтках, зовсім пустих, помешкання брудні, занедбані, багато без вікон і дверей. Їх рідні хати і поля забрала польська влада, зайди почали господарити на нашій прадідівській землі. Застосували т. зв. Реформу Рольну. Відразу між орним полем, а лісом відмірили границю, навіть орне поле, чи сіножати приділено до лісу, бо "намітили плян", щоб їх залісити. Господарки виселенців забрали польські зайди, гуралі з Нового Торга і Закопаного. Рільною реформою не обнято тих господарств, що їх не виселено, а навіть не удержавлено їхніх лісів, коли їх мали, а саме: Софія Ксенич, Урбан Теодор, Смії Миколай, Степан Гира, бо при нім залишилась теща, жінка по Дзямбі Юрку. Вона мала понад 30 га. поля, в тому і ліс і все це для неї збереглося.

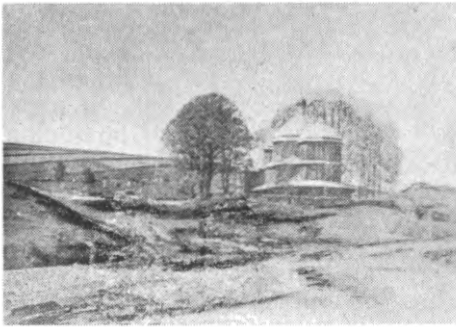
В 1957-58 рр. вдалося деяким виселенцям вернутися до рідного села: Урбан Йосиф, Кащак Павло, Сп'як Павло, Гира Іван, Млинарик Семен, Сп'як Степан, с. Івана, Перун Петро, Сисак Степан, Урбан Семен, Чухта Андрій, с. Ст., Чухта Петро, Дзямба Фецько, Шмайда Андрій, Кащак Петро, Дзямба Адам, Хром'як Олександр, Кавула Петро, Васуля Максим, Карляк Іван, Тима Андрій з Смереківець, Андрійчак М. з Смереківець, Філяк Микола з Волівця, Чухта Параска. До 1965 р. в Ждині залишилось осідлених поляків-гуралів до 20 господарів. З переселення деякі вернулися до своїх хат, коли не були розібрані, а пусті, а інші давали полякам-гуралям "викуп", платили від 10 до 30 тисяч зл. і вони верталися в свої сторони. Поворотці почали господарити вже на голій землі, без ліса.

Всіх господарств у Ждині є до 50. Половина наших родин, греко-католиків і до 25 родин поляків, римо-католиків. Шкільний будинок в доброму стані розібрано і інші будинки по переселенні, дерево десь вивезено. Школу приміщено в парохіяльнім будинку. На відправи приїздить латинський ксьондз з Гладішева.

Вже 20 літ минуло від закінчення другої світової війни: нарід у ріднім селі жиє в жахливих обставинах, нема електричного світла, хати освітлюють нафтовими лампами, а нафти часто бракує, то світять свічками, або каганцями, як 100 літ тому. На давніші 3 села: Луг, Ждиня і Конечна є одна крамниця товарів першої потреби. Гуртівня т. зв. "Гмінна Спудзельня" є в Усті Руській (тепер Горлицькій), віддаленім 17 км. Товар довозить господар на старосвітським возі, на дерев'яних колесах, по каменистій, нерівній дорозі. Товари привозить раз або два рази в тиждень. Не привозить товару, що його потребують селяни, а той, що йому видасть гуртівня. На одному возі везе харчеві товари, нафту, смаи до возів і машин, оливу, вазеліну. Хліб є в кропивняних міхах, забруджений, здушений, старий і твердий. Товарів завжди бракує, за ним ідеться часто 2 чи 4 км. і дарма, бо часто потрібного товару нема. Часто на

склепі є вивіска з написом: "склепови виехал", а де? ніби по товар, то до Горлиць, до каси з грішми і то по кілька днів у тижні. Є велика трудність роздобути гроші на закуп потрібного товару, а ще гірше товар купити. Коли вже крамниця відкрита, то збереться не раз і до 50 осіб і тоді треба втрачати багато часу, щоб дочекатись своєї черги. В Ждині є "Кулко Рольніче" і 3 трактори, але до довозу товарів до крамниці трактора не можна брати, бо гуртівня в Усті, не видала б товару з магазинів.

Нашим поворотцям поляки постійно роблять різні труднощі, в їх і так уже нещасливім житті. Болюче і прикре життя. Було воно і колись прикре, але веселе. Передвоєнне село творило одну згідливу, милу родину. Ворог частинно цілі допняв. Наші діти нашого минулого не знають, винародовлюються і нашим святим обов'язком залишити їм описи нашої трагедії, щоб у слушний час належно відплатилися ворогам за нам заподіяні великі кривди.

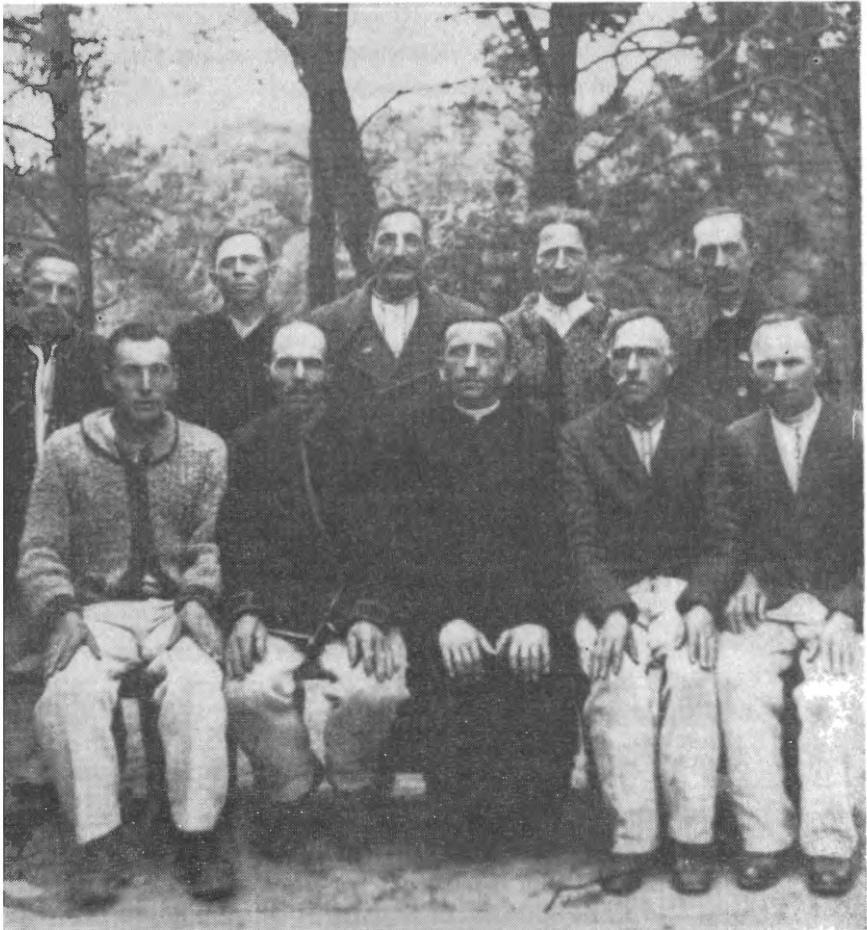

В українському селі Чистогорб, коло Команчі, споконвіку жили українці, посередині села стояла велика старинна церква Успення Пресвятої Богородиці, яку польські варвари спалили, щоб приневолити українське населення покидати свої рідні хати. Сьогодні село зметене з лиця землі (гляди стор. 44, "Корчами заростають ріллі", українське село Чистогорб — а не Явірник).

Українська молодь у Височанах, коло Полонної, де була українська церква Матері Параскевії, збудована в 1810 році; українців було 412 душ.

СЛАВНА УКРАЇНЬСЬКА КОМАНЕЦЬКА ОКРУГА

Українці Лемки патріярхи з своїм о. Душпастирем.

ДО ІСТОРІЇ СЯНОКА

Дня 15 серпня 1880 р. при нововідкритій першій класі гімназії в Сяноці став катехитом української релігії о. Василь Чемарник, почесний Крилошанин і Сяніцький декан.

КОЖНИЙ УКРАЇНЕЦЬ ЛЕМКО ПОВИНЕН БУТИ ОБОВ'ЯЗКОВО ЧЛЕНОМ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ!

З М І С Т :

	Стор.
<i>Василь Сімович — Великому Каменяреві</i>	3
<i>Богдан Ігор Антонич — Батьківщина</i>	4
<i>Юліян Бескид — Хлібец Наш Насушний</i>	4
<i>Календарна частина</i>	7-18
<i>Євка Барняк Бабець — З живого пекла на волю</i>	19
<i>Перлина Лемківщини — село Босько</i>	24
<i>Приклад для української молоді</i>	34
<i>Василь Бородач — Лемківський Патріарх</i>	35
<i>М-гр Володимир Буцацький — З книги моїх споминів</i>	39
<i>Лемківська Квітка</i>	43
<i>Володимир Лесняк — Усе життя на народній ниві</i>	45
<i>В. Майкович — Участь Лемків під час Збору УГВР</i>	51
<i>Петро Гарайда — З Дуклі до Бардієва</i>	58
<i>Іван Кравчишин — Від діда до внука</i>	60
<i>Богдан Ігор Антонич — Лемківщина</i>	63
<i>Д-р Роман О. Климкевич — Герб і печаті міста Сянока</i>	64
<i>Іван Филипчак — Св. Димитрій Покровитель Лемківщини</i>	69
<i>Ю. Бескид — Тобі, Українська Матусе!</i>	71
<i>Д-р Михайло Логаза — Упав Лемківський Дуб</i>	72
<i>"Вивести країну до найкращих висот"</i>	74
<i>Ф. Т. Васильовський — Західні фортеці Руси-України</i>	82
<i>Роман Климкевич — Радуйся Маріє!</i>	97
<i>Д-р Микола Андрусак — Зах. Українське плем'я Лемків</i>	98
<i>Ю. Т. — Пребагата українська земля</i>	139
<i>Забуті могили українських вояків</i>	142
<i>С. І. Спак і А. П. Урбан — На заході України</i>	147

У цьому календарі поміщено 112 світлин.

На обкладинці руїни зруйнованої поляками церкви на Лемківщині.

УВАГА! НЕ ВІДКЛАДАЙТЕ НА ЗАВТРА, ДЛЯ ВАШОЇ ВИГОДИ ДОЛУЧУЄМО СИНІ КОПЕРТКИ Й ПРОСИМО ПРИСЛАТИ НАЛЕЖНІСТЬ ЗА ЦЕЙ КАЛЕНДАР.

LEMKO FUEL OIL CO. LTD.

1 Cronin Dr. — Tel.: 239-4714 — Islington, Ont.

Доставляє опалову оливу.

Чищення і обслуґа печей безплатна.

24 години обслуґа!

КРАВЕЦЬКА РОБИТНЯ МУЖЕСЬКИХ І ЖІНОЧИХ ОДЯГІВ

D O N E - R I T E

CLEANERS AND CUSTOM TAILORS

240 Annette St. — Tel.: 763-5368 — Toronto 9, Ont.

Направа і чищення одягу і сорочок.

Власник: ІВАН ОЛЕНИЧ

НАЙСТАРША УКРАЇНСЬКА МЕБЛЕВА ФІРМА

ALPHA FURNITURE CO. LTD.

735 Queen St. W. — Tel.: EM 3-9637 — Toronto 3, Ont.

Якщо по меблі, телевізори, кухні, холодильники і все потрібне до хати, — тільки до найбільшої української фірми

АЛЬФА ФІРНІЧЕР!

Власники: М. М. ШАФРАНЮКИ

ОДИНОКА УКРАЇНСЬКА ФАБРИКА СОДОВОЇ ВОДИ

SUNNYSIDE BEVERAGES

1068 Queen St. West — Tel.: LE 2-1316 — Toronto 3, Ont.

Замовляйте на весілля, за́бави, пікніки та всякі ро́дінні імпрези

КРАМНИЦЯ ПРОДАЖУ ДРОВУ І ЯЄЦЬ

TRINITY POULTRY & EGGS

793 Queen St. W. — Tel.: 368-5676 — Toronto 3, Ont.

Солідна обслуґа. — Безплатна доставка до хати,
до ресторанів і на всякі прийняття.

SUPERIOR SAUSAGE CO.

1 A Montrose Ave. — Tel.: LE 1-8422 — Toronto 3, Ont.

Ковбаси, шинки, бекони і всякі першорядні м'ясива

Власники: Худоба, Рихліцький, Спорняк

КРАМНИЦЯ ПРОДАЖУ ДРОВУ І ЯЄЦЬ

ART FARM PRODUCE

EGGS AND POULTRY

563 Queen St. West — Tel.: EM 8-5957 — Toronto 3, Ont.

Розвозить по хатах.

— Солідна обслуґа.

Торонто, січень 1966

ВЕЛЬМИШАНОВНІ І ДОРОГІ ЧИТАЧІ
"ЛЕМКІВСЬКИХ ВІСТЕЙ"!

Разом з цим листом пересилаємо Вам

"ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР" на 1966 Б. Р.

У цьому календарі Ви знайдете багато вартісних історичних матеріалів про наші рідні лемківські справи в Рідному Краю та на еміграції; статті ілюстровані світлинами.

Календар появився заходами ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ; ціна за один примірник \$1.50.

Просимо в залученій для Вашої вигоди коперті вислати належитість за одержаний календар, при цьому просимо теж не забути відновити передплату на "Лемківські Вісті" на 1966 рік (у кого є залежність, просимо її вирівняти) та долучити свій даток на пресовий фонд одинокого свого лемківського часопису "Лемківські Вісті".

Слава Ісусу Христу!

ДО АДМІНІСТРАЦІЇ "ЛЕМКІВСЬКИХ ВІСТЕЙ"

Оцим пересилаю:

1) за Лемківський Календар на 1966 рік	\$.....
2) на передплату "Лемківських Вістей"	\$.....
3) свою залежність за 1965 рік	\$.....
4) Даток на пресовий фонд "Л.В."	\$.....
5) за Лемківський Календар на 1965 рік	\$.....

(Точна адреса)

.....
.....
.....

From:

.....
.....

LEMKO NEWS

P. O. BOX No. 964

Toronto Adelaide St., P. O.

TORONTO, ONTARIO, CANADA

Радіо-апарати, європейські та канадійські телевізори, патефони,
тейпрекорди, машинки до писання, музичні інструменти,
бюрове устаткування

А Р К А

575 Queen St. W. — Tel.: EM 6-7061 — Toronto 2B, Ont.

Книжки, часописи, канцелярійне приладдя,
вишивки, кераміку — купуйте в

КООПЕРАТИВІ ПЛАЙ

768 Queen St. W. — Tel.: EM 3-2748 — Toronto 3, Ont.

COLLEGE STUDIO

499 College St. — Tel.: WA 2-0659 — Toronto 4, Ont.

Портрети, весільні фотографії, пашпортіві та на всякі okazji.
Солідне виконання. — Помірковані ціни.

Власник: ІВАН ЯРМОЛЮК

УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ З ЛЕМКІВЩИНИ

Ціна кожної платівки \$4.00

Ціна платівок "Пісні з полонини", "Думи мої" та "Діти співають" по \$5.00 з пересилкою.

НА ГУРТОВІ ЗАМОВЛЕННЯ — ОПУСТІ

Замовляти на адресу:

Mr. KYRYLO HASCHAK

324 Queen St. W., Box 187, Toronto 2B, Ontario, Canada